

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Kateřina Becková

PRÁVNÍ ÚPRAVA OCHRANY ROSTLINSTVA A ŽIVOČIŠTVA

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Vojtěch Stejskal, Ph.D.

Katedra: Katedra práva životního prostředí

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 25. ledna 2011

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne.....

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucímu své diplomové práce JUDr. Vojtěchu Stejskalovi, Ph.D. za jeho pomoc a odborný dohled nad touto prací. Dále bych chtěla moc poděkovat své rodině za její velkou podporu a své malé holčičce za několikaměsíční shovívavost.

Kateřina Becková

Obsah

Obsah	0
Předmluva.....	1
1. Úvod do problematiky právní úpravy ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin.....	3
1.1. Biologická rozmanitost na planetě	3
1.2. Snižování počtu rostlinných a živočišných druhů na planetě	3
1.3. Příčiny současného stavu	5
1.4. Invaze nepůvodních druhů	5
1.5. Cíle právní úpravy ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin	7
1.6. Historie vývoje ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin.....	9
2. Právní úprava ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin v mezinárodním právu	14
2.1. Úvodem	14
2.2. Prameny mezinárodního práva životního prostředí v oblasti ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (obecně), mezinárodní programy a strategie ochrany přírody a biodiverzity.....	14
2.3. Jednotlivé směry a prameny právní úpravy ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin v mezinárodním právu životního prostředí.....	15
2.3.1. Ochrana biologické rozmanitosti.....	15
2.3.2. Ochrana mokřadů	17
2.3.3. Ochrana ohrožených druhů v rámci mezinárodního obchodu.....	18
2.3.4. Ochrana stěhovavých druhů	19
2.3.5. Ochrana evropské fauny a flóry	21
2.3.6. Ochrana ptáků.....	21
2.3.7. Ochrana antarktických živých zdrojů.....	22
2.3.8. Ochrana volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin v rámci ochrany mořské a pobřežní biodiverzity	23
2.3.9. Ochrana druhů před dopady dezertifikace a deforestace.....	25
2.3.10. Ochrana před nepůvodními invazními druhy	26
2.4. Otázka odpovědnosti států a jiných subjektů za porušení norem mezinárodního práva na ochranu planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů.....	29
2.5. Subjekty působící v oblasti ochrany planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů	30
2.5.1. Státy.....	31
2.5.2. Mezinárodní vládní organizace	31
2.5.3. Mezinárodní nevládní organizace.....	34
2.5.4. Finanční instituce	38
2.5.5. Mezinárodní soudní tribunály	39
2.6. Nástroje ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin v mezinárodním právu.....	39
3. Právní úprava ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin v evropském unijním právu	41
3.1. Úvodem	41

3.1.1. Ohrožení rostlinných a živočišných druhů na území Evropské Unie	41
3.2. Prameny právní úpravy ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin v unijním právu	42
3.3. Hlavní směry právní úpravy	44
3.3.1. Ochrana volně žijících ptáků	44
3.3.2. Ochrana ostatních volně žijících živočichů a ochrana planě rostoucích rostlin	46
3.3.3. Ochrana stanovišť a vytváření soustavy Natura 2000	48
3.3.3. Obchodování s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin	49
3.3.4. Ochrana volně žijících živočichů v rámci lovu a komerčního využívání produktů z jednotlivých druhů	52
3.3.6. Ochrana před nepůvodními invazními druhy	52
3.4. Instituce významné z hlediska ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin	54
3.5. Nástroje ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin a odpovědnost v této oblasti	56
3.5.1. Nástroje ochrany	56
3.5.2. Odpovědnost	58
3.6. Rozhodovací činnost Soudního dvora Evropské unie na úseku ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin	60
4. Právní úprava ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin v českém právu	63
4.1. Úvodem	63
4.1.1. Naše země a druhová bohatost	63
4.1.2. Invazní nepůvodní druhy v České republice	63
4.1.3. Právní úprava ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin v ČR	64
4.2. Prameny právní úpravy ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin	64
4.3. Hlavní a dílčí směry právní úpravy na úseku ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin	66
4.3.1. Obecná ochrana volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin	66
4.3.2. Zvláštní ochrana volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin	66
4.3.3. Ochrana volně žijících ptáků	68
4.3.4. Ochrana volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin v rámci územní ochrany – Natura 2000	69
4.3.5. Ochrana volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin v rámci rybářské a myslivecké činnosti	72
4.3.6. Právní úprava obchodování s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin	73
4.3.7. Náhrada škod způsobených vybranými zvláště chráněnými živočichy	75
4.3.8. Ochrana před nepůvodními invazními druhy	76
4.4. Prostředky uplatňování odpovědnosti v ochraně volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin	78
4.4.1. Odpovědnost za přestupky a jiné správní delikty podle jednotlivých zákonů	78
4.4.2. Trestněprávní odpovědnost	79
4.4.3. Odpovědnost za ekologickou újmu	79

4.5. Organizace veřejné správy v ochraně volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin.....	81
5. Právní úprava ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin ve francouzském právu, komparace s českou právní úpravou	85
5.1. Druhová rozmanitost na francouzském území a její ochrana	85
5.2. Nejvýznamnější prameny právní úpravy v oblasti ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin	85
5.3. Vybrané směry právní úpravy ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin.....	88
5.3.1. Ochrana fauny a flóry podle Zákoníku životního prostředí	88
5.3.2. Ochrana volně žijících druhů ptáků.....	90
5.3.3. Soustava Natura 2000 ve Francii.....	92
5.3.4. Ochrana druhů v rámci výkonu lovecké činnosti a rybolovu.....	93
5.3.5. Náhrada škod způsobených chráněnými druhy živočichů	95
5.3.6. Francouzská právní úprava ohledně invazních nepůvodních druhů.....	96
5.4. Správa v oblasti ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin.....	98
5.5. Odpovědnost za porušení norem na ochranu volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin	99
5.6. Komparace české a francouzské právní úpravy ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin	101
6. Závěry	105
Seznam použité literatury a pramenů.....	112
Seznam příloh.....	120
Příloha č.1: Snižování biologické rozmanitosti na planetě podle LPI	
Příloha č.2: Graf vzrůstu počtu hodnocených druhů IUCN a počtu ohrožených druhů	
Příloha č.3: Míra dopadu jednotlivých negativních vlivů na druhy, které jsou ohroženy vyhynutím a na druhy, které nejsou ohroženy v rámci EU	
Příloha č.4: Soustava Natura 2000 v Evropě	
Příloha č.5: Stav druhů v ČR podle červených seznamů	
Příloha č.6: Přehled částek vyplacených za škody způsobené vybranými zvláště chráněnými druhy živočichů podle Zákona č. 115/2000 Sb., o poskytování náhrad škod způsobených vybranými zvláště chráněnými živočichy	
Příloha č. 7: Soustava Natura 2000 ve Francii	
Název diplomové práce v anglickém jazyce	
Resumé	
Klíčová slova	

Předmluva

Předmětem této diplomové práce je právní úprava ochrany rostlinstva a živočišstva. Vzhledem k šíři tohoto tématu jsem zúžila předmět své práce na problematiku právní úpravy ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin

V jednotlivých kapitolách se věnuji právní úpravě v této oblasti z obecného hlediska, na úrovni mezinárodního práva, na úrovni unijního práva a na úrovni českého práva. Zároveň se po dohodě se věnuji i právní úpravě v této oblasti z pohledu práva francouzského a její komparaci s českou právní úpravou.

Vzhledem k výraznému negativnímu vlivu nepůvodních invazních druhů na jednotlivé druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin a vzhledem k důležitosti této problematiky, věnuji v jednotlivých částech práce zvýšenou pozornost právní úpravě ochrany před vlivem nepůvodních invazních druhů.

Z důvodu významného vlivu lidské činnosti na stavy populací jednotlivých druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin je nezbytné, aby právní úprava jejich ochrany dostatečně reflektovala skutečnost, že tato činnost způsobuje snižování stavu těchto druhů a napomohla k jejímu zastavení a obnově populací jednotlivých druhů, a to prostřednictvím ochrany samotných druhů, tak i jejich stanovišť.

Působení nepůvodních invazních druhů je jednou z nejvýznamnějších příčin snižování počtu volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin i snižování biologické rozmanitosti na celé planetě. Je však tato hrozba dostatečně promítnuta do právní úpravy, je vůbec právní úprava v oblasti ochrany před invazními druhy na takové úrovni, aby byla schopna zamezit rozšiřování těchto druhů? Je také celá právní úprava v oblasti ochrany rostlinných a živočišných druhů na takové úrovni, aby mohla zabezpečit zachování tohoto křehkého dědictví lidstva i pro budoucí generace?

Cílem této práce je pomocí vytvoření uceleného obrazu o podobě právní úpravy ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin na mezinárodní, unijní, národní a francouzské úrovni, a to s přihlédnutím k problematice nepůvodních invazních druhů, posoudit a zhodnotit, jak právní úprava v této oblasti na jednotlivých úrovních přispívá k ochraně těchto druhů, jaká pozitiva a negativa vidím v právní úpravě na jednotlivých úrovních, a to vzhledem k jednotlivým pramenům právní úpravy, hlavním směrům právní úpravy i nástrojům, které jsou na jednotlivých úrovních

vytvářeny s cílem ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, jakož i například vzhledem k řešení otázky odpovědnosti na úseku ochrany těchto druhů.

Z důvodu obsáhlosti celé problematiky jsem se zaměřila jen na některé nejvýznamnější aspekty právní úpravy v této oblasti.

Text této diplomové práce byl dokončen k právnímu stavu dne 25.ledna 2011.

1. Úvod do problematiky ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin

„Druhy můžeme považovat za cihly v základech budovy. Můžete přijít o jednu, dvě nebo tučet cihel, ale stejně vám dům bude stát. Ale v okamžiku, kdy ztratíte 20 procent všech druhů, destabilizujete tím celou konstrukci.“

Donald Falk

(profesor Arizonské univerzity)

1.1. Biologická rozmanitost na planetě

Rok 2010 byl Valným shromážděním Organizace spojených národů vyhlášen „Mezinárodním rokem biodiverzity“¹ s hlavním cílem zvýšit povědomí veřejnosti o vážném problému moderní doby - celosvětovém úbytku biologické rozmanitosti. Ale co to vlastně biodiverzita je? Existuje množství definic. Například v Úmluvě o biologické rozmanitosti z Rio de Janeira² je definována jako: „*Variabilita všech žijících organismů včetně, mezi jiným, suchozemských, mořských a jiných vodních ekosystémů a ekologických komplexů, jejichž jsou součástí.*“ Stručně řečeno bychom tedy mohli biodiverzitu charakterizovat jako různorodost a rozmanitost organismů a prostředí. Existuje na třech úrovních, a to jako genetická rozmanitost, druhová rozmanitost a ekosystémová rozmanitost. Druhová rozmanitost zahrnuje veškeré organismy na planetě, genetickou rozmanitostí je pak variabilita v rámci jednotlivých druhů (jak v rámci jedné populace, tak i mezi různými populacemi) a ekosystémovou rozmanitost v jednotlivých společenstvích, kde druhy žijí, a jejich vzájemné interakce.³

1.2. Snižování počtu rostlinných a živočišných druhů na planetě

„Volně žijící živočichové a planě rostoucí rostliny jsou ve svých překrásných a mnohotvárných formách nenahraditelnou součástí přírodních systémů země, které musí být chráněny pro současnou generaci a pro příští generace.“ Tato slova bychom našli

¹ Mzp.cz [online]. 2010 [cit. 2010-10-28]. 2010 Mezinárodní rok biodiverzity. Dostupné z WWW: <http://www.mzp.cz/cz/mezinarodni_rok_biodiverzity>. Bližší informace např. na www.cbd.int/2010.

² *Convention on Biological Diversity*, více informací o této úmluvě na www.cbd.int.

³ STEJSKAL, Vojtěch. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*. Praha: Linde Praha, a.s., 2006. Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost, s. 37.

v úvodní části Úmluvy o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a rostlin.

Není jasné, kolik druhů rostlin a živočichů vlastně obývá planetu Zemi, vědci stále a stále nacházejí nové druhy a skutečné počty se dají jen odhadnout. Předpokládá se, že na Zemi žije něco mezi 5 a 15 milióny druhy živočichů, rostlin a mikroorganismů, z nichž většina se vyskytuje ve volné přírodě a jen část z nich je vůbec známa a pojmenována.⁴

Činnost člověka způsobila v posledních desítkách let výrazné zhoršení stavu životního prostředí na planetě a došlo k výraznému snížení počtu druhů, tak i snížení genetické rozmanitosti, ale i k úbytku biotopů, na které jsou organismy vázány. Současná situace bývá označována jako „*Sixth Extinction Crisis*“ („Šestá vymírací krize“) po pěti minulých, které postupně proběhly během celého období existence života na naší planetě.⁵ Podle LPI (*The Living Planet Index* ⁶), který zahrnuje téměř 8000 populací 1800 druhů organismů vyskytujících se ve volné přírodě, došlo v posledních 35 letech ke snížení počtu populací o 28%.^{7,8}

Rychle se zvyšuje počet druhů ohrožených vyhynutím, dokladem toho je již jen samotná skutečnost, že na Červeném seznamu, což je seznam vedený Světovým svazem ochrany přírody,⁹ přibývají stále nové druhy ohrožené vyhubením.¹⁰ Z dosud známých druhů živočichů je například ohroženo 21% savců, 30 % obojživelníků nebo všech druhů 12% ptáků. Program IUCN zaměřený na druhy zpracovává v současnosti informace o stavu téměř 50ti tisíc druhů, ale jen polovina z nich je skutečně dobře zhodnocena, u některých druhů nejsou údaje známy vůbec, například u druhů vyskytujících se v obtížně přístupných oblastech. Navíc čísla se neustále zvyšují, jen za

⁴ Panda.org [online]. [cit. 2010-11-26]. Mammals, birds, reptiles & fish. Dostupné z WWW: <http://wwf.panda.org/about_our_earth/species/>.

⁵ Panda.org [online]. [cit. 2010-11-27]. How many species are we losing?. Dostupné z WWW: <http://wwf.panda.org/about_our_earth/biodiversity/biodiversity/>. www.panda.org

⁶ LPI reflektuje stav jednotlivých ekosystémů na planetě prostřednictvím sledování přibližně 1800 druhů organismů a stavu jejich populací. Tento ukazatel vznikl v roce 1997 za spolupráce mezi Světovým svazem ochrany přírody a Programem OSN pro životní prostředí. Je zásadní pro vydávání *The Living Planet Report*, což je každoročně vydávaná vědecky podložená zpráva o stavu planety a dopadu lidské činnosti. Informace o LPI, např. na www.zsl.org

⁷ Panda.org [online]. [cit. 2010-11-27]. What are the major reasons why we are losing so much biodiversity?. Dostupné z WWW: <http://wwf.panda.org/about_our_earth/biodiversity/threatsto_biodiversity/>.

⁸ Viz. příloha č.1.

⁹ *International Union for Conservation of Nature* - IUCN, bližší informace na www.iucn.org.

¹⁰ Viz. příloha č.2.

posledních 5 let přibýlo na seznam téměř 2 000 druhů.¹¹

1.3. Příčiny současného stavu

Dle mého názoru není tak složité si vzhledem ke způsobu, jakým lidstvo přírodní zdroje využívalo a využívá, dovodit, jak významný vliv má jeho činnost na snižování počtu jednotlivých druhů. Celkový nárůst populace je spojen se zvýšenými požadavky na uspokojení nároků obyvatelstva na výživu a pro zvýšení produkce potravin je nutné rozšiřovat plochy zemědělsky využitelné na úkor prostředí, ve kterém se přirozeně vyskytují rostliny a živočichové nebo na které jsou vázány. Intenzivní rybolov má také za následek drastické snížení populací jednotlivých druhů ryb, stejně tak jako lov velryb, který do dnešních dnů téměř zdecimoval populace těchto savců po celém světě. Dochází samozřejmě také k celkovému zvyšování urbanizace, zintenzivnění průmyslové výroby a zvyšování znečištění prostředí. Nemalou zásluhu na snižování počtu jedinců, ale i rozmanitosti druhů celkově má i možnost komerčního využití jednotlivých druhů k jiným než potravinářským účelům, šíření nemocí, klimatické změny, ale i mezinárodní konflikty. Velkým problémem, kterému musí druhy čelit, je také rozšiřování nepůvodních druhů rostlin a živočichů, které pro své malé nároky a vysokou adaptabilitu vytlačují původní organismy a ohrožují stabilitu celých ekosystémů.¹²

1.4. Invaze nepůvodních druhů

V současné době je invaze nepůvodních druhů považována za druhou nejvýznamnější příčinu úbytku druhové rozmanitosti.¹³ Invazními druhy jsou podle Mezinárodní svazu ochrany přírody (IUCN) „jednotlivé druhy živočichů, rostlin a jiných organismů zavlečené člověkem do oblastí mimo jejich přirozený rámeček výskytu, kde se usadily a

¹¹ Iucn.org [online]. 3.11.2009 [cit. 2010-11-27]. Extinction crisis continues apace. Dostupné z WWW: <http://www.iucn.org/about/work/programmes/species/red_list/?4143/Extinction-crisis-continues-apace>.

Iucnredlist.org [online]. [cit. 2010-11-27]. Red List Overview. Dostupné z WWW: <<http://www.iucnredlist.org/about/red-list-overview>>.

¹² STEJSKAL, Vojtěch. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*. Praha: Linde Praha, a.s., 2006. Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost, s. 35 - 37, Panda.org [online]. [cit. 2010-11-27]. What are the major reasons why we are losing so much biodiversity?. Dostupné z WWW:

<http://wwf.panda.org/about_our_earth/biodiversity/threatsto_biodiversity/>.

¹³ Iucn.org [online]. [cit. 2010-11-27]. Why is biodiversity in crisis?. Dostupné z WWW: <http://www.iucn.org/what/tpas/biodiversity/about/biodiversity_crisis/>.

rozšířily, a mají negativní dopad na místní ekosystém a druhy.¹⁴

Ve dnech 18. až 29. října 2010 proběhla v japonském městě Nagoya 10. mezivládní konference k Úmluvě o biologické rozmanitosti. Došlo na ní k revizi Strategického plánu¹⁵ a vymezení nových cílů pro roky 2011 - 2020. Mezi ně patří i rozpoznání invazních druhů, jejich klasifikace podle hrozby, kterou představují a důsledná kontrola, aby nedocházelo k jejich zavlečení. Díky kolonizaci, intenzivnímu obchodnímu styku mezi státy po celém světě, rozmachu turistiky a mnoha dalším příčinám došlo k zavlečení a rozšíření těchto druhů po celém světě. Zlepšení kontrol na hranicích, sledování stavu těchto druhů a lepší spolupráce mezi jednotlivými státy jsou základními předpoklady pro boj s invazními druhy.¹⁶

Není ani jasné, jak velké škody vlastně tyto vetřelci způsobují, jelikož neexistují poznatky o skutečném dopadu jen u malé části invazních druhů. Odhaduje se, že jen na území Evropské unie způsobí nepůvodní druhy škody za zhruba 12 miliard euro ročně, ale tato čísla jsou skutečně jen hrubým odhadem z důvodu nedostatku poznatků právě o jejich skutečném dopadu.¹⁷ Ve Spojených státech se škody odhadují každoročně na zhruba 138 miliard dolarů, ale tato čísla také nejsou přesná.¹⁸

Invazní druhy jsou schopné i naprosto vytlačit druhy původní, bývají totiž často velmi přizpůsobivé, nenáročné na podmínky, rostou rychleji, rychle se rozmnožují i regenerují a chovají se velmi agresivně, v neposlední řadě jsou také často přenašeči nemocí, vůči nimž jsou imunní.^{19 20}

¹⁴ Issg.org [online]. [cit. 2010-10-29]. About Invasive Species. Dostupné z WWW: <http://www.issg.org/is_what_are_they.htm>.

¹⁵ Jedná se o dokument obsahující vždy na určité období souhrn cílů, vizí a mechanismů k implementaci cílů úmluvy CBD

¹⁶ Cbd.int [online]. 18.7.2010 [cit. 2010-12-01]. Revised and Updated Strategic Plan: Technical Rationale and Suggested Milestones and Indicators. Dostupné z WWW: <<http://www.cbd.int/doc/meetings/cop/cop-10/official/cop-10-09-en.pdf>>., STEJSKAL, Vojtěch. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*. Praha: Linde Praha, a.s., 2006. Mezinárodní právo, s. 180 – 183.

¹⁷ Digiweb.ihned.cz [online]. 17.9.2010 [cit. 2010-11-30]. Vědci vyzývají EU: zastavte invazi nepůvodních druhů flóry a fauny do Evropy. Dostupné z WWW: <<http://digiweb.ihned.cz/c1-46481580-vedci-vyzývají-eu-zastavte-invazi-nepuvodnich-druhu-flory-a-fauny-do-evropy>>.

¹⁸ Issg.org [online]. [cit. 2010-11-20]. About Invasive Species. Dostupné z WWW: <http://www.issg.org/is_what_are_their_impacts.htm>.

¹⁹ STEJSKAL, Vojtěch. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*. Praha: Linde Praha, a.s., 2006. Mezinárodní právo, s. 180 - 183, Issg.org [online]. [cit. 2010-11-20]. About Invasive Species. Dostupné z WWW: <http://www.issg.org/is_what_are_their_impacts.htm>.

²⁰ Seznam nejnebezpečnějších invazních druhů dostupný např. na

1.5. Cíle právní úpravy ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin

Vymezit základní cíle právní úpravy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin bychom mohli s ohledem na cíle vyjádřené v jednotlivých pramenech práva v této oblasti. Tyto cíle jsou v těchto pramenech, ať již to jsou úmluvy, protokoly, dohody, memoranda, unijní směrnice nebo nařízení či zákony přijaté na úrovni jednotlivých států, vyjádřeny zpravidla v úvodních ustanoveních či prvních člancích či paragrafech jednotlivých pramenů práva, nebo v případě, pokud nejsou přímo formulovány, vyplývají ze smyslu a zaměření příslušných pramenů.

Prvním z cílů, který je možné vymezit, je snížení míry ohrožení druhové rozmanitosti. Jedná se o cíl vyjádřený především v Úmluvě o biodiverzitě, a to v čl.1. Cílem směrnice o stanovištích je podle čl.2 přispět k zajištění biologické rozmanitosti prostřednictvím ochrany přírodních stanovišť a volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin na evropském území členských států, na které se vztahuje Smlouva. Cílem úmluvy CITES je zase ochrana a zachování druhové rozmanitosti volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, jako nenahraditelných součástí přírodních systémů Země a základního obnovitelného přírodního zdroje.

Dalším cílem je záchrana kriticky ohrožených druhů živočichů a rostlin. První příloha úmluvy CITES obsahuje seznam druhů ohrožených vyhubením a obchod s nimi může být povolen jen výjimečně. Z tohoto důvodu lze tedy usuzovat, že cílem CITES je nejen výslovně vyjádřená ochrana a zachování biologické rozmanitosti, ale i konkrétně ochrana či záchrana druhů ohrožených vyhubením. Dále je tento cíl vyjádřen v Bonnské úmluvě v množství dohod a memorand o porozumění uzavřených v jejím v rámci.

Ochrana druhů včetně jejich stanovišť a ekosystémů je jako jeden z cílů vyjádřena v několika mezinárodních úmluvách, jmenujme například Ramsarskou úmluvu zaměřenou na ochranu mokřadů a vodního ptactva, Bernskou úmluvu o ochraně evropské fauny a flóry a přírodních stanovišť, jejímž cílem je kromě přísné ochrany druhů a poddruhů planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů i ochrana míst jejich přirozeného výskytu. Dále je tento cíl vyjádřen i v pramenech unijního práva, a to především ve směrnici o stanovištích.. Cílem zákona č. 114/1992 Sb, o ochraně přírody a krajiny je pak i zajištění ochrany volně žijícím živočichům a planě rostoucím rostlinám a cenným přírodním stanovištím.o ochraně přírody a krajiny.

<http://www.issg.org/database/species/search.asp?st=100ss>.

Zajištění udržitelného využívání rostlinných nebo živočišných druhů je cílem vyjádřeným v mnoha pramenech regulujících exploataci přírodních zdrojů. Jedním ze tří hlavních cílů Úmluvy o biologické rozmanitosti je udržitelné využívání složek biodiverzity. Podrobnější návod na toto využívání je vyjádřen v takzvaných Zásadách z Addis Abeby. Mezinárodní úmluva o regulaci velrybářství vyjadřuje ve své preambuli cíl zajistit optimální stavy populací velryb, a to regulací jejich lovu. Mezinárodní dohoda o tropickém dřevě vyjadřuje cíl podporovat udržitelné hospodaření v lesích, jež jsou zdrojem tropického dřeva. V čl. 2 Úmluvy o ochraně antarktických mořských zdrojů je vyjádřen její cíl, a to zachování a racionální využívání mořských živých zdrojů a Antarktidy. V Úmluvě OSN o mořském právu je jako jeden z cílů vyjádřena snaha o ochranu mořských živých zdrojů a ochranu a uchování mořského prostředí. Stejně tak je tento cíl vyjádřen v úmluvě CITES, která byla přijata za účelem ochrany druhů před nadměrnou exploatací mezinárodním obchodem. Z unijních pramenů jmenujme například nedávno přijaté nařízení EP a Rady (EU) č. 995/ 2010, kterým se stanoví povinnosti hospodářských subjektů uvádějících na trh dřevo a dřevařské výrobky, jehož cílem je bojovat proti nezákonné těžbě.

Jako jeden ze tří nejvýznamnějších dokumentů byl na konferenci k Úmluvě o biologické rozmanitosti v Nagoji v roce 2010 přijat Nagojský protokol o přístupu ke genetickým zdrojům a sdílení přínosů z jejich využívání k Úmluvě o biologické rozmanitosti. Jeho cílem je spravedlivé využívání přínosů z užívání genetických zdrojů.

Jedním z cílů vyjádřených v jednotlivých pramenech je i zabránění invaze nepůvodních druhů. Například cílem nařízení Rady (ES) č. 708/2007 o používání cizích a místně se nevyskytujících druhů v akvakultuře je posouzení a minimalizace možného vlivu cizích a místně se nevyskytujících druhů na vodní přírodní stanoviště. S cílem předejít dopadu nepůvodních invazních druhů na biodiverzitu nebo jej minimalizovat byla schválena Evropská strategie pro invazní druhy. Revidovaný Strategický plán k Úmluvě o biologické rozmanitosti vymezil jako jeden z cílů i rozpoznání invazních druhů, jejich klasifikaci a kontrolu za účelem zamezení jejich zavlékání.

Stejně tak lze i tento odvodit ze samotné úmluvy, a to jejího čl.8, kde je upravena ochrana druhů před cizími druhy. ²¹

1.6. Historie vývoje ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin

Přestože bychom našli počátky vzniku právní úpravy v oblasti ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin již v devatenáctém století, a to jak na úrovni jednotlivých států,²² tak sporadicky i na nadnárodní úrovni, až během století dvacátého došlo ke vzniku skutečně významných pramenů práva v této oblasti. Docházelo zpočátku především ke vzniku pramenů práva s cílem ochrany druhů, jejichž populace byly ohroženy vzhledem k jejich nadměrnému využívání.²³

Od konce šedesátých a v průběhu sedmdesátých došlo ke zvýšení celosvětového zájmu o otázky ochrany živočichů a rostlin, ale hlavně o životní prostředí obecně. Významnou roli sehrála činnost Organizace spojených národů.

V roce 1968 proběhla v Paříži mezivládní **Konference o biosféře**, která byla impulsem pro vydání rezoluce Valného shromáždění OSN a na jejím základě byla do Stockholmu na rok 1972 svolána **Konference OSN o životním prostředí**.²⁴ Ještě před zmiňovanou konferencí ale došlo pod záštitou UNESCO k uzavření dvou do dnešní

²¹ STEJSKAL, Vojtěch. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*. Praha: Linde Praha, a.s., 2006. Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost, s. 43-44, 132, PRCHALOVÁ, Jana. *Zákon o ochraně přírody a krajiny a Natura 2000*. 2. vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2010. Komentář, s. 18.

²² Již v roce 1870 byl na našem území přijat zákon poskytující ochranu dvěma druhům kaňat pro jejich užitečnost v zemědělství.

²³ Ženevská **Úmluva upravující lov kytovců**, která byla uzavřena v roce 1931, Za úspěšný pokus lze považovat mezinárodní úmluvy vznikající v rámci jednotlivých kontinentů. V Africe to byla již v roce 1900 přijatá **Úmluva o ochraně zvířat, ptáků a ryb v Africe** a v roce 1933 ji nahrazující **Úmluva o ochraně fauny a flóry v jejich přirozeném prostředí**. Obsahovaly již pravidla a zásady ochrany, obsahovaly již z dnešního pohledu moderní prvky a ty se projeví v **Úmluvě o ochraně přírody a přírodních zdrojů v Africe**, jež byla přijata v Alžiru v roce 1968. Na tuto řadu úmluv navázala o dvacet šest let později přijatá **Dohoda o spolupráci afrických zemí při potírání pytláctví a nelegálního obchodu s faunou a flórou**. Na americkém kontinentě vznikaly především úmluvy týkající se lovu ryb a kytovců. Byla to například **Úmluva o ochraně přírody a zachování divoké fauny a flóry na západní polokouli** (Washington 1940), **Úmluva o regulaci velrybářství** (Washington 1946), **Meziamerická dohoda o lovu tuňáků ve východním Tichomoří** (1949). Ke vzniku úmluv docházelo i v oblasti ochrany kožšinových zvířat (tulení, lední medvědi) lovených jak v Arktidě, tak i v Antarktidě. V roce 1964 vznikla Dohoda o opatření na ochranu flóry a fauny Antarktidy, která platila až přijetím Protokolu ke smlouvě o Antarktidě v roce 1991.

²⁴ Na konferenci byly přijaty tři nezávazné dokumenty, a to **Stockholmská deklarace**, která označila právo na příznivé životní prostředí jako jedno ze základních lidských práv, **Akční plán**, což je seznam doporučení přijatých na konferenci, a **Rezoluce o institucionálních a finančních ujednáních**, jež se týká vytváření institucí pro environmentální otázky, především rozhodla o vzniku Programu OSN pro životní prostředí a způsobu financování ekologických programů.

doby velice důležitých úmluv, a to **Úmluvy o ochraně mokřadů, majících význam především jako stanoviště vodních ptáků** z 1971 a pařížské **Úmluvy o ochraně světového kulturního dědictví** z roku 1972.

Následný vývoj přinesl vznik mnoha závazných dvoustranných i vícestranných úmluv po celém světě. Z těch nejdůležitějších to byla washingtonská **Úmluva o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin** z roku 1973, **Úmluva o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů** z roku 1979 a **Úmluva o ochraně evropské fauny a flóry a přírodních stanovišť**.

Stejně tak se začala od sedmdesátých let utvářet environmentální politika na úrovni Evropských společenství, v roce 1979 byla přijata Směrnice č. 79/409/EHS, o ochraně volně žijících ptáků. Stejně tak docházelo i na úrovni jednotlivých států ke vzniku právních norem v oblasti ochrany přírody.²⁵

V osmdesátých letech došlo na mezinárodní úrovni ke vzniku dalších úmluv, například **Mezinárodní dohody o tropickém dřevu** z roku 1983. V roce 1982 byla přijata Valným shromážděním OSN **Světová charta přírody**, o rok později byla vytvořena **Světová komise pro životní prostředí**. Vzhledem ke stále se zhoršujícímu stavu životního prostředí byla v roce 1989 svolána do brazilského Rio de Janeiro Konference Spojených národů o životním prostředí a rozvoji. Impulsem k jejímu svolání byla zpráva „Naše společná budoucnost“, kterou zveřejnila již zmiňovaná Světová komise pro životní prostředí. Nejdůležitějším výsledkem této konference, která proběhla v červnu 1992, bylo přijetí **Rámcové úmluvy o změně klimatu a Úmluvy o biologické rozmanitosti**.²⁶ Dále byly na konferenci schváleny ještě další tři významné dokumenty, a to **Deklarace z Rio de Janeiro o životním prostředí a rozvoji, Zásady obhospodařování lesů a Agenda 21**.²⁷ V roce 1997 proběhlo v New Yorku zasedání Valného shromáždění OSN s názvem Rio+5. Byl na něm zhodnocen stav životního prostředí a bohužel bylo konstatováno, že došlo opět k jeho zhoršení a byl přijat Program pro další implementaci Agendy 21.

²⁵ Ve Francii byly v druhé polovině 70. let přijaty významné zákony na úseku ochrany přírody.

²⁶ Úmluva o biologické rozmanitosti, jež vstoupila v platnost již na konci roku 1993, si klade za cíl především ochranu biologické rozmanitosti, tj. všech živých organismů a systémů, jichž jsou součástí, jakož i udržitelné využívání jejich složek a spravedlivé rozdělování přínosů z genetických zdrojů. Úmluva rozlišuje i ochranu živých organismů v jejich přirozeném prostředí (in situ) a mimo něj (ex situ), přičemž se zabývá především prvním zmiňovaným druhem ochrany.

²⁷ Jedná se o plán na sladění rozvoje nároků lidstva a životního prostředí a jeho složek.

Na úrovni ES došlo během osmdesátých a devadesátých let k přijetí norem upravující otázky spojené s komerčním využíváním živočichů a výrobků z nich,²⁸ a to Nařízení č. 348/81/EHS, o společných pravidlech pro dovoz výrobků z kytovců, Směrnice č. 83/129/EHS, o dovozu kůží z jistých tuleních mláďat a výrobků z nich odvozených a konečně také č. 3626/82/EHS, k uvedení v platnost ve Společenství Úmluvy o mezinárodním obchodu s volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami. **Pátý akční program** z roku 1993 je strategickým dokumentem přijatým i pod vlivem přístupu Společenství k Úmluvě o biologické rozmanitosti a právě její ochrana byla jedním z hlavních témat tohoto programu. K přijímání dalších strategických dokumentů docházelo i dále, v roce 1998 byla přijata Strategie Společenství v oblasti biologické rozmanitosti.

V září roku 2000 proběhl v New Yorku Miléniový summit OSN, na němž byly přijaty tzv. rozvojové cíle na začátku tisíciletí a mezi nimi figuruje i zajištění udržitelnosti životního prostředí. V roce 2000 byl v Montrealu zároveň přijat **Cartagenský protokol k Úmluvě o biologické rozmanitosti**, který se týká ochrany a bezpečnosti při zacházení a přenosu geneticky modifikovaných organismů, a to především přes hranice států. V roce 2002 proběhl v Johannesburgu Světový summit o udržitelném rozvoji, z něhož vzešla **Johannesburská deklarace a Implementační plán**. Došlo také ke vzniku právně nezávazných dokumentů souvisejících především s Bonnskou úmluvou, věnujících se ochraně jednotlivých druhů migrujících živočichů, ale i dalších úmluv v oblasti ochrany krajiny a krajinných celků.

Konference Biodiverzita v Evropě v roce 2000 byla dalším z důležitých mezníků historie práva životního prostředí ES. Rok poté došlo k přijetí Strategie udržitelného rozvoje, která si především vytyčila jako cíl zastavit do roku 2010 úbytek biologické rozmanitosti. V roce 2002 byl přijat **Šestý akční program**, který je zaměřen na životní prostředí a vymezuje jednotlivé cíle v oblasti ochrany přírody, jedním z nich je i ochrana biodiverzity, plán zároveň stanoví jednotlivé nástroje k dosažení vymezených cílů. V roce 2004 došlo k další mezivládní konferenci Biodiverzita v Evropě ve španělském Madridu a ke konferenci s názvem Biodiverzita a EU - udržitelný život, udržitelné žití v irském Malahide. Z této konference vzešla zpráva, která stanovuje prioritní cíle EU do roku 2010.

²⁸ A to vzhledem k závazkům Společenství z Úmluvy o zachování antarktických mořských zdrojů

V roce 2006 vstoupila v platnost nová Dohoda o tropickém dřevě, která je účinná od roku 2008.

V říjnu 2010 proběhla v japonském městě Nagoya Konference smluvních stran Úmluvy o biologické rozmanitosti, na které došlo k přijetí **Strategického plánu**²⁹ na období 2010 - 2020. Je označována za historický mezník v oblasti ochrany biodiverzity. Státy se mimo jiné zavázaly, že do roku 2020 ke snížení míry úbytku všech přírodních stanovišť včetně lesů o polovinu nebo úplné minimalizaci. Dalším závazkem je například zvyšování rozlohy suchozemských, mořských a pobřežních chráněných území. Dalším ze závazků je například i zajištění opatření proti negativnímu vlivu nepůvodních invazních druhů. V Nagoji také došlo k přijetí Nagojského protokolu o přístupu ke genetickým zdrojům a sdílení přínosů z jejich využívání k Úmluvě o biologické rozmanitosti, jež by měl být účinný od roku 2012.³⁰

Pokud bychom se zaměřili na vývoj české právní úpravy v této oblasti po roce 1989, pak došlo k významnému posunu v ochraně životního prostředí, stávající legislativa nebyla totiž vyhovující³¹. Prvním významným krokem bylo zřízení samostatného Ministerstva životního prostředí v roce 1990. Naše země se také začala mnohem více angažovat v mezinárodní spolupráci, přistoupila k mnoha mezinárodním úmluvám a přijala závazky z nich vyplývající a vysílala delegace na mezinárodní konference. V oblasti legislativní činnosti došlo k přijetí tří významných zákonů, a to zákona č.17/1992 Sb., o životním prostředí, zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny

a Úmluvy CITES o regulaci mezinárodního obchodu s ohroženými druhy rostlin a živočichů.

²⁹ Strategický plán je souborem cílů, záměrů a mechanismů, vydávaných vždy na určité období, které mají umožnit dodržení cílů CBD.

³⁰ DAMOHORSKÝ, Milan, et al. . *Mezinárodní právo životního prostředí : II. část (zvláštní)*. Beroun : Eva Rozkotová - IFEC, 2008. Ochrana přírody, krajiny a ohrožených druhů, s. 121 - 126, STEJSKAL, Vojtěch. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*. Praha: Linde Praha, a.s., 2006. Mezinárodní právo, s. 63 – 75. STEJSKAL, Jan Dohoda o biodiverzitě: Do roku 2020 chraňme 17 procent souše a desetinu oceánů. In Zelená domácnost [online]. Praha/Nagoya : Ekolist.cz, 29.10.2010 [cit. 2010-11-20]. Dostupné z WWW: <<http://ekolist.cz/cz/zelena-domacnost/zpravy-zd/dohoda-o-biodiverzite-do-roku-2020-chranme-17-procent-souse-a-desetinu-oceanu>>. Výstupy z jednání Rady EU pro životní prostředí dne 20.12. 2010. In Tiskové zprávy [online]. 20.10.2010 [cit. 2011-01-30]. Dostupné z WWW: <http://www.mzp.cz/cz/news_101220_brusel>.

³¹ V padesátých letech došlo k přijetí zákona č.40/1956 Sb.,o státní ochraně přírody, který ale neplatil pro slovenské území. V roce 1958 a 1965 byly k zákonu přijaty ještě dvě prováděcí vyhlášky.zákon upravoval kromě otázek chráněných území, přírodních výtvorů a památek a dalších i otázky ochrany chráněných druhů rostlina živočichů, vyhlášky, které byly k provedení zákona vydány, pak určovaly jednotlivé chráněné druhy rostlin a živočichů (především ptáků) a způsob jejich ochrany. Nedostatkem tehdejší právní úpravy byl ale nedokonalý sankční mechanismus, sankční dodatek k zákony byl přijat až v roce 1986, ale nebyl z důvodu fakultativního ukládání finančních sankcí dostatečně efektivní. Územní ochrana byla v tomto období realizována prostřednictvím vyhlášení přírodních rezervací a chráněných krajinných oblastí, v roce 1963 byl zřízen první národní park na území Krkonoš.

a zákona na ochranu zvířat proti týrání. Období od přijetí těchto zákonů až do roku 1998 nebylo nikterak významné ve srovnání s prvními léty demokratického státu, za zmínku stojí jen přijetí zákona o lesích z roku 1995 a zákona o podmínkách dovozu a vývozu ohrožených druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin. Avšak od roku 1998 se začala ochraně životního prostředí věnovat čím dál větší pozornost, v tomto roce došlo k přijetí prvního Státního programu ochrany přírody a krajiny ČR, který se zabýval stavem přírody a krajiny v ČR, v roce 2001 byl přijat dokument Státní politika životního prostředí, který vyjadřuje cíle, kterých by mělo být dosaženo v jednotlivých úsecích životního prostředí v určitém časovém období.³² Navíc začala postupná harmonizace české právní úpravy s úpravou unijní vzhledem k předpokládanému brzkému vstupu České republiky do Evropské unie, ke kterému došlo v roce 2004. Dochází k budování ekologické sítě Natura 2000 a přijímání dalších zákonů v oblasti ochrany rostlinstva a živočišstva, a to i pod vlivem zmíněného vstupu země do Evropské unie.³³

³² Navrhovanými prioritami pro aktualizovanou Státní politiku životního prostředí jsou: ochrana klimatu a omezování negativních dopadů jeho změny, snižování negativních dopadů znečištění ovzduší, ochrana a udržitelné využívání zdrojů, ochrana biologické rozmanitosti, environmentálně šetrné užívání krajiny, bezpečné prostředí.

³³ STEJSKAL, Vojtěch. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*. Praha: Linde Praha, a.s., 2006. České právo, s. 398 - 416, PRCHALOVÁ, Jana. *Zákon o ochraně přírody a krajiny a Natura 2000*. 2. vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2010, s. 9-10, ³³ DAMOHORSKÝ, Milan, et al. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2010. Obecná část práva životního

2. Právní úprava ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin v mezinárodním právu životního prostředí

2.1. Úvodem

Problém úbytku druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin není problémem lokálním nebo regionálním, ale problémem celosvětovým.³⁴ Ochrana volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin není na mezinárodní úrovni jednoduše kodifikovatelná, především vzhledem k její různorodosti. Problémem v této oblasti je i ochota států najít shodu ohledně podoby konkrétní právní úpravy. Nejedná se jen o ochranu rostlin a živočichů, ale o celou oblast ochrany životního prostředí. Z těchto a mnoha dalších důvodů vznikají kromě pramenů práva typu *hard law* často prameny práva typu *soft law*, jelikož je snazší nalézt při jejich vytváření dostatečnou podporu mezi státy a větší ochotu ke spolupráci.³⁵

2.2. Prameny mezinárodního práva životního prostředí v oblasti ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (obecně), mezinárodní programy a strategie na ochranu přírody a biodiverzity

Tradičním pramenem mezinárodního práva v oblasti ochrany rostlin a živočichů jsou mezinárodní úmluvy, které můžeme klasifikovat z mnoha hledisek, a to podle počtu signatářských států na dvoustranné nebo vícestranné, podle svého teritoriálního rozsahu na úmluvy uzavírané na celosvětové (globální), regionální nebo subregionální úrovni, podle svého předmětu na úmluvy vztahující se na všechny druhy a přírodní stanoviště na planetě nebo jen na ty v určitém regionu, případně jen na vybrané druhy a stanoviště na různé teritoriální úrovni. Příhodné je také dělení podle jednotlivých složek životního

prostředí, s. 25 – 28.

³⁴ DAMOHORSKÝ, Milan, et al. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2010. Obecná část práva životního prostředí, s. 98.

³⁵ ŠTURMA, Pavel, et al. *Mezinárodní právo životního prostředí : I. část (obecná)*. Beroun : Eva Rozkotová - IFEC, 2008. Prameny mezinárodního práva životního prostředí, s. 58-70.

prostředí, na které se úprava vztahuje, a dále je možné rozlišovat mezinárodní úmluvy, které vznikly s cílem dosažení určitého výsledku či za účelem provádění určité činnosti.

Dále nemůžeme opominout existenci pramenů vzešlých často z mezinárodních konferencí. Jsou jimi různé deklarace, doporučení nebo programy, a přestože se jedná o prameny typu *soft law*, jejich výhodou je bezesporu větší ochota ze strany států spolupracovat a dohodnout se, nežřídka bývají také impulsem ke vzniku závazných mezinárodních úmluv či se mohou stát pro svou dlouhodobou aplikaci mezinárodním obyčejem.³⁶

Nelze opomíjet však ani význam mezinárodních programů a strategií na ochranu přírody a biodiverzity, které jsou také prameny typu *soft law*. Program Člověk a biosféra je program UNESCO v oblasti územní ochrany přírody, která je zajišťována vytvářením biosférických rezervací. Za zmínku stojí také Celoevropská strategie biologické a krajinné rozmanitosti, což je dokument přijatý v roce 1995 konferencí evropských ministrů životního prostředí mimo jiné i s cílem zajištění rozmanitosti živočišných a rostlinných druhů evropského významu, soustava Smaragd, která vznikla v návaznosti na Bernskou úmluvu a spočívá ve vytvoření soustavy zvláštních chráněných území prioritního zájmu. Dále byly vytvořeny koordinované programy k ochraně Arktidy mezi zeměmi arktické oblasti, které realizují akce k ochraně arktické fauny a flóry. Byla vytvořena Strategie spolupráce při ochraně biologické rozmanitosti v arktické oblasti a tato strategie je realizována prostřednictvím plánu schváleného ministry jednotlivých států.³⁷

2.3. Jednotlivé směry a prameny právní úpravy ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin v mezinárodním právu životního prostředí

2.3.1. Ochrana biologické rozmanitosti

Ochranou celé biodiverzity je zajišťována i ochrana volně žijících živočichů a planě

³⁶ ŠTURMA, Pavel, et al. *Mezinárodní právo životního prostředí : I. část (obecná)*. Beroun : Eva Rozkotová - IFEC, 2008. Prameny mezinárodního práva životního prostředí, s. 58-84. , DAMOHORSKÝ, Milan, et al. . *Mezinárodní právo životního prostředí : II. část (zvláštní)*. Beroun : Eva Rozkotová - IFEC, 2008. Ochrana přírody, krajiny a ohrožených druhů, s. 126-128.

³⁷ STEJSKAL, Vojtěch. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*. Praha: Linde Praha, a.s., 2006. mezinárodní právo, s. 119-124.

rostoucích rostlin. Nejvýznamnější úmluvou v této oblasti je **Úmluva o biologické rozmanitosti** (*Convention on the Biological Diversity - CBD*).

Tato úmluva byla přijata na Konferenci OSN o životním prostředí a rozvoji, která proběhla v roce 1992 v Rio de Janeiru a nabyla platnosti o rok později, jejím sídlem je Montreal. Jedná se o rámcovou a velmi širokou úmluvu, k jejímu provedení je třeba mnoha strategií, plánů a protokolů, v poslední době se uvažuje o vypracování protokolu týkajícího se invazních druhů.

Účelem této úmluvy vyplývajícím z čl.1 Úmluvy je „ochrana biodiverzity, trvale udržitelné využívání jejích složek a spravedlivé a rovnoměrné rozdělení přínosů plynoucích z využívání genetických zdrojů, včetně odpovídajícího přístupu ke genetickým zdrojům a odpovídajícího předávání příslušných technologií při zohlednění všech práv na tyto zdroje a technologie, včetně odpovídajících způsobů financování.“ Provádění úmluvy je institucionálně zajišťováno konferencemi smluvních stran, které probíhají jednou za dva roky v různých státech.³⁸ Na nich jsou pak hodnoceny dosažené výsledky, na jejichž základě úmluvou zřízený vědecký smluvní orgán dává doporučení řídicím orgánům, a přijímána rozhodnutí. Pomocným orgánem je také Sekretariát CBD, která provádí koordinační a úřednickou činnost.

Pro ochranu volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin je významné znění čl. 8, který se věnuje ochraně in situ, tj. ochraně v přirozeném prostředí. Podle jeho znění mají smluvní strany úmluvy, pokud to bude možné a vhodné, například vytvořit systém územní ochrany k ochraně biodiverzity a případně vypracovat zásady pro výběr, zřízení a péči o jednotlivá území, chránit biologické zdroje, podporovat ochranu stanovišť a udržování populací druhů in situ, podporovat záchranu ohrožených druhů, vytvářet prostředky k regulaci činností spojených s geneticky modifikovanými organismy, zabránit vypouštění či vysazování nepůvodních invazních druhů a regulovat nebo hubit je, zajistit udržitelné využívání biodiverzity, chránit a respektovat v mezích své legislativy domorodá a místní společenství. Stejně tak mají vytvořit právní normy k ochraně ohrožených druhů a populací, provádět činnosti a řídit procesy spojené s cílem zamezení závažných negativních vlivů na biodiverzitu či v některých případech spolupracovat při zajištění podpory (i finanční) pro ochranu in situ.

³⁸ Poslední konference proběhla v říjnu 2010 v japonském městě Nagoya, byl na ní přijat nový Strategický plán na období mezi roky 2010 – 2020 a Nagojského protokolu o přístupu ke genetickým zdrojům a sdílení přínosů z jejich využívání k Úmluvě o biologické rozmanitosti.

Čl. 10 úmluvy je věnován udržitelnému využívání složek biodiverzity.³⁹

2.3.2. Ochrana mokřadů

Ochraně mokřadů, které jsou významnými, leč velmi citlivými biotopy, se věnuje **Úmluva o mokřadech mající mezinárodní význam zvláště jako biotopy vodního ptactva** (*Convention on Wetlands of International Importance Especially as Waterfowl Habitats*) Je nejstarší mezivládní úmluvou v této oblasti, byla podepsána v íránském Ramsaru již v roce 1971 a do dnešního dne má 160 signatářských států (včetně České republiky, její provádění zajišťuje Ministerstvo životního prostředí a poradním orgánem je mu Český ramsarský výbor a další orgány), které vymezily jednotlivé chráněné lokality, jejichž celková plocha je 186,549,794 hektarů.⁴⁰ Smlouva vstoupila v platnost v roce 1975 a byla upravena Protokolem z Paříže a Dodatkem z Reginy, který je platný dodnes. Mezi smluvními stranami probíhají konference, mezi jednotlivými konferencemi má hlavní úlohu Výkonný výbor, jež se zabývá prováděním závěrů jednotlivých konferencí a přípravou dalších konferencí, na celém chodu se také podílí byrokratický aparát.

Ramsarská úmluva se vztahuje na ochranu mokřadů a vodního ptactva, které je s nimi spojeno. Každý signatářský stát má podle úmluvy povinnost vyhlásit alespoň jednu kritériím odpovídající oblast mokřadů mezinárodního významu a zařadit ji na Seznam mokřadů mezinárodního významu⁴¹ a tu pak důsledně chránit, podporovat výzkum a informovanost veřejnosti, případně spolupracovat s dalšími státy v případě přeshraničních oblastí ochrany. Kromě Seznamu mokřadů mezinárodního významu existuje také Seznam ohrožených mokřadů,⁴² na němž jsou uvedeny mokřady, kterým hrozí poškození či zničení nebo již u nich tento stav nastal. Pro záchranu těchto lokalit se poté hledá nejvhodnější způsob za spolupráce Výkonného výboru, dotčené smluvní

³⁹ STEJSKAL, Vojtěch. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*. Praha: Linde Praha, a.s., 2006. Mezinárodní právo, s. 160-183.

⁴⁰ Ramsar.org [online]. 2009 [cit. 2010-10-21]. The Ramsar List of Wetlands of International Importance. Dostupné z WWW: <http://www.ramsar.org/cda/en/ramsar-about-sites/main/ramsar/1-36-55_4000_0__>.

⁴¹ V současné době je na seznamu 12 lokalit o celkové rozloze 54 656 ha, jsou jimi Šumavské rašeliniště, Třeboňské rybníky, Břehyně a Novozámecký rybník, Lednické rybníky, Litovelské Pomoraví, Poodří, Krkonošská rašeliniště, Třeboňská rašeliniště, Mokřady Dolního Podyjí, Mokřady Pšovky a Liběchovky, Podzemní Punkva, Krušnohorská rašeliniště.

⁴² V současnosti jsou na seznamu i 4 české oblasti mokřadů, a to Litovelské Pomoraví, Mokřady Dolního Podyjí, Poodří a Třeboňské rybníky.

strany a odborníků v oblasti.⁴³

Dále existuje ještě seznam „přeshraničních ramsarských oblastí“ (*Transboundary Ramsar Sites - TRS*), na kterých se formálně dohodly jednotlivé signatářské státy, na jejichž hranicích se nachází ekologicky souvislá oblast mokřadů. O této spolupráci státy informují Sekretariát a tato oblast je zařazena na seznam.⁴⁴ Česká republika uzavřela dvě dohody tohoto typu, a to jednu s Rakouskem a Slovenskem a druhou s Polskem.⁴⁵

2.3.3. Ochrana ohrožených druhů v rámci mezinárodního obchodu

Z důvodu rizika, které představuje pro volně žijící živočichy a planě rostoucí rostliny možnost jejich komerčního využití, poptávka ze strany rozvinutých zemí a nabídka ze strany zemí převážně rozvojových, je regulace a reglemantace mezinárodního obchodu s ohroženými druhy.

Ochranou v rámci mezinárodního obchodu se zabývá **Úmluva o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin** (*Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora - CITES*) Jedná se o úmluvu účinnou od roku 1975, v současné době má 175 signatářských států. V jejích úvodních ustanoveních je vyjádřen cíl této úmluvy a tím je „záchrana volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin před nadměrnou exploatací mezinárodním obchodem prostřednictvím mezinárodní spolupráce.“ Předmětem této úmluvy jsou volně žijící živočichové nebo planě rostoucí rostliny, které jsou potencionálně ohrožené nebo ohrožené na přežití ve volné přírodě a existuje poptávka ze strany mezinárodního obchodu.

Klíčovým pojmem v této úmluvě je pojem „exemplář“, což je jakýkoli živočich nebo rostlina, ať živý či mrtvý, jakákoliv snadno rozpoznatelná část těla nebo výrobek, věc nebo výrobek, z jehož označení je patrné, že obsahuje chráněný druh podle CITES. Úmluva obsahuje seznam druhů, které jsou rozděleny do tří kategorií ve třech přílohách podle míry ohrožení a možnosti a podmínek obchodu s nimi. První příloha zahrnuje

⁴³ STEJSKAL, Vojtěch. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*. Praha: Linde Praha, a.s., 2006. Mezinárodní právo, s. 124-128.

⁴⁴ Ramsar.org [online]. 2009 [cit. 2010-10-21]. The Ramsar List of Wetlands of International Importance. Dostupné z WWW: <http://www.ramsar.org/cda/en/ramsar-about-sites/main/ramsar/1-36-55_4000_0__>.

⁴⁵ Ramsar.org [online]. 2010 [cit. 2010-10-21]. Transboundary Ramsar Sites. Dostupné z WWW: <http://www.ramsar.org/cda/en/ramsar-documents-trss-transboundary-ramsar-21073/main/ramsar/1-31-119%5E21073_4000_0__>.

druhy ohrožené vyhubením, které jsou nebo mohou být obchodem nepříznivě ovlivňovány, druhou přílohu tvoří druhy, které bezprostředně vyhubením ohroženy nejsou, ale mohlo by k němu dojít, kdyby neexistovala dostatečná opatření v rámci obchodu s těmito druhy, třetí přílohu tvoří druhy, které označí kterákoli strana za druh, jehož exploataci chtějí preventivně zabránit nebo ji omezit.

Pro funkčnost celého systému ochrany byly vytvořeny zvláštní orgány na mezinárodní úrovni a v rámci signatářských států pak určeny zmocněné úřady, které vydávají posudky a povolení k obchodu s těmito exempláři.⁴⁶

2.3.4. Ochrana stěhovavých druhů

Ochraně stěhovavých druhů je v právu tradičně věnována velká pozornost, nejvýznamnější mezinárodní rámcovou úmluvou týkající se těchto druhů je **Úmluva o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů** (*Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals*), nazývaná rovněž Bonnská (podle místa svého uzavření v roce 1979, v Bonnu sídlí i její sekretariát). Vstoupila v platnost v roce 1983. Zaměřuje se na ochranu migrujících druhů v celém areálu jejich rozšíření a to zejména na tahových cestách. Hlavními nástroji k dosažení cílů úmluvy je zajištění bezprostřední ochrany druhů a přijímání dílčích norem v této oblasti v jednotlivých regionech a propagace a podpora výzkumu a spolupráce při této činnosti. K tomu napomáhá i globální informační systém stěhovavých druhů. Úmluva obsahuje dvě přílohy, v první příloze jsou uvedeny druhy, jejichž lov je vzhledem k míře jejich ohrožení (až na výjimky) zakázán, v druhé příloze nalezneme druhy s nepříznivým zachovným statusem, na které může mít pozitivní vliv mezinárodní spolupráce a jsou pro ně uzavírány dohody.

V současnosti existuje 7 regionálních dohod a 18 memorand o porozumění k ochraně cílových druhů podle Bonnské úmluvy.

Mezi nimi uvedme **Dohodu o ochraně populací evropských netopýrů** (*Agreement on the Conservation of Populations of European Bats - EUROBATS*), která byla

⁴⁶ DAMOHORSKÝ, Milan, et al. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2010. Zvláštní část práva životního prostředí, s. 344 -346. STEJSKAL, Vojtěch. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*. Praha: Linde Praha, a.s., 2006. Mezinárodní právo, s. 131-137, STEJSKAL, Vojtěch; VILÍMKOVÁ, Veronika. *Zákon o obchodování s ohroženými druhy : s komentářem a prováděcími a souvisejícími předpisy*. Praha : Linde Praha, a.s., 2005. Úvod, s. 19 - 22.

uzavřena v Londýně v roce 1991. Zaměřuje se na ochranu 48 evropských i neevropských druhů letounů z čeledi netopýrovitých, které jsou ohroženy rušením, ničením stanovišť a úbytkem přirozeného zdroje potravy následkem zemědělské činnosti. Smyslem dohody je poskytnutí ochrany těmto druhům, zejména zákazem úmyslného odchytu, držení a zabíjení. Významným nástrojem k jejich ochraně je určení významných lokalit výskytu netopýrů, kterým je poskytnuta náležitá ochrana. Stejně tak mají strany podporovat a koordinovat výzkumné programy, zabezpečit dostatečnou informovanost obyvatelstva a zaměřit se na dopady používání pesticidů na tyto živočichy.

Další dohodou je **Dohoda o ochraně africko-euroasijských stěhovavých vodních ptáků** (*African - Eurasian Water Bird Agreement - AEWB*). Byla podepsána v roce 1995 v Haagu, v platnost vstoupila na podzim roku 1999. V jejím rámci probíhají pravidelní konference. Tato dohoda se zaměřuje na ochranu, péči, monitoring a výzkum světově významných tahových cest vodních ptáků a jejím cílem je vytvoření základu pro koordinovanou ochranu ve státech, kde se vyskytují ty druhy ptactva, které migrují africko-euroasijskou tahovou cestou. Jedná se o území v celkem 117 státech.

Ochrana se vztahuje na vyjmenované druhy (z přílohy II Bonnské úmluvy), jejich stanoviště a zimoviště, místa tahových zastávek atd.. Součástí dohody je i Akční plán, který obsahuje závazná opatření pro signatářské státy, které mají přispět k efektivní ochraně stěhovavých druhů ptáků.

Memorandum o ochraně a managementu středoevropské populace dropa velkého (*Memorandum of Understanding of the Conservation and Management of the Middle European Population of the Great Bustard*) je regionální dohoda přijatá v roce 2001 a jejím cílem je zlepšení stavu populace tohoto druhu v oblastech výskytu. Strany úmluvy mají spolupracovat nejen mezi sebou, ale i s mezinárodními organizacemi, aby došlo ke zvýšení populace tohoto druhu. Podrobnosti ochrany stanovuje Akční plán.

Česká republika je signatářským státem těchto dvou výše uvedených dohod a memoranda, v rámci Bonnské úmluvy však došlo ke vzniku ještě celé řady dalších dohod a memorand o porozumění. Jedná se o Dohodu o ochraně malých kytovců Baltického a Severního moře, Dohodu o ochraně kytovců Černého moře,

Středozevního moře a souvisejících oblastí Atlantského oceánu, Dohodu o ochraně albatrosů a buňáků, Dohodu o ochraně tuleňů ve Wattovém moři, Dohoda o ochraně goril a jejich přírodních stanovišť.

Dále pak existuje ještě řada memorand o porozumění k Bonnské úmluvě, která se týká ochrany různých druhů živočichů, a to například rákosníka ostřicového, kolihy tenkozobé, jeřába bílého sibiřského, mořských želv, jelena bucharského, slona afrického, antilopy sajgy tatarské, kytovců v Oceánii a dalších.⁴⁷

2.3.5. Ochrana evropské fauny a flóry

V rámci evropského kontinentu byla většinou pod patronátem Rady Evropy uzavřena řada regionálních úmluv. **Úmluva o ochraně evropské fauny a flóry a přírodních stanovišť** (*Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats*) známá jako Bernská úmluva podle místa svého podpisu v roce 1979, vstoupila v platnost v roce 1982 a její Sekretariát a Stálý výbor sídlí ve Štrasburku. Signatáři jsou nejen evropské státy, ale i několik afrických států a Evropská společenství. Hlavním cílem úmluvy je ochrana druhů planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů a míst, kde se přirozeně vyskytují, zvláště pak druhů ohrožených a zranitelných. V rámci druhové ochrany obsahuje úmluva 4 přílohy, ve kterých jsou vyjmenovány nejen druhy ohrožených živočichů a rostlin, ale i druhy, které lze šetrně využívat, a seznam nedovolených způsobů lovu. K zabezpečení ochrany je vytvářena na území členských států soustava celoevropsky významných lokalit vyjmenovaných druhů zvaná Smaragd.⁴⁸ Členské státy jsou povinny harmonizovat své právní předpisy týkající se této oblasti a spolupracovat za účelem posílení ochrany přírodních stanovišť.⁴⁹

2.3.6. Ochrana ptáků

Také ochraně ptactva je tradičně věnována velká pozornost, již v roce 1902 došlo k

⁴⁷ STEJSKAL, Vojtěch. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*. Praha: Linde Praha, a.s., 2006. Mezinárodní právo, s. 137-149. DAMOHORSKÝ, Milan, et al. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2010. Zvláštní část práva životního prostředí, s. 346 – 349.

⁴⁸ Avšak vzhledem ke skutečnosti, že Evropská společenství k této úmluvě také přistoupila, je věnována větší pozornost ze strany jednotlivých členských států budování soustavy Natura 2000.

⁴⁹ DAMOHORSKÝ, Milan, et al. *Mezinárodní právo životního prostředí : II. část (zvláštní)*. Beroun : Eva Rozkotová - IFEC, 2008. Ochrana přírody, krajiny a ohrožených druhů, s. 143-144. Coe.int [online]. 2011 [cit. 2011-01-03]. Bern Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats . Dostupné z WWW: <http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/nature/bern/default_en.asp>.

uzavření **Úmluvy o ochraně ptactva užitečného v zemědělství**, která ve dvou přílohách vymezila 150 prospěšných druhů, kterým byla poskytnuta ochrana ve všech vývojových stádiích, a druhy, které jsou považovány za škodlivé. Tato úmluva ale nebyla úspěšná (nevěnovala se vůbec otázce stěhovavých ptáků), proto vznikla v roce 1950 **Mezinárodní úmluva o ochraně ptáků**, která se vztahovala na všechny druhy volně žijících ptáků, která byla mnohem progresivnější než úmluva předchozí také z důvodu pozornosti, kterou věnovala ohroženým druhům, biotopům či stěhovavým druhům. V účinnost vstoupila až v roce 1963, a to po ratifikaci 10 smluvních stran, kterými byly evropské státy. Tato úmluva považována za úmluvu „spící“, protože přesto je stále účinná, nebyly vytvořeny instituce pro její praktické fungování, stejně jako kontrolní mechanismus a finanční zabezpečení provádění této úmluvy, stejně tak i vzhledem k účinnosti unijní směrnice o ptácích.

V dnešní době jsou ptáci chráněni buď na globální a regionální úrovni prostřednictvím úmluv na ochranu stěhovavých ptáků, a to dohod a memorand o porozumění přijatých v rámci Bonnské úmluvy. Jsou jimi například Dohoda o ochraně afrisko-eurajiských stěhovavých vodních ptáků, Dohoda o ochraně albatrosů a memoranda o porozumění týkající se ochrany kolihy tenkozobé, jeřába bílého, dropa velkého či rákosníka ostřicového. Navíc došlo od sedmdesátých let ke vzniku mnoha úmluv na ochranu ptáků, které jsou dohodami dvoustrannými či trojstrannými (např. Úmluva o ochraně tažných ptáků a ptáků ohrožených vyhynutím či vyhubením a ochraně jejich stanovišť mezi USA a Japonskem či Úmluva mezi státy Beneluxu o lovu a ochraně ptáků). Další skupinou pramenů právní úpravy ochrany ptáků jsou jednotlivé mezinárodní úmluvy, které jsou zaměřeny na ochranu širšího okruhu objektů a nejen ptáků. Jedná se o Ramsarskou, Bernskou a Bonnskou úmluvu či úmluvu CITES. Dále nelze opomíjet ochranu poskytovanou ptačím druhům prostřednictvím regionálních právních norem např. unijního práva, ale i prostřednictvím Úmluvy o biodiverzitě.⁵⁰

2.3.7. Ochrana antarktických živých zdrojů

Smlouva o Antarktidě⁵¹ se specificky ochraně přírody nevěnuje, proto došlo v roce

⁵⁰ STEJSKAL, Vojtěch. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*. Praha: Linde Praha, a.s., 2006. Mezinárodní právo, s. 153 – 158.

⁵¹ Smlouva o Antarktidě byla sjednána v roce 1959 s cílem vyřešit neshody mezi sedmi státy nároklující si její území.

1991 v Madridu k přijetí **Protokolu ke Smlouvě o Antarktidě** (*Protocol on Environmental Protection to the Antarctic Treaty*) za účelem ochrany antarktického životního prostředí a ekosystémů. Tento protokol spočívá ve stanovení zákazů určitých činností a ukládá povinnost posoudit vlivy všech plánovaných činností na životní prostředí, státy se v něm zavazují k přijetí opatření a právních aktů k zabezpečení dodržování tohoto protokolu. Došlo ke zřízení Výboru pro ochranu životního prostředí Antarktidy, v protokolu jsou dále upraveny i otázky řešení sporů. Součástí protokolu je pět příloh, druhá z nich se týká ochrany antarktické fauny a flóry a je v ní vysloven zakáz odběru antarktických živočichů a rostlin a negativních zásahů do jejich vývoje.

Na úseku ochrany Antarktidy bychom našli ještě dvě úmluvy, které se týkají ochrany antarktických rostlin a živočichů, a to **Úmluvu o ochraně antarktických ploutvonožců** a **Úmluvu o ochraně antarktických živých zdrojů**.⁵²

2.3.8. Ochrana volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin v rámci ochrany mořské a pobřežní biodiverzity

Mořská a pobřežní biodiverzita je stejně jako biodiverzita na celé planetě ohrožena lidskou činností, toto ohrožení lze rozdělit do tří kategorií, a to na znečišťování mořského prostředí, poškozování a ztráta přírodních stanovišť a nezodpovědné nakládání s živými mořskými zdroji. Mezi další faktory negativně ovlivňující ekosystémy patří i klimatické změny, ale i působení invazních druhů.

Mezinárodní spolupráce v této oblasti se plně rozvinula až na konci dvacátého století, přestože jednotlivé pokusy se objevovaly již od konce devatenáctého století.⁵³ Zhruba od poloviny dvacátého století začaly vznikat významné prameny práva s cílem ochrany a zachování druhů mořských zdrojů i celých ekosystémů.

Prameny právní úpravy ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin v rámci ochrany mořské a pobřežní biodiverzity bychom mohli rozdělit do dvou skupin, a to na úmluvy globální a úmluvy regionální.⁵⁴ **Úmluva OSN o mořském právu**

⁵² DAMOHORSKÝ, Milan, et al. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2010. Zvláštní část práva životního prostředí, s. 188 – 194.

⁵³ Například úmluva o regulaci rybolovu v Severním moři z roku 1882, Úmluva mezi Spojenými státy, Velkou Británií, Ruskem a Japonskem o zachování a ochraně kožešinových ploutvonožců z roku 1911, Úmluva o rybolovu a ochraně živých zdrojů volného moře z roku 1958.

⁵⁴ Jedná se o úmluvy týkající se ochrany pobřežní biodiverzity, a to o Úmluvu o ochraně přírody a zachování divoké fauny a flóry v západní hemisféře, Africkou úmluvu o ochraně přírody a přírodních zdrojů, Úmluvu o ochraně přírody v jižním Pacifiku, Dohodu o ochraně přírody a přírodních zdrojů či již

(UNCLOS), která je globální rámcovou úmluvou, stanovuje základní principy a cíle hospodaření s mořskými biologickými zdroji. Reguluje využívání biologických vodních zdrojů, v obecných ustanoveních úmluvy je vyjádřena potřeba zajištění optimálního využívání těchto zdrojů. Stejně tak věnuje úmluva pozornost živočichům, kteří se během svého života mohou pohybovat v oblastech pod jurisdikcí různých států nebo rybím hejnům.⁵⁵ Zvláštní pozornost věnuje mořským savcům, především dává státům a mezinárodním organizacím možnost přijmout přísnější pravidla pro jejich využívání. Co se ochrany kytovců týče, pak mají státy usilovat o jejich ochranu, péči a výzkum. Jelikož je UNCLOS úmluvou rámcovou a nestanoví žádná zvláštní opatření pro ochranu druhů, zásadní roli pro přijímání těchto opatření hrají jednotlivé rybářské orgány a organizace.

Konkrétní opatření jsou již přijímána na základě **Úmluvy o ochraně antarktických živých mořských zdrojů**, a to například stanovení množství ulovených jedinců u každého druhu, stanovení chráněných druhů, stanovení věku, velikosti či pohlaví lovených jedinců, stejně jako doby lovu, metody lovu či oblasti lovu.

Stejně tak je poskytována ochrana i necíleným druhům, které mohou být ohroženy z důvodu, že se v době rybolovu cílených druhů ocitnou na stejném místě. Jedná se například o želvy, delfíny i ptáky.⁵⁶

Ochrana ohrožených a vzácných druhů je upravena v **Dohodě o ochraně antarktických ploutvonožců** či dohodách a memorandech o porozumění přijatých v rámci **Bonnské úmluvy**.

Zvláštní postavení má pak **Mezinárodní úmluva k regulaci velrybářství** (*International Convention for the Regulation of Whaling*). Tato úmluva z roku 1964 obsahuje především ustanovení týkající se Mezinárodní velrybářské komise, ta zajišťuje výzkum kytovců a jejich lovu, vyhodnocuje také metody ochrany populací kytovců. V příloze k úmluvě jsou stanoveny metody lovu, oblasti, kde je možné lov provádět, stejně

zmiňovanou úmluvu o ochraně evropské fauny a flóry a přírodních stanovišť. Dále jsou regionálními úmluvami úmluvy týkající se mořského prostředí a jedná se především o řadu protokolů, a to například *Nairobský protokol* (pro východoafrickou oblast), *Paipský protokol* (pro jihovýchodní Pacifik), *Kingstonský protokol* (pro Karibskou oblast), *Barcelonský protokol* (pro Středozemní moře), *Sofijský protokol* (pro oblast Černého moře), dále např. Úmluva o ochraně antarktických mořských zdrojů. Nelze opomíjet ani úmluvy věnované ochraně určitých částí mořských ekosystémů.

⁵⁵ Podrobně jsou pravidla pro využívání rybích hejn upravena v Dohodě o rybích hejnech, která je jakousi „prováděcí“ dohodou k UNCLOS.

⁵⁶ Například v Úmluvě OSN o mořském právu je vyjádřen požadavek, aby byl při provádění rybolovu na tyto druhy brán ohled a udržen nebo obnoven stav jejich počtu.

jako doba lovu a hájení. Jednotlivé populace kytovců jsou rozděleny do tří skupin, a to na populace využívané udržitelně, populace obhospodařované a na populace chráněné, jejichž komerční lov je zakázán.

Mezi další prameny právní úpravy v této oblasti patří **Úmluva CITES**, která reguluje i mezinárodní obchod s kytovci, **Úmluva o biologické rozmanitosti**⁵⁷ či **Ramsarská úmluva**.

Ochrana jednotlivým druhům je zajišťována i ochranou prostorovou, a to především vymezováním chráněných mořských oblastí, které mohou zahrnovat i část pobřeží. Normativními akty zabývající se prostorovou ochranou je **Úmluva o biodiverzitě** a především množství **protokolů** regionálního charakteru, **UNCLOS** či **Úmluva o ochraně podvodního kulturního dědictví**.⁵⁸

2.3.9. Ochrana druhů před dopady dezertifikace a deforestation

Jak dezertifikace, tak i deforestation jsou procesy mající negativní vliv na jednotlivé rostlinné a živočišné druhy, přičemž oba tyto procesy jsou velkým celosvětovým problémem a proto je mezinárodní spolupráce při hledání řešení tohoto problému nezbytná. Oba tyto procesy jsou způsobovány převážně lidskou činností, proto je třeba vytvořit na mezinárodní úrovni účinné mechanismy z zastavení zvětšování suchých oblastí a odlesňování.

Úmluva o boji proti dezertifikaci v zemích postiženým velkým suchem a dezertifikací, zejména v Africe (*Convention to combat desertification in those countries experiencing serious drought and/ or desertification, particularly in Africa*), která vstoupila v platnost v roce 1996, je úmluvou vytvořenou s cílem koordinace činností a vytvoření mechanismů k zabránění rozšiřování pouští. Existuje vztah mezi dezertifikací a jinými problémy životního prostředí a boj proti dezertifikaci může přispět k dosažení cílů Úmluvy o biologické rozmanitosti. V rámci této úmluvy vzniklo několik

⁵⁷ Na druhé konferenci k CBD v roce 1995 v Jakartě byla tématem ochrana mořské a pobřežní biodiverzity a na tomto základě byl přijat na čtvrté konferenci pracovní program věnující se využívání těchto oblastí, jejich péči, chráněným územím, pěstování a chovu organismů a invazním vetřeleckým druhům.

⁵⁸ ŽÁKOVSKÁ, Karolina. *Ochrana mořské biodiverzity v mezinárodním právu*. Beroun: Eva Rozkotová – IFEC, 2010. Mořská biodiverzita, věcné a právní souvislosti její ochrany, s. 36-40, 44, ŽÁKOVSKÁ, Karolina. *Ochrana mořské biodiverzity v mezinárodním právu*. Beroun: Eva Rozkotová – IFEC, 2010. základní prostředky ochrany mořské biodiverzity v mezinárodním právu, s.127-149. STEJSKAL, Vojtěch. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*. Praha: Linde Praha, a.s., 2006. Mezinárodní právo, s. 205 – 215.

subregionálních akčních programů pro boj s desertifikací.⁵⁹

Nová mezinárodní **Dohoda o tropickém dřevě** (*International Tropical Timber Agreement*) je nástupnickou dohodou Dohody o tropickém dřevě z roku 1994, v platnost vstoupila v roce 2006 a účinná je od roku 2008. Jejím hlavním cílem je ochrana tropických lesů podporou udržitelného obhospodařování a zákonné těžby. K tomu má napomoci například větší transparentnost mezinárodního obchodu s tropickým dřevem, vědecký výzkum, spolupráce a udržitelné využívání tropických deštných pralesů, stejně jako tvorba koncepcí a strategií a přijetí vhodných opatření k ochraně životního prostředí.⁶⁰

2.3.10. Ochrana před nepůvodními invazními nepůvodními druhy

Vzhledem ke skutečnosti, že doposud nevznikl žádný pramen práva typu *hard law* zabývající se vyloženě jen ochranou před invazními nepůvodními druhy, musíme úpravu na mezinárodní úrovni hledat v jednotlivých úmluvách. Jak již bylo řečeno výše, vzhledem k závažnosti dopadu invazních druhů na biodiverzitu po celém světě se uvažuje o sestavení protokolu k Úmluvě o biodiverzitě, který by se touto otázkou zabýval.

Stávající právní úpravu bychom tedy našli v několika úmluvách, a to ve zmíněné Úmluvě o biologické rozmanitosti, dále v Úmluvě o ochraně rostlin, Úmluvě o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů, Úmluvě o ochraně evropské fauny a flóry a přírodních stanovišť či Úmluvě o mořském právu a Madridském protokolu ke smlouvě o Antarktidě.

V **Úmluvě o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů** je ohledně druhů uvedených v první příloze úmluvy upravena otázka invazních druhů, a to kontrola jejich vnášení nebo kontrola a odstraňování druhů již vnesených. Ohledně druhů v dalších přílohách úmluvy bychom úpravu týkající se invazních druhů nenašli.

Úmluva o biodiverzitě opravuje v osmém článku ochraně druhů *in situ* před cizími

⁵⁹ STEJSKAL, Vojtěch. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*. Praha: Linde Praha, a.s., 2006. Mezinárodní právo, s. 190 – 192., preambule Úmluvy o boji proti dezertifikaci v zemích postiženým velkým suchem a dezertifikací, zejména v Africe

⁶⁰ STEJSKAL, Vojtěch. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*. Praha: Linde Praha, a.s., 2006. Mezinárodní právo, s. 195 – 196. Mezinárodní dohoda o tropickém dřevě z roku 2006. In Úřední věstník Evropské unie. 2007, L 262, s. 8-10. Dostupný také z WWW: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/cs/oj/2007/l_262/l_26220071009cs00080025.pdf>.

druhy. Smluvní strany by měly zabránit zavádění cizích druhů a kontrolovat nebo vyhubit ty druhy, které ohrožují ekosystémy, přírodní stanoviště nebo druhy. Chybí zde ale vymezení pojmů invazní vetřelecký druh a vetřelecký druh, zavlečení, záměrné zavlečení, neúmyslné zavlečení, ty byly vymezeny až v roce 2002 na konferenci stran Úmluvy. Byly zde vydány *Decisions and Guiding Principles* (Rozhodnutí a hlavní zásady), které by měly pomoci stranám v implementaci požadavků osmého článku Úmluvy. Těmito hlavními zásadami je zásada prevence jako mnohem levnější, efektivnější a šetrnější způsob, jak s invazními druhy bojovat. Dále je to rychlá detekce, zásah a vymýcení těchto organismů, pokud dojde k jejich výskytu. A pokud není tato likvidace možná, pak jsou důležité kontrolní mechanismy a zamezení jejich šíření. V říjnu 2010 proběhla mezivládní konference k Úmluvě o biodiverzitě v japonském městě Nagoya a došlo na ní k revizi Strategického plánu a ten věnuje velkou pozornost i invazním druhům.⁶¹

Úmluva o ochraně evropské fauny a flóry obsahuje v jedenáctém článku závazek smluvních stran přísně kontrolovat vysazování nepůvodních druhů. Mnohem větší význam má v rámci Bernské úmluvy v roce 2003 schválená **Evropská strategie pro invazní druhy** (*European Strategy on Invasive Alien Species*). Je v ní zdůrazněn především význam spolupráce na mezinárodní, regionální, lokální úrovni a v hraničních oblastech. Cílem této strategie je předejít nebo minimalizovat dopad nepůvodních druhů na biodiverzitu, ale i ekonomiku a lidské zdraví. Nástroji k dosažení tohoto cíle jsou zlepšení informovanosti veřejnosti ohledně invazních druhů, posílení spolupráce na všech úrovních, prevence a rychlé jednání při výskytu těchto druhů, minimalizace dopadu již se vyskytujících druhů na druhy původní a obnovení jejich stanovišť a ekosystémů. Dále je důležité najít klíčové body, které by měly jednotlivé státy odrazit ve své právní úpravě. Nutno ještě dodat, že na základě této strategie, stejně jako dokumentech k Úmluvě o biodiverzitě a Světovým programem pro invazní druhy dochází v jednotlivých státech k přijímání strategií na národní úrovni, v České republice je to Národní strategie biologické rozmanitosti.⁶²

⁶¹ STEJSKAL, Jan Dohoda o biodiverzitě: Do roku 2020 chraňme 17 procent souše a desetinu oceánů. In Zelená domácnost [online]. Praha/Nagoya : Ekolist.cz, 29.10.2010 [cit. 2010-11-20]. Dostupné z WWW: <<http://ekolist.cz/cz/zelena-domacnost/zpravy-zd/dohoda-o-biodiverzite-do-roku-2020-chranme-17-procent-souse-a-desetinu-oceanu>>. Výstupy z jednání Rady EU pro životní prostředí dne 20.12. 2010. In Tiskové zprávy [online]. 20.10.2010 [cit. 2011-01-30]. Dostupné z WWW: <http://www.mzp.cz/cz/news_101220_brusel>.

⁶² STEJSKAL, Vojtěch. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost.*

Úmluva o ochraně rostlin z roku 1951, jejíž text byl v roce 1997 revidován, obsahuje především požadavek prevence a dohledu, aby nedošlo k šíření škůdců rostlin.⁶³

Madridský protokol ke smlouvě o Antarktidě stanoví téměř absolutní zákaz vnášení nepůvodních organismů na antarktické území.

Po celém světě existuje řada expertních skupin zabývajících se problematikou invazních druhů, za nejvýznamnější můžeme považovat v rámci IUCN vytvořenou specializovanou skupinu zabývajících se problematikou nepůvodních druhů s názvem Specializovaná skupina na nepůvodní druhy (*Invasive Species Specialist Group – ISSG*).⁶⁴ Dále byla vytvořena Ad hoc technická expertní skupina (*Ad Hoc Technical Expert Group - AHTEG*), jejíž součástí je i IUCN. Jejím posláním je navrhnout cesty a způsoby, zahrnující mimo jiné zprostředkování technických a vědeckých informací, poskytování odborných rad a pomoci za účelem zastavit rozšiřování nepůvodních druhů a přispět k zaplnění mezer v právní úpravě v oblasti ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin.⁶⁵

Dalším subjektem celosvětového významu v této oblasti je Světový program pro invazní druhy (*Global Invasive Species Programme - GISP*), což je mezinárodní společenství založené jako reakce na první mezinárodní setkání týkající se invazních druhů, které proběhlo v roce 1996 v norském Trondheimu. Hlavním cílem GISP je zachování biodiverzity a minimalizace dopadu a šíření invazních druhů, podpora států v implementování osmého článku Úmluvy o biodiverzitě, zvyšování informovanosti o dopadu invazních druhů. Právě k tomuto cíli vydává GISP různé publikace, tou nejvýznamnější je Mezinárodní strategie o invazních vetřeleckých druzích. Při své činnosti spolupracuje s řadou mezinárodních organizací, například se Světovým svazem ochrany přírody.⁶⁶

Praha: Linde Praha, a.s., 2006. Mezinárodní právo, s. 180 – 183. PLESNÍK, Jan. Invazní nepůvodní druhy versus Evropa. Informační systém Úmluvy o biologické rozmanitosti [online]. 7.8. 2007, [cit. 2010-12-14]. Dostupný z WWW: <www.chm.nature.cz>.

⁶³ Ippc.int [online]. 2010 [cit. 2010-10-30]. Who we are. Dostupné z WWW: <https://www.ippc.int/index.php?id=about0&no_cache=1&L=0>.

⁶⁴ Issg.org [online]. 2345 [cit. 2010-10-25]. IUCN SSC Invasive Species Specialist Group. Dostupné z WWW: <<http://www.issg.org/about.htm>>.

⁶⁵ Bch.cbd.int [online]. 3578 [cit. 2010-10-25]. About the AHTEG. Dostupné z WWW: <http://bch.cbd.int/onlineconferences/about_ahteg_ra.shtml>.

⁶⁶ Gisp.org [online]. [cit. 2010-10-27]. The Global Invasive Species Programme. Dostupné z

2.4. Otázka odpovědnosti států a jiných subjektů za porušení norem mezinárodního práva na ochranu planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů

První mezinárodní úmluvou, která komplexně řešila problematiku odpovědnosti za škody na životním prostředí, byla v roce 1993 Radou Evropy přijatá **Úmluva o občanskoprávní odpovědnosti za škody vzniklé v důsledku činností nebezpečných pro životní prostředí**, zvaná též „Luganská konvence“ dle místa svého vzniku ve švýcarském Luganu.

Luganská konvence se vztahuje na odpovědnost při nebezpečných činnostech provozovaných profesionálně, pokud není upravena jinými mezinárodními úmluvami. Vztahuje se ale jak na škody vzniklé při náhlých událostech, tak i na škody vzniklé při povolených činnostech. Co je podstatné, konvence je postavena na principu objektivní odpovědnosti za vznik škody, jsou v ní ale obsaženy liberační důvody, pro které se osoba může odpovědnosti zprostit.⁶⁷ S principem objektivní odpovědnosti zakotveným v konvenci souvisí i fakt, že důkazní břemeno nese provozovatel nebezpečných činností, které úmluva v čl 2 vyjmenovává. V úmluvě jsou také vymezeny pojmy životní prostředí a škoda na životním prostředí. Vzhledem ke skutečnosti, že pod pojmem životní prostředí rozumí úmluva i biotické zdroje, kterými jsou fauna a flóra, pak by při vzniku škody na volně žijících živočiších a planě rostoucích rostlinách byla použitelná.

Úmluva povolává k odpovědnosti v případě škody osoby, které byly v době jejího vzniku osobami řídicími, nebo provozovatele zařízení, kde ke škodě došlo. V úmluvě je stanovena tříletá subjektivní promlčecí lhůta a třicetiletá objektivní, tj. osoba, které škoda vznikla, musí svůj nárok uplatnit do tří let od okamžiku, kdy se o škodě dozvěděla, maximálně však do třiceti let od jejího vzniku. Pro uplatnění nároku musí

WWW: <<http://www.gisp.org/about/index.asp>>.

⁶⁷ Liberačními důvody jsou: válečná událost, nepřátelská vojenská akce, občanská válka, povstání nebo přírodní jev výjimečné, nevyhnutelné nebo nepřekonatelné povahy, čin vykonaný třetí stranou s úmyslem způsobit škodu, nutný důsledek splnění určitého příkazu nebo nařízeného opatření veřejného orgánu, způsobení škody znečištěním, jehož úroveň je v daných místních okolnostech přijatelná, způsobení škody nebezpečnou činností podniknutou v mezích zákona v zájmu osoby, která škodu utrpěla.

prokázat, že jí škoda vznikla v důsledku příslušné činnosti, pro tyto účely může požadovat (případně i soudní cestou) příslušné informace od provozovatele či orgánů státní správy. Žaloba se podává u soudu příslušného podle místa vzniku škody nebo provádění nebezpečné činnosti, případně sídla provozovatele.

Nutno ale podotknout, že v případě podání žaloby má u členských států přednost aplikace práva ES, Luganská konvence a její normy se použijí jen v případech, když příslušná právní úprava neexistuje. Kvůli ratifikaci nedostatečným počtem států nevstoupila dosud tato úmluva v platnost a vzhledem k neochotě zejména velkých a silných evropských států tuto úmluvu ratifikovat.⁶⁸

Co se trestněprávní odpovědnosti týče, neexistuje ještě na mezinárodní úrovni platná úmluva. Na úrovni Rady Evropy ale vznikla úmluva, která tuto odpovědnost řeší, a to **Úmluva o trestněprávní ochraně životního prostředí**. Tato úmluva z roku 1998 dosud nevstoupila v platnost, jelikož ji neratifikoval dostatečný počet států.⁶⁹ Tato úmluva zavazuje státy, které k ní přistoupí, že přijmou ve svém trestním právu vhodná opatření nebo upraví existující opatření pro stanovení trestných činů, které vymezuje, mimo jiné i trestné činy týkající se ochrany rostlin a živočichů. V úmluvě je definován koncept trestněprávní odpovědnosti fyzických i právnických osob. Sankcemi, které státy mají do své právní úpravy promítnout, je trest odnětí svobody, peněžitý trest, propadnutí věci, dále povinnost uvést životní prostředí do původního stavu. Přestože tato úmluva dosud nevstoupila v platnost, stala se podkladem pro legislativní činnost v rámci Evropských společenství.⁷⁰

2.5. Subjekty působící v oblasti ochrany planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů

Na úseku ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin vyvíjí svou činnost řada subjektů a jsou jimi státy, vládní i nevládní organizace, finanční instituce a

⁶⁸ STEJSKAL, Vojtěch. *Prosazování právní odpovědnosti v ochraně biodiverzity*. Beroun: Eva Rozkotová - IFEC, 2006. Prosazování právní odpovědnosti v ochraně biodiverzity v rámci mezinárodního práva životního prostředí, s. 79-82.

⁶⁹ K účinnosti je potřeba tří ratifikací, dosud ji ratifikovalo jen Estonsko, celkově ji podepsalo 14 států, Česká republika mezi nimi není.

⁷⁰ STEJSKAL, Vojtěch. *Prosazování právní odpovědnosti v ochraně biodiverzity*. Beroun: Eva Rozkotová - IFEC, 2006. Prosazování právní odpovědnosti v ochraně biodiverzity v rámci mezinárodního práva životního prostředí, s. 84 – 85.

soudní tribunály. Přestože se nejedná o subjekty, nelze opominout význam původního obyvatelstva, které je dalším aktérem péče o biologickou rozmanitost pro svůj úzký vztah k přírodě a otázka ochrany původního obyvatelstva má svůj odraz jak v pramenech mezinárodní práva, tak i v judikatuře.⁷¹

2.5.1. Státy

Nelze pochybovat o významu role mezinárodních organizací v oblasti ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, avšak nejdůležitějšími aktéry jsou jednotlivé státy. Ty musí být ochotné přistoupit k závazkům vyplývajících z mezinárodních aktů, problémem však zůstávají vlastní zájmy jednotlivých států, jelikož přistoupením k úmluvám musí potlačit svou suverenitu v jednotlivých oblastech. I když jsou si v dnešní době státy mnohdy vědomy globálního problému a nutnosti jejich globálního řešení, je patrná snaha o zmenšení rozsahu závazků, které na sebe signatářské státy přebírají i velký rozdíl mezi přístupem jednotlivých států v této oblasti.⁷²

2.5.2. Mezinárodní vládní organizace zabývající se ochranou volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin

OSN

OSN hraje na poli ochrany životního prostředí nezastupitelnou roli díky své silné pozici a respektu ze strany jednotlivých států. Díky její činnosti dochází od druhé poloviny dvacátého století k vytváření podmínek pro efektivní a především globální řešení problémů, které ohrožují organismy na planetě.

OSN vytváří speciální instituce zaměřené na ochranu životního prostředí. Tím hlavním je **Program OSN pro životní prostředí** (*United Nations Environmental Programme* - UNEP). UNEP vznikl v roce 1972 a jeho sídlo je v keňském hlavním městě Nairobi. V jeho čele stojí výkonný ředitel, hlavním orgánem je Řídící rada UNEP, která je volena na čtyři roky a kterou tvoří Valným shromážděním volení zástupci členských států. Dalšími orgány jsou Výbor vysokých státních úředníků a

⁷¹ STEJSKAL, Vojtěch. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*. Praha: Linde Praha, a.s., 2006. Mezinárodní právo, s. 75 – 109.

⁷² ŠTURMA, Pavel, et al. *Mezinárodní právo životního prostředí : I. část (obecná)*. Beroun : Eva Rozkotová - IFEC, 2008. Subjekty mezinárodního práva životního prostředí, s. 11-13.

Výbor stálých zástupců, pravidelně se také v rámci UNEP schází fórum ministrů životního prostředí.

Role této organizace nabyla významu až v druhé polovině osmdesátých let, kdy byla díky jeho činnosti uzavřena v roce 1985 Vídeňská úmluva o ochraně ozónové vrstvy a o dva roky později její Montrealský protokol. Od počátku devadesátých let (především od konference v Rio de Janieru) je tento program významným subjektem v oblasti ochrany přírody, především pomáhá prosazovat závěry konference a z ní vzešlé dokumenty. Spolupracuje při své činnosti s ostatními subjekty OSN, vládami jednotlivých států, jinými mezinárodními organizacemi, a to jak vládními, tak nevládními, tak i se soukromým sektorem a veřejností.

Jeho úkolem je hodnocení jak globálních, tak i regionálních a lokálních podmínek a změn a trendů, nalézání a rozvoj mezinárodních i národních nástrojů pro efektivní ochranu životního prostředí, poskytování služeb, informování o současných problémech životního prostředí pomocí pravidelných publikací posilování institucí pro lepší uchopení problematiky ochrany životního prostředí, rozvoj znalostí a výměna zkušeností v této oblasti a poradenská činnost, podpora rozvoje vztahů mezi soukromým sektorem a obyvatelstvem, dohled nad naplňováním přijatých mezinárodních norem a podpora návaznosti mezi jednotlivými úmluvami.

UNEP je mimo jiné také hlavním správním orgánem Světového fondu životního prostředí. Je tedy vidět, že činnost UNEP je poměrně obsáhlá, proto byla také vytvořena INFOTERRA, což je mezinárodní systém, který informuje o stavu životního prostředí. Podobné systémy existují i na regionální úrovni, např. GEMS nebo EARTHWATCH. Díky UNEPu také existuje řada projektů, které mají za cíl informovat o ochraně biodiverzity, chránit vybrané biotopy nebo jednotlivé druhy.

Činnost programu je financována z Fondu OSN pro životní prostředí, ale často se objevuje kritika nízkého rozpočtu, tudíž omezené možnosti lépe a efektivněji působit při ochraně životního prostředí. Sama OSN si je vědoma tohoto problému a uvažuje se vytvoření nové a specifické organizace. (*World Environmental Organization*). Kritizována bývá ale i jeho celková činnost, jelikož přes své velké možnosti nedosahuje v posledních letech odpovídajících výsledků, za důvod tohoto stavu bývá považována špatná organizace a nadměrná byrokratizace.

Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu (*United Nations Educational,*

Scientific and cultural Organization) byla založena již v roce 1945, její sídlo se nachází v Paříži a jejími hlavními orgány jsou Generální konference UNESCO, Výkonná rada UNESCO a Sekretariát. V současnosti má UNESCO 193 členských států a 7 přidružených členů. Jejím hlavním posláním je vytvářet podmínky pro dialog mezi různými národy, kulturami a lidmi, podporovat jejich spolupráci a vzájemný respekt ke společným hodnotám, aby byla dostatečně chráněna lidská práva a základní svobody a zmírněna chudoba ve světě. Za tímto účelem vytváří UNESCO nejrůznější studie, poskytuje odborné znalosti a podporuje jejich předávání, mimo jiné také vyvíjí činnost ke stanovování standardů v oblastech jejího zaměření.

Co se ochrany životního prostředí týče, plní také významnou funkci, jelikož pod její záštitou funguje Úmluva o světovém kulturním a přírodním dědictví, Úmluva o mokřadech, program Člověk a biosféra a Mezivládní oceánografická komise. K naplňování cílů OSN zároveň UNESCO vyhláší lokality světového kulturního a přírodního dědictví, biosférické rezervace a geoparky.

Program OSN pro rozvoj (*United Nations Development Programme - UNDP*) je programem zaměřeným především na udržitelný rozvoj, ale i na ochranu biologické rozmanitosti, a to pomocí projektů, na kterých často spolupracuje s IUCN.

Světový fond životního prostředí (*Global Environmental Facility Fund - GEF*) je financován z členských příspěvků Světové banky a s nímž spolupracuje i řada dalších organizací, zabezpečuje finanční, organizační a odbornou pomoc na podporu projektů souvisejících s řešením problémů životního prostředí, a to v mnoha oblastech. Téměř polovina projektů se týká ochrany biodiverzity, jelikož GEF je finančním zdrojem pro provádění projektů souvisejících s CBD.

V rámci **Evropské hospodářské komise OSN** (*Economic Commission for Europe*) funguje Výbor pro politiku životního prostředí, pod jehož záštitou probíhají konference na ministerské úrovni zemí EHK OSN týkající se plnění CBD.

Přidruženou organizací OSN je **Organizace pro výživu a zemědělství** (*Food and Agriculture Organization - FAO*), která se také zabývá otázkami životního prostředí. Její vliv není zanedbatelný, jelikož v jejím rámci byly přijaty jak smlouvy nezávazné, tak i závazné, například Úmluva o mezinárodní ochraně rostlin. V oblasti zaměřené na rybolov byly přijaty plány zaměřené na ochranu volně žijících živočichů ohrožených

díky intenzivnímu rybolovu.⁷³

Rada Evropy

Rada Evropy je mezinárodní mezivládní organizace, která vznikla v roce 1947 a sdružuje 47 států, její sídlo se nachází ve francouzském Štrasburku. Byla zřízena k ochraně lidských práv, demokracie, rozvíjení celoevropských dohod a podpoře informovanosti o evropské identitě. V prvním článku svých stanov stanoví jako jeden z cílů poskytování know-how v oblasti životního prostředí.

Záležitosti životního prostředí spravuje Generální ředitelství pro výchovu, kulturu a přírodní dědictví, mládež a sport, v jehož rámci existuje oddělení přírodního dědictví. Toto oddělení zaštiťuje Bernskou úmluvu o ochraně evropské fauny a flóry, Celoevropskou strategii biologické a krajinné rozmanitosti či Luganskou úmluvu o civilní odpovědnosti za škody způsobené činnostmi nebezpečnými pro životní prostředí a Štrasburskou úmluvu o ochraně životního prostředí prostředky trestního práva.⁷⁴

2.5.3. Mezinárodní nevládní organizace

V posledních 30 letech vzrostl význam mezinárodních nevládních organizací (*Non Governmental Organizations* - NGOs) v oblasti mezinárodní ochrany fauny a flóry (i celého životního prostředí) a jsou především projevem účasti veřejnosti v oblasti ochrany přírody. Tyto organizace mají za určitých podmínek omezenou právní subjektivitu, podílejí se na procesu kontroly a prosazování závazků jednotlivých úmluv. Co se procesu uzavírání jednotlivých smluv týče, plní spíše funkci pozorovatelů, ale jejich expertízy a názory přispívají v rámci rozhodovacích a verifikačních procesů. Konzultace OSN a jeho přidružených organizací s některými NGOs probíhá za zvláštních podmínek, a to pokud je jednotlivým organizacím udělen konzultační status (jsou uvedeny v registru ECOSOC).

Jednotlivé NGOs lze rozdělit do několika skupin, a to na aktivistické (např. Greenpeace, Světový fond na ochranu divoké přírody), výchovné, informativní či vzdělávací (např. Nadace ochrany životního prostředí) a organizace soustřeďující se na vědecké nebo profesní zájmy, které mají omezený počet členů (např. Světový svaz

⁷³ STEJSKAL, Vojtěch. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*. Praha: Linde Praha, a.s., 2006. Mezinárodní právo, s. 77-84.

⁷⁴ STEJSKAL, Vojtěch. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*.

ochrany přírody). V následujícím textu uvádím některé z významných nevládních organizací s odborným zaměřením, v každém případě by bylo možné uvést ještě další významné organizace z hlediska ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, např. Evropskou federaci přírodních a národních parků.⁷⁵

Světový fond na ochranu divoké přírody (*World Wide Fund for Nature- WWF*)

Světový fond na ochranu divoké přírody je největší a světově i nejznámější nevládní organizací zabývající se ochranou přírody. Jejím cílem je napomoci k zastavení úbytku biodiverzity v jednotlivých ekosystémech, ochrana volně žijících druhů živočichů a planě rostoucích rostlin, docílení rozumného využívání obnovitelných zdrojů a snižování znečištění. Původní cíl WWF byl užší než dnes a byla jím snaha o ochranu volně žijících afrických savců.

Fond byl založen v roce 1961 pod názvem Světový fond na ochranu planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů. Jeho ústřední sekretariát se nachází ve švýcarském Glandu, má více než devadesát regionálních kanceláří ve čtyřiceti zemích světa a vyvíjí aktivity ve více než sto zemích po celém světě. Jednotlivé kanceláře se zaměřují na různé oblasti ochrany životního prostředí, vzájemně spolupracují díky rámcové politice, kterou vytváří právě centrální sekretariát ve Švýcarsku. Spolupracuje například s OSN, IUCN, Světovou Bankou, ale i vládami jednotlivých států, vědeckými pracovníky, farmáři a rybáři, ale i s původním obyvatelstvem a mnoha dalšími.

Jeho činnost a jednotlivé programy jsou financovány převážně z dobrovolných příspěvků, přičemž téměř polovina pochází z Nizozemska, Velké Británie a Spojených států Amerických. WWF zaměstnává přibližně pět tisíc čtyři sta osob po celém světě, ale jeho programy jsou realizovány za velké účasti dobrovolníků, kterých je kolem sta tisíc, celou činnost WWF podporuje asi pět miliónu osob, je tudíž znatelná silná pozice a prestiž, které WWF za téměř padesát let dosáhl.

Je partnerem a poradcem při důležitých mezivládních konferencích, nelze opominout jeho roli při uzavření nedávno schválené dohody k Úmluvě o biodiverzitě v japonském

Praha: Linde Praha, a.s., 2006. Mezinárodní právo, s.84-86.

⁷⁵ ŠTURMA, Pavel, et al. *Mezinárodní právo životního prostředí : I. část (obecná)*. Beroun : Eva Rozkotová - IFEC, 2008. Subjekty mezinárodního práva životního prostředí, s. 16-20, STEJSKAL, Vojtěch. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*. Praha: Linde Praha, a.s., 2006. Mezinárodní právo, s. 93-94.

městě Nagoya.⁷⁶

Světový svaz ochrany přírody (*World Conservation Union - IUCN*)

Světový svaz ochránců přírody, který vznikl již v roce 1948 pod původním názvem International Union for Protection of Nature, následně změněným na International Union for Protection of Nature and Natural Resources, je nejstarší a nejvýznamnější mezinárodní nevládní organizací v oblasti ochrany přírody a krajiny. Jeho sídlem je stejně jako u WWF švýcarský Gland. Tento svaz spolupracuje s více jak tisíci státy, vládními a nevládními organizacemi a přibližně jedenácti tisíci dobrovolných vědeckých pracovníků ve více než sto šedesáti zemích světa.

Jeho cílem je podporovat a rozvíjet činnosti, které mají napomoci k ochraně přírody celé planety a udržitelnému a ekologickému využívání přírodních zdrojů. Za tímto účelem IUCN provádí a podporuje vědeckou činnost, snaží se motivovat jednotlivé státy k přijímání příslušné legislativy a pomáhá s její přípravou a implementací poskytováním informací a poradenskou činností. Tato činnost probíhá na čtyřech úrovních či pilířích, a to prostřednictvím členské základny, odborných komisí s různým zaměřením,⁷⁷ sekretariátu a regionálních útvaru. IUCN požívá velké vážnosti ze strany jednotlivých států i OSN, účastní se Valného shromáždění OSN v roli pozorovatele. Vydává směrnice, závěry a doporučení, ty však nejsou pro strany závazné. Velkou roli hrají také v terminologické oblasti, definice IUCN jsou všeobecně respektovány a používány.

Velmi významnou činností IUCN v rámci druhové ochrany je vydávání tzv. Červených seznamů, ve kterých zachyceny jednotlivé ohrožené druhy rostlin a živočichů.⁷⁸ Ty jsou dále kategorizovány podle míry ohrožení na 10 typů, a to vyhynulý nebo vyhubený, vyhynulý nebo vyhubený v přírodě, kriticky ohrožený, ohrožený, zranitelný, závislý na ochraně, téměř ohrožený, málo dotčený, taxon, o němž jsou nedostatečné údaje a nevyhodnocený. Kategorizace také existuje na úrovni územní ochrany, kterou se IUCN také rozsáhle zabývá.⁷⁹ Není sporu o tom, jak významnou roli

⁷⁶ Panda.org [online]. [cit. 2010-10-03]. WWF in Brief. Dostupné z WWW: <http://wwf.panda.org/wwf_quick_facts.cfm>. STEJSKAL, Vojtěch. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*. Praha: Linde Praha, a.s., 2006. Mezinárodní právo, s. 92-93.

⁷⁷ Jedná se o odborné komise: pro přežívání druhů, pro chráněná území, pro vzdělávání a komunikaci, pro environmentální, ekonomickou a sociální politiku, pro ekosystémový management a pro legislativu životního prostředí.

⁷⁸ Bližší informace viz. www.iucnredlist.org.

⁷⁹ Jednotlivé kategorie jsou: přísná přírodní rezervace, nedotčené území, národní park, přírodní

IUCN hraje v celosvětové ochraně přírody, jeho funkce je nezastupitelná a je respektována ze strany téměř všech států i nejvýznamnějších vládních i nevládních organizací.⁸⁰

Wetlands International

Jedná se o mezinárodní neziskovou organizaci vzniklou v roce 1995 sloučením tří nezávislých organizací zaměřených na ochranu mokřadů. Wetlands International provádí činnost jak monitorovací, hodnotící a inventarizační, tak i vědeckou, vzdělávací a publikační, a to ve více jak stovce zemí světa. Je velmi důležitá z hlediska dodržování Ramsarské úmluvy, pro níž vede databázi mokřadů a s nimi spojených druhů ptáků, ale i z celosvětového měřítko, jelikož pod její záštitou probíhá monitoring biologické rozmanitosti na planetě.⁸¹

BirdLife International

BirdLife International je organizací vzniklou v roce 1922 pod názvem Mezinárodní rada pro ochranu ptáků. BirdLife International je největším světovým sdružením organizací zabývajících se ochranou ptáků a jejich stanovišť, ale i druhové rozmanitosti na planetě. Při své činnosti spolupracuje nejen s partnerskými organizacemi, ale i s více než stovkou zemí po celém světě

Cílem BirdLife International je: „zabránit vyhynutí jakéhokoliv ptačího druhu, umožnit zachování a zlepšení stavu všech ptačích druhů, ochránit a pokud možno zlepšit a rozšířit území a stanoviště pro ptáky důležité, ochránit, skrze ochranu ptáků, druhovou rozmanitost za účelem zlepšení kvality lidského života, začlenit ochranu ptáků jako součást udržitelného života lidí.“⁸²

BirdLife International má propracovanou organizační strukturu a vede projekty zaměřené na čtyři oblasti, a to druhy, lokality, stanoviště a obyčejné lidi. Každá skupina

památky, území spravované k ochraně druhů a jejich stanovišť, chráněná krajinná/mořská oblast, chráněné území zdrojů.

⁸⁰ STEJSKAL, Vojtěch. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*. Praha: Linde Praha, a.s., 2006. Mezinárodní právo, s. 86-93, Iucn.org [online]. [cit. 2010-11-08]. About IUCN. Dostupné z WWW: <<http://www.iucn.org/about/>>.

⁸¹ STEJSKAL, Vojtěch. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*. Praha: Linde Praha, a.s., 2006. Mezinárodní právo, s. 97, Wetlands.org [online]. 2011 [cit. 2011-01-06]. Mission and Strategy. Dostupné z WWW: <<http://www.wetlands.org/Aboutus/MissionStrategy/tabid/58/Default.aspx>>.

⁸² Birdlife.org [online]. 2456 [cit. 2010-10-01]. Our Vision. Dostupné z WWW:

projektů má jiný okruh zájmů, ale společný cíl - zachovat ptáčích populace, chránit je i jejich přirozené prostředí a přispět tak k udržení biodiverzity. Její význam podtrhuje fakt, že patří mezi nevládní organizace zastoupené u Evropské komise, může tak působit při normotvorném procesu na evropské úrovni, její vliv se ale projevuje i na úrovni jednotlivých států.⁸³

2.5.4. *Finanční instituce*

Nelze opomíjet význam finančních institucí při ochraně životního prostředí, biodiverzity i samotných druhů, jelikož mnohé státy nemají dostatečné prostředky pro efektivní ochrany jednotlivých druhů. Hlavními institucemi jsou Světová banka, Banka pro obnovu a rozvoj, ale i Světová obchodní organizace.

Světová banka (*World Bank* - WB) financuje nebo spolufinancuje (často s Evropskou bankou pro obnovu a rozvoj) i projekty týkající se ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, jejich stanovišť a negativních vlivů na tyto druhy.⁸⁴ Téměř všechny projekty, pro které poskytuje Světová banka, probíhají v zemích Jižní Ameriky, Afriky nebo Asie.⁸⁵⁸⁶

Evropská banka pro obnovu a rozvoj (*European Bank for Reconstruction and Development* - EBD) především podporuje tržní ekonomiku v středoevropských, východoevropských i asijských státech. Finančně přispívá (často spolu se Světovou bankou) i na projekty jak v Evropě, tak i v Asii, které se týkají ochrany přírodních zdrojů.⁸⁷

Světová obchodní organizace (*World Trade Organization* - WTO) má ve svých cílech i zachování životního prostředí prostřednictvím vhodného využívání přírodních zdrojů, stejně tak umožňuje vzhledem k povaze svých dohod i účinnou ochranu rostlin a živočichů. Pro otázky zachování životního prostředí je v rámci WTO vytvořen zvláštní

<<http://www.birdlife.org/worldwide/vision/index.html>>.

⁸³ STEJSKAL, Vojtěch. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*. Praha: Linde Praha, a.s., 2006. Mezinárodní právo, s. 94-96.

⁸⁴ Například nedávno schválený projekt pro adaptaci na dopad klimatických změn na mokřady v Mexickém zálivu.

⁸⁵ Kompletní seznam projektů na

<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/PROJECTS/0,,category:majorsector~menuPK:51561~pagePK:95868~piPK:224066~theSitePK:40941,00.html>.

⁸⁶ ŠTURMA, Pavel, et al. *Mezinárodní právo životního prostředí : I. část (obecná)*. Beroun : Eva Rozkotová - IFEC, 2008. Subjekty mezinárodního práva životního prostředí, s. 20-21.

⁸⁷ STEJSKAL, Vojtěch. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*. Praha: Linde Praha, a.s., 2006. Mezinárodní právo, s. 98-99. Bližší informace o této instituci

výbor, který analyzuje dopad obchodu na životní prostředí a snaží se najít možnosti zmírnění tohoto dopadu.⁸⁸

2.5.5. Mezinárodní soudní tribunály

V otázkách ochrany planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů, ale i v otázkách ochrany životní prostředí obecně, nedochází často ke sporům, které by řešily mezinárodní soudní tribunály. Příklady bychom ale našli, většinou týkající se sporů mezi státy o způsobu využívání vodních ploch nebo znečišťování životního prostředí. Tribunály zabývající se touto otázkou je především Mezinárodní soudní dvůr⁸⁹ a Mezinárodní soud pro mořské právo.⁹⁰

K Mezinárodnímu soudnímu dvoru, byla v roce 2010 podána žaloba, který se týká ochrany volně žijících živočichů, respektive mořských savců. Austrálie podala k Mezinárodnímu soudnímu dvoru žalobu na Japonsko kvůli lovu velryb v antarktických vodách. Japonsko totiž stejně jako například Norsko nebo Island využívá výjimku z moratoria⁹¹ zakazující lovu velryb, tato výjimka povoluje lov jen pro vědecké účely. Maso z velryb ulovených Japonskem však často slouží ke konzumaci. Žaloba byla podána v červnu 2010, ale žádné rozhodnutí zatím nepadlo, ale pokud mezinárodní soud rozhodne ve prospěch Austrálie, bude to podle mého názoru významný moment v historii ochrany kytovců.⁹²

2.6. Nástroje ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin v mezinárodním právu

Jednotlivé nástroje ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin nalezneme v jednotlivých úmluvách a s ohledem na zaměření těchto úmluv lze vymezit

viz. www.ebrd.com.

⁸⁸ STEJSKAL, Vojtěch. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*. Praha: Linde Praha, a.s., 2006. Mezinárodní právo, s. 98-99.

⁸⁹ International Court of Justice - ICJ, sídlí v Haagu.

⁹⁰ ŠTURMA, Pavel, et al. *Mezinárodní právo životního prostředí : I. část (obecná)*. Beroun : Eva Rozkotová - IFEC, 2008. Subjekty mezinárodního práva životního prostředí, s. 22-23.

⁹¹ Toto moratorium bylo vyhlášeno v roce 1986 a zakazuje komerční lov velryb, v červnu 2010 proběhlo setkání delegátů Mezinárodní velrybářské komise, moratorium zůstává v platnosti, přestože se mluvilo o jeho možném zrušení.

⁹² Ekolist.cz [online]. 1.6. 2010 [cit. 2010-11-18]. Austrálie podala žalobu k mezinárodnímu soudu kvůli lovu velryb. Dostupné z WWW: <<http://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/australie-podala-zalobu-k-mezinarodnimu-soudu-kvuli-lovu-velryb>>.

tyto základní nástroje.

Především je nástrojem k ochraně těchto druhů ochrana biodiverzity jako celku, kterou reprezentuje **Úmluva o biologické rozmanitosti** z roku z roku 1992. Jedním ze tří základních cílů této úmluvy je ochrana biologické rozmanitosti a ta má být realizována kromě jiného obnovením populací druhů v jejich přirozeném prostředí.

Další nástroj, kterým je regulace mezinárodního obchodu s ohroženými druhy, reprezentuje **Úmluva o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin**. Jejím účelem je kontrola mezinárodního obchodu s těmito druhy, aby nedošlo k jejich vyhynutí či vyhubení vlivem neúměrné exploatace tohoto zdroje.

Důležitým nástrojem ochrany je ochrana druhů v jejich přirozeném prostředí, tou se zabývá například **Bernská úmluva o ochraně evropské fauny a flóry** nebo výše zmiňovaná **Úmluva o biologické rozmanitosti** v rámci svého prvního cíle a způsobu jeho realizace.

Bonnská úmluva o ochraně stěhovavých druhů reprezentuje další nástroj ochrany, a to ochranu stěhovavých druhů. Jednotlivými nástroji podle této úmluvy je spolupráce, podpora a propagace výzkumu, ochrana druhů a uzavírání dalších regionálních úmluv.

Důležitým nástrojem ochrany je regulace činností souvisejících s využíváním rostlinných a živočišných zdrojů, úprava podmínek pro jejich využívání. Těch se dotýká úprava například v **Bernské úmluvě, Úmluvě o ochraně antarktických mořských zdrojů, Úmluvě o regulaci velrybářství, Mezinárodní dohodě o tropických dřevěch** nebo **Úmluvě o mořském právu**.

Stejně tak je nástrojem ochrany jednotlivých druhů i ochrana jednotlivých přírodních společenstev a jejich využívání, jejíž úprava se nachází v **Bernské** nebo **Ramsarské úmluvě**, stejně jako stanovení podmínek pro vytváření soustav chráněných území.

Vzhledem k negativnímu vlivu invazních druhů na populace rostlinných i živočišných druhů je pak významným nástrojem ochrany druhů i prevence a regulace těchto invazí. V tomto ohledu je důležité zmínit **Úmluvu o biologické rozmanitosti, Madridský protokol ke smlouvě o Antarktidě a Bernskou úmluvu**.⁹³

⁹³ STEJSKAL, Vojtěch. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*. Praha: Linde Praha, a.s., 2006. Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost, s. 44-45, DAMOHORSKÝ, Milan, et al. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2010. Obecná část práva životního prostředí, s. 161, DAMOHORSKÝ, Milan, et al. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2010. Zvláštní část práva životního prostředí, s. 345 – 346.

3. Právní úprava ochrany volně žijících druhů živočichů a planě rostoucích rostlin v evropském unijním právu

3.1. Úvodem

3.1.1. Ohrožení rostlinných a živočišných druhů na území Evropské Unie

V listopadu roku 2010 vydala Evropská agentura pro životní prostředí zprávu o stavu a výhledech evropského životního prostředí - zprávu SOER 2010. Tato zpráva mimo jiné zhodnocuje stav jednotlivých oblastí životního prostředí. Co se stavu populací volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin týče, pak tato zpráva konstatuje, že i přes nižší rychlost vymírání druhů na evropském kontinentě než v jiných částech světa nelze mluvit o příznivém stavu v této oblasti .

Například příznivý stav byl zjištěn jen u 17% druhů uvedených v druhé příloze směrnice o stanovištích, nepříznivý u 52%, přičemž stav asi jedné třetiny druhů není vůbec znám. Stejně tak je v příznivém stavu jen 17% všech evropských typů stanovišť. Vyhynutím je v rámci evropského kontinentu (tedy ne jen území Evropské unie) ohroženo 14% suchozemských druhů savců, 22% mořských druhů, 19% všech druhů plazů, 23% všech druhů obojživelníků nebo 13% druhů ptáků a například až 60% druhů horských druhů rostlin.

Jaké jsou hlavní příčiny tohoto stavu? V rámci EU mají největší vliv na úbytek jednotlivých druhů degradace půdy, intenzivní zemědělská činnost, urbanizace i znečištění, stejně jako nadměrné využívání přírodních zdrojů.⁹⁴ Výrazný dopad mají i nepůvodní invazní druhy.

Evropská unie momentálně vytváří novou strategii pro životní prostředí, jejímž cílem je snížení či zastavení ubývání rostlinných a živočišných druhů a biologické rozmanitosti, a to do roku 2020.⁹⁵

⁹⁴ Viz. příloha č.3.

⁹⁵ The European Environment : State and Outlook 2010 - Biodiversity [online]. Denmark : Publications Office, 2010 [cit. 2011-01-02]. Dostupné z WWW:

3.2. Prameny právní úpravy ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin v unijním právu

Evropská unie přistoupila k řadě mezinárodních úmluv na ochranu přírody, tyto úmluvy byly přijaty ve formě rozhodnutí. Jedná se o nejvýznamnější mezinárodní mnohostranné úmluvy a dohody, jako například Bernskou úmluvu, Bonnskou úmluvu, Úmluvu o biologické rozmanitosti, Úmluvu o ochraně antarktických živých zdrojů, Dohodu o mezinárodním programu na ochranu delfínů Evropským společenstvím nebo Dohodu o tropických dřevěch.

Vzhledem k množství a podobě unijních předpisů, jsou významným pramenem práva a jednotlivá rozhodnutí Evropského soudního dvora, který často rozhoduje v otázkách výkladu jednotlivých ustanovení **Nařízení Rady č. 338/97/ES, o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi, Směrnice č.92/43/EHS, o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin**, ale především **Směrnice č.147/2009/ES, o ochraně volně žijících ptáků**, a to co se týče tvorby, vytváření a ochrany zvláštních oblastí ochrany ptactva (tzv. ptačích oblastí) a co se týče možnosti a podmínek lovu jednotlivých ptačích druhů.

Těžiště právní úpravy ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin v unijním právu se nachází v jednotlivých aktech sekundárního práva.^{96 97} Těmi jsou nařízení, směrnice, rozhodnutí a doporučení a stanoviska. Tyto prameny lze rozdělit do několika skupin podle okruhu otázek, které upravují. V následujícím přehledu uvádím jen nejvýznamnější právní předpisy v jednotlivých oblastech úpravy.

Mezi právní normy týkající se financování projektů na ochranu životního prostředí patří především **Nařízení EP a Rady č.1665/2000 (LIFE)**. Ochrana přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin je upravena ve **Směrnici č.92/43/EHS, o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě**

<<http://www.eea.europa.eu/soer/europe/biodiversity>>.

⁹⁶ V primárním právu nalezneme právní základ ochrany životního prostředí v Preambuli SFEU a především v člancích 191-193, viz. DAMOHORSKÝ, Milan, et al. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2010. Zvláštní část práva životního prostředí, s. 149 – 151.

⁹⁷ STEJSKAL, Vojtěch. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*. Praha: Linde Praha, a.s., 2006. Evropské komunitární právo, s. 256 – 257.

rostoucích rostlin, právní úprava ochrana volně žijících druhů ptáků se nachází ve Směrnici č.147/2009/ES, o ochraně volně žijících ptáků.

Ochrana druhů v rámci jejich dovozu, vývozu, lovu či obchodování s nimi je upravena v **Nařízení Rady č. 338/97/ES, o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi, Směrnici Rady č.83/129/EHS, o dovozu kůží z určitých druhů tuleních mláďat a výrobků z nich odvozených do členských států, Nařízení Rady č.348/81/EHS, o společných předpisech pro dovoz výrobků z velryb a ostatních kytovců, Nařízení Rady č.3254/91/EHS, o zákazu používání nášlapných pastí ve Společenství a dovozu kožešin z určitých volně žijících živočichů a zboží z nich ze zemí, kde jsou tyto živočichové odchyťováni pomocí nášlapných pastí nebo jiných metod odchyty, které nesplňují mezinárodní normy humánního odchyty do pastí či Nařízení Rady a Evropského Parlamentu č. 1007/2009/ES, o obchodování s produkty z tuleňů.**

Problematika invazních nepůvodních druhů je rozptýlena do několika sekundárního pramenů práva, a to do ustanovení **Směrnice č.92/43/EHS, o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, Směrnice č.147/2009/ES, o ochraně volně žijících ptáků či Nařízení Rady č. 708/ 2007/ES, o používání cizích a místně se nevyskytujících druhů v akvakultuře.**

Dalšími prameny práva na úseku ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin jsou i předpisy týkající se ochrany antarktických mořských zdrojů, a to nařízení přijaté k provedení **Úmluvy o ochraně antarktických mořských živých zdrojů, předpisy na úseku ochrany vod a vodních ekosystémů a mořského prostředí, a to především Nařízení Rady č. 708/2007, o používání cizích a místně se nevyskytujících druhů v akvakultuře nebo Rámcová směrnice pro vodní politiku Společenství č. 2000/60/ES.**

Samozejmě nelze opominout existenci předpisů upravujících odpovědnost za škody na životním prostředí, a to i trestněprávní. Jedná se o **Směrnici č. 2004/35/ES o odpovědnosti za škody na životním prostředí prostřednictvím prevence jejich vzniku a jejich nápravy a Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/99/ES, o trestněprávní ochraně životního prostředí.**⁹⁸

⁹⁸ STEJSKAL, Vojtěch. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*. Praha: Linde Praha, a.s., 2006. Evropské komunitární právo, s. 257 – 261, DAMOHORSKÝ, Milan, et al. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2010. Zvláštní část práva životního

3.3. Hlavní směry právní úpravy

3.3.1. *Ochrana volně žijících ptáků*

„Početnost velkého množství druhů volně žijících ptáků přirozeně se vyskytujících na evropském území členských států klesá, a to v některých případech velmi rychle. Tento pokles představuje vážnou hrozbu pro ochranu přírodního prostředí, především protože takový vývoj ohrožuje biologickou rovnováhu. Druhy volně žijících ptáků přirozeně se vyskytující na evropském území členských států jsou zejména stěhovavé druhy. Takové druhy tvoří společné dědictví a jejich účinná ochrana je typickým problémem životního prostředí překračujícím hranice státu, který vyžaduje společnou odpovědnost. Zachování druhů volně žijících ptáků vyskytujících se v přírodě na evropském území členských států je nezbytné pro uskutečnění cílů Společenství v oblastech zlepšování životních podmínek a udržitelného rozvoje.“ Tato citace pochází ze Směrnice č. 147/2009/ES. o ochraně volně žijících ptáků, a jedná se konkrétně o znění odst. 3, 4 a 5 jejích úvodních ustanovení.

Základním pramenem unijní právní úpravy v oblasti ochrany volně žijících ptáků je tedy **Směrnice č. 147/2009/ES, o ochraně volně žijících ptáků** (dále jen „směrnice o ptácích“) Tato směrnice nahradila z důvodu zajištění větší přehlednosti a srozumitelnosti původní směrnici č. 79/409/EEC. Směrnice č. 147/2009/ES se dotýká ochrany všech druhů ptáků přirozeně se vyskytujících ve volné přírodě na evropském území členských států, na něž se vztahuje Smlouva, a vztahuje se na ptáky, jejich vejce, hnízda a stanoviště (čl. 1).

Podle čl. 2 Směrnice mají členské státy povinnost přijmout taková opatření, aby populace těchto druhů byly zachovány na úrovni nebo přivedeny na úroveň, která odpovídá ekologickým, vědeckým a kulturním požadavkům s ohledem na požadavky hospodářské a rekreační.

Ve směrnici je upravena jak územní (ochrana stanovišť), tak i druhová ochrana ptactva. Obecná ochrana stanovišť je realizována pomocí opatření, které přijímají

prostředí, s. 401 - 405.

členské státy.⁹⁹ Zvláštní ochrana stanovišť se týká druhů uvedených v příloze I.¹⁰⁰

Zvláštní územní ochrana ptactva je realizována vytvářením oblastí zvláštní ochrany ptactva pro druhy zařazené do seznamu v příloze I.¹⁰¹ Členské státy přijímají pro tyto oblasti opatření pro předcházení znečišťování, poškozování nebo narušování, které by mohlo mít na ptačí druhy negativní vliv, jsou tedy opatřeními zejména preventivními. Ptačí oblasti určují jednotlivé členské státy podle daných kritérií a uvědomí o vyhlášení těchto oblastí Evropskou komisí.^{102 103}

V ptačích oblastech je možné realizovat plány nebo projekty, které s touto lokalitou přímo nesouvisí nebo nejsou pro ni nezbytné, jen za předpokladu splnění podmínek podle čl.6 odst.3 a 4 Směrnice č. 92/43/EHS, o stanovištích.¹⁰⁴

Právní úprava druhové ochrany se v ptačí směrnici nachází v ustanoveních čl. 5 až 14. Tato ochrana spočívá v zákazu činností, které mají na všechny druhy ptáků negativní vliv, a to zejména úmyslného usmrcování nebo odchyty, úmyslného ničení nebo poškozování a odstraňování hnízd a poškozování vajec, sběru vajec ve volné přírodě a jejich držení, vyrušování ptáků, které by bylo významné, držení těch druhů ptáků, jejichž lov a odchyt jsou zakázány.¹⁰⁵ Usmrcování, odchyt nebo jiné získávání těchto ptáků ale musí probíhat legálním způsobem (v příloze IV směrnice jsou uvedeny zakázané způsoby odchyty nebo zabíjení.)¹⁰⁶

⁹⁹ Těmito opatřeními jsou podle čl 3 směrnice: zřizování chráněných území, udržování a péče v souladu s ekologickými potřebami stanovišť uvnitř chráněných území i mimo ně, obnovou zničených biotopů a vytvářením biotopů.

¹⁰⁰ Jedná se o druhy ohrožené vyhoubením, druhy citlivé na změny podmínek na stanovištích, druhy vzácné s ohledem na početnost jejich populací či omezené rozšíření a druhy vyžadující z důvodu specifického charakteru jejich stanoviště zvláštní pozornost, a jsou proto přijata opatření s cílem přežití těchto druhů a rozmnožování v přirozeném areálu rozšíření. Obdobná opatření jsou ale podle znění stejného článku přijímána i pro druhy, které nejsou uvedeny v této příloze, a to pro pravidelně se vyskytující stěhovavé druhy, a to jejich zimoviště, místa zastávek na tahových cestách a místa, kde tyto druhy pelichají a rozmnožují se, zvláštní pozornost je pak věnována ochraně mokřadů.

¹⁰¹ *Special Protection Areas – SPA.*

¹⁰² Kritérii, které jednotlivé státy používají pro vyhlášení ptačích oblastí, jsou kritéria IBA (Important Bird Areas). Pravidla pro vymezení poskytuje často ve svých rozhodnutích ESD, který se již mnohokrát zabýval otázkou vyhlášení ptačích oblastí.

¹⁰³ STEJSKAL, Vojtěch. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost.* Praha: Linde Praha, a.s., 2006. Evropské komunitární právo, s. 267 – 268.

¹⁰⁴ Těmi jsou posouzení jejich důsledků pro lokalitu a schválení příslušným orgánem, v případě negativních důsledků, ale převahy veřejného zájmu, je tato realizace možná při zajištění kompenzačních opatření.

¹⁰⁵ V čl. 6 jsou upraveny zákazy činností spojených s komerčním využitím ptáků, a to i mrtvých a snadno rozpoznatelných částí těchto ptáků nebo odvozenin, pokud nejde o druhy podle přílohy III/1 směrnice. Čl. 7 směrnice upravuje možnost lovu druhů uvedených v příloze II, členské státy musí zajistit, aby tento lov probíhal v souladu s vnitrostátními předpisy, v rozumné míře a pouze v období, kdy se ptáci nerozmnožují, neodchovávají mladé nebo se v případě stěhovavých ptáků nevrací na svá hnízdiště.

¹⁰⁶ Jde například o využívání smyček (existují výjimky), lepidla, některých druhů živých návnad,

Členské státy se podle čl. 9 mohou odchýlit od ustanovení čl. 5 až 8, ale to jen z důvodů a za podmínek uvedených ve směrnici.¹⁰⁷

Ve směrnici je upravena i otázka podpory výzkumu a činností nezbytných pro ochranu ptáků se zaměřením na jednotlivé body přílohy V, otázka ochrany původních druhů rostlin a živočichů před vysazovaným nepůvodních ptačích druhů a povinnost informování Komise ze strany členských států o provádění směrnice.

Nutno ještě dodat, že jednotlivé členské státy mohou podle čl.14 zavést přísnější ochranná opatření než směrnice.

Součástí této směrnice je i sedm příloh, přičemž příloha I obsahuje seznam druhů, pro které je nutné s cílem přežití těchto druhů a jejich rozmnožování v jejich areálu rozšíření přijmout zvláštní opatření pro ochranu jejich stanovišť. V příloze II jsou uvedeny druhy, které mohou být podle vnitrostátních právních předpisů při splnění daných podmínek loveny. V příloze III jsou uvedeny druhy, jejichž prodej, přeprava, držení či nabízení za účelem prodeje je povoleno, a to i jedinců mrtvých či jejich částí. Jedinci těchto druhů však musí být usmrceni legálním způsobem. V dalších přílohách se seznam zakázaných způsobů lovu, body, jejichž výzkumu a činnostem s nimi spojenými má být věnována zvláštní pozornost, v příloze VI a VII jsou pak upraveny otázky spojené se zrušením původní směrnice a transpozicí nové směrnice.

3.3.2. Ochrana ostatních volně žijících živočichů a ochrana planě rostoucích rostlin

Hlavním pramenem ochrany ostatních volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin je **Směrnice č. 92/43/EHS, o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin** (dále jen „směrnice o stanovištích“), která zakotvuje jak územní, tak druhovou ochranu. Cíli opatření, která jsou přijímána na základě této směrnice, je podle čl. 2 zachování nebo obnova příznivého stavu u těchto stanovišť a druhů, musí přitom brát v úvahu hospodářské, sociální a kulturní požadavky,

elektrických nebo elektronických zařízení, výbušnin, jedů, za určitých podmínek i lov z dopravních prostředků atd.

¹⁰⁷ Státy se mohou odchýlit od těchto ustanovení v zájmu veřejného zdraví a bezpečnosti, bezpečnosti leteckého provozu, z důvodu předcházení závažných škod na úrodě, dobytku, lesích, rybářství a vodním hospodářství či za účelem ochrany rostlin a živočichů. Dále je to možné pro vědecké účely a účely výuky či reintrodukce druhů. Odchyt držení nebo jiné využívání jsou také možné, ale jen v malém množství za přísně kontrolovaných podmínek. Bližší podmínky pro tyto odchylky je nutné upřesnit a o těchto odchylkách je pravidelně informována Komise.

stejně jako regionální a místní charakteristiky. Se zřetelem k těmto cílům pak členské státy a Komise podpoří nezbytnou výzkumnou a vědeckou činnost.

Druhá ochrana je upravena v čl. 12 až 16 směrnice. V příloze IV a) jsou uvedeny živočišné druhy, které jsou v celém areálu jejich rozšíření chráněny před veškerými formami úmyslného odchytu nebo usmrcováním, před úmyslným vyrušováním v období rozmnožování, výchovy mláďat, přezimování nebo migrace, a to ve všech životních stádiích. Zakázáno je i úmyslné ničení a sběr vajec z volné přírody, poškozování nebo ničení míst, která tyto druhy využívají k odpočinku nebo rozmnožování. Všechny tyto činnosti jsou zakázány a členské státy jsou povinny přijmout veškerá opatření pro zajištění přísné ochrany těchto živočichů. Dále jsou u těchto druhů zakázány činnosti související s jejich komerčním využitím, pokud nejde o legálně odebrané jedince ještě před prováděním této směrnice a tyto zákazy se rovněž vztahují na všechna životní stadia živočichů.

Pro rostlinné druhy uvedené v příloze IV b) jsou státy povinny přijmout opatření pro vytvoření jejich přísné ochrany a zakázáno je jejich úmyslné vyrývání, sběr, vyřezávání, vytrhávání nebo ničení, a to v celém areálu jejich rozšíření ve volné přírodě. Zakázáno je stejně jako u živočišných druhů provádění činností za účelem komerčního využití, s výjimkou legálně odebraných druhů před prováděním této směrnice. Tyto zákazy platí pro všechna stadia životního biologického cyklu těchto rostlin.

Pro rostliny a živočichy uvedené v příloze V směrnice přijímají státy opatření zajišťující slučitelnost jejich odebírání a využívání se zachováním jejich příznivého stavu z hlediska jejich ochrany, pokud to pokládají za nezbytné. Jednotlivá opatření jsou vymezena v čl. 14 odst. 2.

Pro odchyt nebo usmrcování živočišných druhů z přílohy V a) (v případě odchylek i druhů z přílohy IV a)) je zakázáno použití prostředků a metod uvedených v příloze VI b) směrnice.

Čl. 16 upravuje možnost odchýlit se od ustanovení čl. 12 až 15, a to za předpokladu dobrého stavu populací druhů a neexistence alternativního řešení, a to jen v zájmu ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, v zájmu prevence závažných škod, zdraví lidí, veřejné bezpečnosti nebo jiného veřejného zájmu, stejně z důvodů sociálních a ekonomických, pro účely výzkumu a vzdělání a opětovného osídlení území. Odebírání či držení stanoveného počtu jedinců určitých druhů z přílohy IV je možné jen

za přísně kontrolovaných podmínek a členské státy předkládají o těchto odchylkách každé dva roky Komisi zprávu, k té pak Komise vydává stanovisko.

Stejně tak členské státy vypracovávají zprávy o provádění přijatých opatření podle směrnice, a to každých šest let ode dne uplynutí lhůty pro transpozici této směrnice.

3.3.3. Ochrana stanovišť a vytváření soustavy Natura 2000

Společný základ územní ochrany v Evropské Unii představuje Soustava NATURA 2000,¹⁰⁸ která je souvislou ekologickou sítí chráněných území složenou z lokalit s přírodními stanovišti významnými z hlediska ochrany přírody v zájmu EU uvedenými v příloze I **směrnice o stanovištích** a stanovišti cílových druhů ohrožených planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů z přílohy II této směrnice (evropsky významné lokality - *Sites of Common Interest* - SCI) a dále z ptačích oblastí (*Special protection Areas* - SPA) podle **směrnice o ptácích**.¹⁰⁹

Směrnice o stanovištích má přispět k zajištění biologické rozmanitosti prostřednictvím ochrany přírodních stanovišť (a volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin) na evropském území členských států, na které se vztahuje smlouva. Ochrana přírodních stanovišť je upravena v čl. 3 – 11 směrnice. Na základě této směrnice jsou vyhlášovány evropsky významné lokality (lokality významné pro Společenství), což jsou lokality, které významně přispívají k udržení nebo obnově stavu přírodního stanoviště nebo druhu uvedených v příloze I a II Směrnice o stanovištích z hlediska jejich ochrany a může přispívat k soudržnosti sítě Natura 2000 nebo udržení biologické rozmanitosti příslušné oblasti (čl. 1 písm. k).

Zatímco Lokality SPA státy vyhláší samostatně a Evropská komise hlídá pouze soulad vyhlášení s právními předpisy, pro vyhlášení lokality SCI je nutné projít složitým procesem mající tři etapy, který je upraven v čl.4 směrnice. Tento proces zahrnuje po předchozí inventarizaci přírodních území a určení jednotlivých lokalit navržené dané lokality do Národního seznamu území významných pro Společenství. Kritéria pro výběr vhodných lokalit obsahuje příloha III směrnice.¹¹⁰ Evropská komise

¹⁰⁸ Mapa soustavy Natura 2000 v EU viz. příloha č. 4.

¹⁰⁹ STEJSKAL, Vojtěch. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*. Praha: Linde Praha, a.s., 2006. Evropské komunitární právo, s. 282.

¹¹⁰ Pro hodnocení lokality pro daný typ přírodního stanoviště (příloha I) je rozhodující stupeň zastoupení těchto stanovišť, rozloha lokality s příslušným typem stanoviště v poměru k celkové rozloze tohoto typu stanoviště na území státu, stupeň zachování jeho struktury a funkce a možnost obnovy a celkové zhodnocení jeho významu. Pro hodnocení lokalit pro dané druhy z přílohy II je významná

poté schvaluje tento seznam, může přitom podle znění čl. 5 rozhodnout i o schválení lokality či plochy, která na seznamu sice nefiguruje, ale její umístění na seznam je důležité z hlediska ochrany přírody (jedná se o místo výskytu prioritních typů přírodních stanovišť nebo prioritních druhů). Po schválení seznamu dochází k vyhlášení zvláštních oblastí ochrany (evropsky významných lokalit) jednotlivými státy, a to nejpozději do šesti let od schválení tohoto seznamu.

Pro zvláštní oblasti ochrany stanovují členské státy nezbytná ochranná opatření, které mohou zahrnovat plány péče, ale i opatření právního, správního a smluvního charakteru. Zároveň mají státy přijmout vhodná opatření, aby nedocházelo k poškozování stanovišť.

Důležitým nástrojem ochrany těchto lokalit je posuzování vlivu plánů a projektů na evropsky významné lokality (i ptačí oblasti), a to podle čl.6 odst. 3 a 4 a čl. 7 směrnice o stanovištích. Projekty či plány, které přímo nesouvisí s danou lokalitou nebo nejsou nezbytné pro péči o tyto lokality, ale mohou mít jak samostatně, tak i v kombinaci s jinými projekty nebo plány, na tuto lokalitu významný vliv, podléhají posouzení. I v případě, že bude shledán negativní vliv na tyto lokality, může dojít k realizaci těchto projektů a záměrů, ale jen v případě naléhavého veřejného zájmu.¹¹¹

Komise pravidelně přezkoumává, zda a jak přispívá soustava NATURA 2000 k dosažení cílů podle čl. 2 a 3 směrnice o stanovištích. Členské státy zároveň dbají na to, aby při územním plánování a při přijímání strategií územního rozvoje podpořily rozvoj významných krajinných prvků pro volně žijící živočichy a planě rostoucí rostliny, a to pro jejich migraci, šíření a výměnu genetických informací. Jedná se o lineární prvky, jako například řeky, nebo tzv. „nášlapné kameny“, kterými jsou např. rybníky či malé remízky (čl. 9-10).

3.3.4. Obchodování s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin

Právní úprava této oblasti se nachází v několika nařízeních a směrnících, které regulují ochranu všech těchto druhů v rámci obchodu s nimi, nebo upravují podmínky pro dovoz

početnost a hustota druhů v této lokalitě v poměru k jeho celkové populaci na území státu, stupeň zachování rysů stanoviště, stupeň izolace populace v této lokalitě ve vztahu k celkovému rozšíření a zhodnocení významu pro zachování druhu. Na základě těchto kritérií klasifikují státy lokality, které jsou navrženy do seznamu. Tento seznam má odlišovat lokality s výskytem prioritních druhů a typů stanovišť.

¹¹¹ V těchto případech musí dojít k přijetí kompenzačních opatření.

a vývoz výrobků z vybraných druhů živočichů.¹¹² Tím nejvýznamnějším je **Nařízení Rady č. 338/97/ES, o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi.**¹¹³ Toto nařízení zajišťuje požadavky z Úmluvy CITES pro dovoz a vývoz exemplářů¹¹⁴ ohrožených druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin. Obchodem se podle čl. 1 a 2 rozumí dovoz do EU, včetně přivezení z moře, a vývoz či zpětný vývoz do EU, a také využívání, přemísťování a převod vlastnictví exemplářů v rámci EU, a to i v rámci jednoho členského státu.

Ve čtyřech přílohách k tomuto nařízení, které zhruba odpovídají přílohám Úmluvy CITES (ta má ale jen přílohy 3), jsou zařazeny jednotlivé druhy podle možnosti a podmínek jejich obchodního využití.¹¹⁵

Obchodem s třetími zeměmi je dovoz, vývoz nebo vývoz přes vnější hranice EU. Komise má pravomoc vydat nařízení pozastavující dovoz exemplářů vybraných druhů.

Vnitroujinní obchod je upraven v čl. 8 a 9 nařízení, které se týkají regulace obchodních činností a přemísťování živých exemplářů. Tento transport není považován za dovoz nebo vývoz a nejsou pro něj proto nutná příslušná povolení. I zde však platí určitá omezení, a to zákaz komerčního využívání druhů z přílohy A, v několika případech je však možné udělit výjimku (odchov v zajetí, záchranné programy atd.), navíc tento zákaz neplatí pro uměle vypěstované rostliny, starožitnosti a běžně chované druhy ptáků. Druhy uvedené v příloze B je možné komerčně využívat za předpokladu, že byly získány legálním způsobem. Pro přemísťování exemplářů v rámci EU je pro druhy z přílohy A za jistých podmínek nutné získání povolení k přemístění.

¹¹² STEJSKAL, Vojtěch. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*. Praha: Linde Praha, a.s., 2006. Evropské komunitární právo, s. 298-300

¹¹³ Hlavním prováděcím předpisem k tomuto nařízení je nařízení Komise č. 865/2006/ES. V tomto nařízení jsou stanoveny podrobné podmínky a kritéria k posuzování žádostí o povolení a potvrzení a k vydávání, platnosti a používání takových dokladů. Jsou v ní stanoveny vzory, jimž musí uvedené formuláře odpovídat. Dále jsou stanovena podrobná pravidla týkající se podmínek a kritérií pro nakládání s exempláři živočišných druhů, které se narodily a byly odchovány v zajetí, a exempláři rostlinných druhů, které byly uměle vypěstovány. Jsou zde upraveny odchylky týkající se exemplářů, které jsou osobního nebo rodinného charakteru. Jsou zde upraveny postupy označování určitých exemplářů druhů za účelem usnadnění jejich identifikace a určena ustanovení týkající se obsahu, úpravy a předkládání pravidelných zpráv podle nařízení.

¹¹⁴ Exemplářem je jakýkoli živočišný nebo rostlinný jedinec (živý či mrtvý), který patří k některému u druhů zařazených v přílohách A, B, C a D, nebo jeho část, odvozenina a za určitých podmínek i jiné zboží, u něhož je patrné, že představuje části či odvozeniny uvedených druhů.

¹¹⁵ Pro druhy v příloze A platí zákaz tohoto využívání, jelikož se jedná o druhy přímo ohrožené vyhoubením. Na základě povolení nebo potvrzení mohou být v některých případech vyváženy a dováženy druhy uvedené v příloze B a C. Dovoz druhů vyjmenovaných v příloze D je monitorován na základě oznámení dovozce. Tato příloha obsahuje několik druhů zařazených do přílohy II CITES, ale i některé další, které v přílohách CITES nenalezneme vůbec.

Pro každého, kdo drží exemplář CITES, nabízí jej k prodeji, přepravuje jej nebo provádí podobné činnosti, platí povinnost prokázat legální původ tohoto exempláře.¹¹⁶

K nařízení č. 338/ 97/ES jsou vydávána „prováděcí“ nařízení, v současné době je v platnosti **Nařízení Komise č. 709/2010 a Nařízením Evropského parlamentu a Rady č. 398/2009**, která mění Nařízení Rady č. 338/97/ES o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi. Dalším nařízením je **Nařízení Komise č. 997/2010 o pozastavení dovozu exemplářů některých druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, Nařízení Komise č. 359/2009 o pozastavení dovozu exemplářů určitých druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin do Společenství.**

Dovoz výrobků z některých druhů volně žijících živočichů a jejich lov je upraven v několika nařízeních i mimo CITES, to v nařízení č. **348/81/EHS, o společných předpisech pro dovoz výrobků z velryb a ostatních kytovců**, ale bylo de facto nahrazeno nařízením č. 338/97/ES. Dalším předpisem v této oblasti je **Nařízení Rady č. 3254/91/EHS o zákazu používání nášlapných pastí ve Společenství a dovozu kožešin z určitých volně žijících živočichů a zboží z nich ze zemí, kde jsou tyto živočichové odchyťováni pomocí nášlapných pastí nebo jiných metod odchyty, které nesplňují mezinárodní normy humánního odchyty do pastí, ve znění pozdějších předpisů** (dále jen „nařízení o nášlapných pastech a dovozu kožešin“) a **Nařízení č. 1007/2009/ES, o obchodování s produkty z tuleňů**, které omezuje dovoz těchto produktů na území EU, a to ale s výjimkou produktů získaných tradičním lovem národy Inuitů.¹¹⁷

Dne 20.října 2010 bylo přijato **Nařízení EP a Rady (EU) č. 995/ 2010, kterým se stanoví povinnosti hospodářských subjektů uvádějících na trh dřevo a dřevařské výrobky**. Toto nařízení bylo přijato z důvodu zvyšující se poptávky po dřevu, díky které dochází k nezákonné těžbě a obchodu, a tento fakt je jedním z faktorů způsobujících ohrožení biologické rozmanitosti. Cílem tohoto nařízení je bojovat proti této nezákonné těžbě.¹¹⁸

¹¹⁶ Cizp.cz [online]. [cit. 2011-01-10]. Exempláře CITES v EU . Dostupné z WWW: <<http://www.cizp.cz/CITES/Exemplare-CITES-v-EU>>.

¹¹⁷ DAMOHORSKÝ, Milan, et al. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2010. Zvláštní část práva životního prostředí, s. 402-403

¹¹⁸ EHP. NAŘÍZENÍ EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY (EU) č. 995/2010. In Úřední věstník Evropské unie. 2010, L 295, s. 23, 24. Dostupný také z WWW: <http://www.cizp.cz/files/=3029/995_2010_cz.pdf>.

3.3.5. Ochrana volně žijících živočichů v rámci lovu a komerčního využívání produktů z jednotlivých druhů

V Nařízení č. 348/81/EHS, o společných předpisech pro dovoz výrobků z velryb a ostatních kytovců je upravena povinnost dovozních licencí pro tyto produkty a výrobky pro nekomerční účely, pro komerční účely nejsou tyto licence vydávány. Jak již bylo ale zmíněno výše, toto nařízení bylo de facto nahrazeno nařízením č. 338/97/ES, ale zrušeno nebylo. **Nařízení Rady a Evropského Parlamentu č. 1007/2009/ES, o obchodování s produkty z tuleňů**, obsahuje omezení pro dovoz těchto produktů na území EU, a to s výjimkou produktů získaných tradičním způsobem národy Inuitů,¹¹⁹ stejně jako v případě Směrnice Rady **83/129/EHS o dovozu kůží z jistých tuleních mláďat a výrobků z nich odvozených do členských států**. Ta se vztahuje na arktické mořské zdroje a v příloze k této směrnici jsou uvedeny produkty, které nemohou být komerčně dováženy a členské státy musí v této oblasti zajistit příslušná opatření, o kterých informují Komisi.¹²⁰

Nařízení o nášlapných pastech a dovozu kožešin bylo vydáno s cílem ochrany zvířat před tímto způsobem odchyty.¹²¹

Na ochranu delfínů v oblastech, kde je intenzivně provozován rybolov, byla v roce 1999 podepsána **Dohoda o mezinárodním programu na ochranu delfínů Evropským společenstvím**. Jejím cílem je snižování úmrtnosti delfínů při lovu tuňáků ve východní části Tichého oceánu.¹²²

3.3.6. Ochrana před nepůvodními invazními druhy

Nebezpečí, které představují invazní druhy pro ekosystémy v jednotlivých státech

¹¹⁹ DAMOHORSKÝ, Milan, et al. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2010. Zvláštní část práva životního prostředí, s. 403.

¹²⁰ STEJSKAL, Vojtěch. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*. Praha: Linde Praha, a.s., 2006. Evropské komunitární právo, s. 306

¹²¹ V příloze IV směrnice jsou stanoveny způsoby stanovení chráněných území, které jsou mimo jiné významné pro zachování stanovišť a druhů živočichů přímo závislých na vodě. Na tuto směrnici pro její rámcový charakter navazuje celé řada dalších směrnic.

¹²² STEJSKAL, Vojtěch. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*. Praha: Linde Praha, a.s., 2006. Evropské komunitární právo, s. 311-312.

Společenství, je mnohem větších rozměrů, než by se mohlo zdát.¹²³ Evropská legislativa na tuto hrozbu ale zatím ještě dostatečně nereagovala. Jen škody způsobené invazními druhy vyčíslitelné v penězích dosahují ročně zhruba 12 miliard eur.¹²⁴ Na území evropského kontinentu se v současné době vyskytuje něco kolem 11 000 invazních druhů,¹²⁵ podle dostupných vědeckých informací ohrožují asi 11% všech druhů.¹²⁶ Nejvíce jsou invazními druhy ohroženy ostrovní státy.¹²⁷

V roce 2008 vznikl „**Plán strategie EU pro invazní druhy**“ a v roce 2009 dokument s názvem „*Technical Support to EU Strategy on Invasive Alien Species*“ („Technická podpora ke strategii EU pro invazní druhy“). V obou těchto dokumentech bychom našli nastínění problematiky invazních druhů a jejich dopadu, stávající evropskou unijní právní úpravu v této oblasti a návrhy řešení problému invazí.

Ustanovení týkající se invazních druhů bychom našli v několika aktech, doposud neexistuje žádná směrnice či nařízení, které by věnovalo přímo invazním druhům. Ve **směrnici Rady č.2000/29/ES o ochranných opatřeních proti zavlékání organismů škodlivých rostlinám nebo rostlinným produktům do společenství a proti jejich rozšiřování na území Společenství** bychom našli především ustanovení týkající se prevence před zavlékáním či rozšiřováním organismů, které jsou pro rostliny škodlivé. Tyto organismy jsou uvedeny na seznamu, která je možno rozšiřovat a směrnice upravuje pravidla pro spolupráci či kontrolu a možnost přijetí opatření při výskytu těchto organismů. V případě, kdy invazní druhy přenáší nemoci zvířat, přichází v úvahu použití norem týkající se **veterinární péče** (směrnice Rady č. 2000/29).

Prevenčí úmyslného zavlékání nepůvodních druhů se zabývá **nařízení Rady č. 708/**

¹²³ Bohužel ani samotní občané v Evropské unii nemají velký zájem na boji proti těmto druhům - vyplývá to z veřejné diskuse na toto téma, které iniciovala Komise, viz. SINGR, Martin. Invazní rostliny - máme v boji proti nim řešení?. Ekolist.cz [online]. 7.10.2010, [cit. 2010-12-07]. Dostupný z WWW: <<http://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/invazni-rostliny-mame-v-boji-proti-nim-reseni>>.

¹²⁴ Pokud bychom v tomto případě přepočítali (aniž bychom brali v úvahu velikost států), jaké škody způsobí tyto druhy v každém státě, pak bychom se dostali na částku 470 milionů eur ročně, přitom se jedná jen o hrubý odhad, zřejmě se jedná o částku mnohem vyšší

¹²⁵ Sdělení Komise Radě, Evropskému parlamentu, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů : Plán strategie EU pro invazivní druhy. In KOM (2008). 2008, 789. Dostupný také z WWW: <http://ec.europa.eu/environment/nature/invasivealien/docs/1_CS_ACT_part1_v4.pdf>.

¹²⁶ Seznam invazních druhů v Evropě na <http://www.europe-aliens.org/index.jsp>.

¹²⁷ SHINE, Clare, et al. Technical Support to EU Strategy on Invasive Alien Species (IAS) : Recommendations on policy options to minimise the negative impacts of invasive alien species on biodiversity in Europe and the EU. Institute for European Environmental Policy [online]. 2009, [cit. 2010-11-10]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/environment/nature/invasivealien/docs/Shine2009_IAS_Final%20report.pdf>.

2007, o používání cizích a místně se nevyskytujících druhů v akvakultuře.¹²⁸ V nařízení Rady č. 338/97, o obchodu s volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami je stanoven zákaz dovozu čtyř druhů živočichů které představují ekologickou hrozbu.

Ve **směrnici o stanovištích** (92/43/EHS) a **směrnici o ptácích** (147/2009/ES) je ukládána členským státům povinnost prevence ohledně vysazování nepůvodních druhů, a to čl. 11 směrnice o ptácích a čl. 22 b) směrnice o stanovištích.

V **Rámcové směrnici o vodě** (2000/60/ES) je vyjádřen pouze požadavek dobrého ekologického stavu ve vodách, zato **Rámcová směrnice o strategii pro mořské prostředí** (2008/56/EC) požaduje po členských státech, aby zahrnuly do popisu „dobrého stavu prostředí“ invazní druhy, protože jsou podle této směrnice považovány za hrozbu.

V rámci Evropské unie existuje řada projektů a programů, které se zabývají invazními druhy a jsou financovány z prostředků Unie. Jedná se například o projekt **DAISIE**,¹²⁹ který vytvořil první seznam invazních druhů na evropském kontinentě, či projekt **ALARM**,¹³⁰ zabývající se posouzením rizik velkého rozsahu na biologickou rozmanitost.

Dle mého názoru je ale nutné znovu zdůraznit, že doposud neexistuje žádný akt komplexně upravující tuto materii, ale je voláno po jeho vytvoření. V roce 2010 proběhla v dánské Kodani konference Neobita, na které vědci vyzvali Evropskou komisi k nalezení řešení před rozšiřováním invazních druhů.¹³¹

3.4. Instituce významné z hlediska ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin

¹²⁸ K tomuto nařízení bylo vydáno v březnu 2010 stanovisko EHSV zdůrazňující cíle tohoto nařízení, a to i minimalizaci rizika spojeného s chovem nepůvodních druhů a motivaci tohoto jednání, kterým jsou hospodářské a komerční zájmy, jelikož kvůli poklesu úlovků nedochází k uspokojování zvyšující se poptávky po proteinech z rybích produktů.

¹²⁹ Více informací o projektu na www.europe-aliens.org.

¹³⁰ Více informací na o projektu na www.alarmproject.net.

¹³¹ [Silvarium.cz](http://www.silvarium.cz) [online]. [cit. 2010-12-01]. Vědci vyzývají EU: zastavte invazi nepůvodních druhů flóry a fauny do Evropy (digiweb.cz). Dostupné z WWW: <<http://www.silvarium.cz/zpravy-z-oboru->

Na vrcholu soustavy unijních institucí stojí **Evropská rada**, která přijímá zásadní politická rozhodnutí a určuje směr vývoje evropské integrace, řeší závažné politické problémy. Pořádá summity, z nichž pro ochranu životního prostředí a biodiverzity byl zaměřen Göteborgský summit v roce 2001, na kterém byl přijat například plán na snížení úbytku biodiverzity.¹³² **Rada EU** je hlavním orgánem při vytváření legislativy, v rámci ní byla vytvořena Rada pro životní prostředí, kterou tvoří ministři životního prostředí ze všech členských států.¹³³ **Evropský parlament** hraje významnou úlohu, co se týče utváření ekologické politiky. V jeho rámci působí Výbor pro životní prostředí, veřejné zdraví a bezpečnost potravin, jenž je tvořen šedesáti čtyřmi členy z největších výborů Parlamentu. Tento výbor se v oblasti životního prostředí zabývá i ochranou biodiverzity či náhradou škod.¹³⁴ **Evropská komise** je výkonným orgánem EU složeným z dvaceti komisařů pro jednotlivé oblasti, pro ně jsou vytvářena generální ředitelství, pro oblast životního prostředí je to jedenácté generální ředitelství. Evropská komise plní funkci navrhovatele právních předpisů, shromažďuje informace o vnitrostátních právních předpisech, porovnává zprávy o harmonizaci unijního práva s právem členských států, zprostředkovává výměny zkušeností. Stejně tak i kontroluje soulad unijního práva s právem členských států.¹³⁵

Při Evropské komisi pak působí ještě řada institucí, mezi nimi **Evropská agentura životního prostředí**, **IMPEL**¹³⁶ a **Revizní skupina ekologické politiky**.¹³⁷ Možno zmínit ještě síť odborníků na právo životního prostředí, tzv. síť **NEEL**.¹³⁸

Evropská agentura životního prostředí byla vytvořena na základě nařízení o vytvoření Evropské agentury životního prostředí z roku 1990 a napomáhá jak Společenství, tak členským zemím, nevládním organizacím, podnikatelské sféře činit

myslivost/vedci-vyzyvaji-eu-zastavte-invazi-nepuvodnich-druhu-flory-a-fauny-do-evropy-digiweb-cz>.

¹³² STEJSKAL, Vojtěch. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*. Praha: Linde Praha, a.s., 2006. Evropské komunitární právo, s. 240.

¹³³ STEJSKAL, Vojtěch. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*. Praha: Linde Praha, a.s., 2006. Evropské komunitární právo, s. 241.

¹³⁴ DAMOHORSKÝ, Milan, et al. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2010. Zvláštní část práva životního prostředí, s. 168 – 169.

¹³⁵ DAMOHORSKÝ, Milan, et al. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2010. Zvláštní část práva životního prostředí, s. 166 – 168.

¹³⁶ Jedná se o implementační síť sloužící k efektivní aplikaci komunitárních norem týkajících se životního prostředí, bližší informace na <http://impel.eu/>.

¹³⁷ Tato skupina vznikla za účelem vytváření dialogu mezi komisí, členskými státy a kandidátskými zeměmi ohledně vytváření strategií a koncepcí v oblasti ochrany životního prostředí.

¹³⁸ DAMOHORSKÝ, Milan, et al. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2010. Zvláštní část práva životního prostředí, s. 166-169.

informovaná rozhodnutí ke zlepšování životního prostředí. K naplňování svých funkcí vytvořila EEA Evropskou informační a pozorovací síť pro životního prostředí (Eionet), která provádí za pomoci kontaktních míst v jednotlivých zemích sběr a zpracování dat. **Evropské tématické středisko biologické rozmanitosti** je mezinárodní konzorcium spolupracující s Evropskou agenturou životního prostředí při výkonu její činnosti, a to poskytováním informací o stavu a trendech v oblasti biodiverzity v Evropě, zabývá se i podporou při realizaci projektů a programů ES. Mezi ty hlavní patří soustava Natura 2000 a monitoring biodiverzity a jejího vývoje.¹³⁹

Důležitým orgánem z hlediska ochrany přírody, a to i ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin je **Soudní dvůr Evropské unie**, který často rozhoduje i o otázkách týkajících se této oblasti.^{140 141}

3.5. Nástroje ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin a odpovědnost v této oblasti

3.5.1. Nástroje ochrany

Jednotlivé nástroje ochrany v oblasti ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin lze rozdělit na nástroje právní, nástroje koncepční, nástroje administrativní a nástroje finanční, přičemž jednotlivé právní nástroje nejsou nástroji ve stejném slova smyslu jako zbylé tři typy, které jsou vymezeny unijním právem. Jde spíše o nástroje ochrany v obecném slova smyslu, jelikož jsou jimi jednotlivé právně závazné právní akty, tj. směrnice, nařízení a rozhodnutí. Této skupině „nástrojů“ se věnuji v kapitole vymezující jednotlivé prameny unijního práva v této oblasti.

Za **koncepční nástroje** jsou považovány různé dokumenty, akty či programy, které slouží většinou jako inspirace či podklad pro budoucí právní úpravu. Jsou jimi například Bílé knihy, které obsahují návrhy na činnost Unie, a Zelené knihy, které mají sloužit k započatí konzultací k jednotlivým tématům. Významným koncepčním nástrojem ochrany jsou jednotlivé akční programy, které ke stanovení prioritních cílů a opatření

¹³⁹ STEJSKAL, Vojtěch. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*. Praha: Linde Praha, a.s., 2006. Evropské komunitární právo, s. 242-243, bližší informace na <http://biodiversity.eionet.europa.eu/>, <http://www.eea.europa.eu/cs/about-us/who>.

¹⁴⁰ viz. samostatná kapitola věnovaná rozhodovací činnosti ESD.

¹⁴¹ DAMOHORSKÝ, Milan, et al. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2010. Zvláštní část práva životního prostředí, s. 166-169.

Společenství, vždy na určité časové období. Prozatím došlo k přijetí šesti akčních programů, přičemž z pohledu ochrany rostlinstva a živočišstva je bezpochyby nejdůležitější poslední akční program přijatý v roce 2002. **Šestý akční program nazvaný „Životní prostředí 2010: Naše budoucnost je v našich rukou“** byl přijat období mezi léty 2002-2012, na základě kterého došlo k přijetí tematických strategií pro jednotlivé oblasti životního prostředí, na které je zaměřen, a to kromě jiných na ochranu přírody a biologické rozmanitosti. V čl. 6 tohoto programu jsou vymezeny jednotlivé cíle a opatření v oblasti ochrany přírody a biodiverzity. Těmito cíli jsou zastavení úbytku biologické rozmanitosti, a to i vzhledem k působení invazních druhů, ochrana před působením škodlivých látek, obnova přírody a biodiverzity, zachování, obnova a udržitelné využívání jednotlivých ekosystémů, zachování druhů a jejich stanovišť. Opatření k dosažení těchto cílů v oblasti biodiverzity jsou vymezena v čl.6 odst.2 písm. a).¹⁴² Dalšími koncepčními nástroji jsou sdělení, která slouží ke komunikaci v rámci Unie, nebo právně nezávazné rezoluce, z nichž lze jmenovat například rezoluci týkající se ochrany zvířat v okamžiku usmrcování.

Administrativními nástroji jsou zákazy určitých činností či určitého chování stanovené jednotlivými právními předpisy v této oblasti, které mohou poškozovat či ohrožovat jednotlivé druhy a jejich stanoviště a stanovení výjimek z těchto zákazů. Stejně jako povinnosti určitého jednání, jako například povinnost notifikace, povinnost provádět výzkum. Stejně tak jsou nástroji povolení nutná k výkonu některých činností včetně podmínek jejich získání (například k realizaci záměrů či projektů, manipulace či permity v rámci obchodování s jednotlivými druhy apod.). Dalším nástrojem tohoto typu je informační povinnost příslušného orgánu při určité činnosti nebo za určité situace (například v případě hrozby nebo vzniku škody podle směrnice o předcházení ekologické újmy nebo v případě výskytu invazních druhů), povinnost jednat (také např.

¹⁴² Jsou jimi: a) zajištění provádění a napomáhání monitorování a hodnocení strategie Společenství pro biologickou rozmanitost a příslušných plánů činnosti, také pomocí programu shromažďování údajů a informací, stanovení příslušných ukazatelů a podporování využívání nejlepších dostupných technik a nejlepší ekologické praxe, b) podpora výzkumu biologické rozmanitosti, genetických zdrojů, ekosystémů a lidské činnosti, c) vývoj opatření k posílení udržitelného využívání, udržitelné výroby a udržitelných investic ve vztahu k biologické rozmanitosti, d) podpora soustavného hodnocení, dalšího výzkumu a spolupráce v oblasti problematiky ohrožených druhů, e) podpora, na globální úrovni, rovného podílu na prospěchu plynoucím z využití genetických zdrojů k provedení článku 15 Úmluvy o biologické rozmanitosti o přístupu ke genetickým zdrojům pocházejícím z třetích zemí, f) vývoj opatření zaměřených na předcházení a kontrolu invazních cizích druhů, včetně cizích genotypů, g) zřízení sítě Natura 2000 a zavedení nezbytných technických a finančních nástrojů a opatření nutných k jejímu plnému provádění a k ochraně druhů chráněných podle směrnice pro stanoviště a ptáky, které nespádají do oblastí sítě Natura

v případě hrozby či vzniku ekologické újmy).

Nejvýznamnějším **finančním nástrojem** je program **LIFE**, což je jediný program zaměřený čistě na životní prostředí v Evropské unii a má přispět například k implementaci či rozvoji politiky a legislativy v této oblasti. Skládá se ze tří tematicky zaměřených oddílů. První oddíl je pro oblast ochrany rostlin a živočichů nejdůležitější, má totiž přispívat k implementaci směrnice o ptácích a směrnice o stanovištích, a to přispíváním na jednotlivé projekty k ochraně přírody. Program LIFE pro období let 2007-2013 se nazývá LIFE+. Kromě LIFE byly vytvořeny v rámci Společenství ještě další fondy, jsou důležité především z hlediska budování soustavy NATURA 2000.

V poslední řadě stojí za zmínku i sankční nástroje, ty jsou významné z hlediska správné implementace jednotlivých norem unijního práva. Sankční nástroje jsou pak vymezeny v jednotlivých směrnících a nařízeních.¹⁴³

3.5.2. Odpovědnost

Vzhledem k závažnosti a množství škod na životním prostředí v rámci EU byla vytvořena právní úprava v oblasti odpovědnosti za škody na životním prostředí, a to i odpovědnosti trestněprávní. Tuto úpravu nalezneme ve směrnici č. 2004/35/ES, o odpovědnosti za škody na životním prostředí prostřednictvím prevence jejich vzniku a jejich nápravy a ve směrnici č.2008/99/ES ,o trestněprávní ochraně životního prostředí. **Směrnice č. 2004/35/ES, o odpovědnosti za škody na životním prostředí prostřednictvím prevence jejich vzniku a jejich nápravy** sleduje cíle environmentální politiky Společenství. Škodou na životním prostředí se rozumí kromě škody na půdě a vodě i škoda na chráněných druzích a přírodních lokalitách,¹⁴⁴ kde je škodou negativní účinek na dosažení nebo udržení příznivého stavu takových lokalit a druhů z hlediska jejich ochrany. V některých případech odpovědnost za škodu nevzniká, a to při udělení výjimek ze zákazů podle směrnice o ptácích nebo o

2000,-h) podpora rozšíření sítě Natura 2000 do kandidátských zemí;

¹⁴³ DAMOHORSKÝ, Milan, et al. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2010. Zvláštní část práva životního prostředí, s. 173-179, STEJSKAL, Vojtěch. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*. Praha: Linde Praha, a.s., 2006. Evropské komunitární právo, s. 244-246, 249-252, STEJSKAL, Vojtěch. *Prosazování právní odpovědnosti v ochraně biodiverzity*. Beroun: Eva Rozkotová – IFEC, 2006. Prosazování právní odpovědnosti v ochraně biodiverzity v evropském komunitárním a unijním právu, s. 89-96, KUCHYŇKOVÁ, Petra. Euroskop.cz [online]. [cit. 2010-11-22]. Životní prostředí. Dostupné z WWW: <<http://www.euroskop.cz/8926/sekce/zivotni-prostredi/>>.

¹⁴⁴ Jsou za ně především považovány druhy a lokality podle směrnice o ptácích a směrnice o

stanovištích nebo v případech přímo upravených ve směrnici.¹⁴⁵

Odpovědnost je založena na principu objektivní odpovědnosti, jednotlivé subjekty odpovědnosti upravuje směrnice. Mohou jimi být provozovatelé vybraných činností, stejně jako třetí strany či stát. Směrnice zavádí řadu preventivních a nápravných opatření, která mají být učiněna pokud nebezpečí škody hrozí, nebo ke vzniku škody již došlo¹⁴⁶ a jejich náklady nese provozovatel, pro zahájení řízení o náhradě těchto nákladů běží promlčecí doba. Sám provozovatel se může odpovědnosti zprostit v případě prokázání některého liberačního důvodu uvedeného v čl.8 odst. 3 a 4 směrnice.¹⁴⁷

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/99/ES, o trestněprávní ochraně životního prostředí byla přijata 19.listopadu 2008 s cílem zajištění účinnější ochrany životního prostředí a členské státy byly povinny implementovat tuto směrnici do 26.prosince roku 2010, tj. stanovit ve svých vnitrostátních předpisech trestní sankce za závažná porušení práva Společenství.

Pro účely směrnice jsou definovány jednotlivé základní pojmy, směrnice vymezuje skutkové podstaty jednotlivých trestných činů proti životnímu prostředí a sankce za jejich spáchání, procesní otázkou se nezabývá. Tyto trestné činy musí být spáchány buď úmyslně, nebo alespoň z hrubé nedbalosti.

V čl. 3 směrnice jsou uvedena jednání, pro které musí státy zajistit, aby představovaly trestný čin. Týkají se vypouštění, emise nebo uvolňování materiálu nebo záření, dispozice s odpadem, provozování nebezpečného zařízení, dispozice s jaderným materiálem, používání látek poškozujících ozonovou vrstvu. V prvních třech případech jsou tato jednání trestná, pokud způsobují nebo mohou způsobit smrt nebo těžkou újmu na zdraví osob, podstatné zhoršení kvality ovzduší, kvality půdy či kvality vody nebo podstatnou škodu na živočiších či rostlinách.

Pod písm. f, g a h čl. 3 jsou uvedena jednání týkající se volně žijících živočichů a

stanovištích.

¹⁴⁵ Je tomu tak například při ozbrojených konfliktech či válkách, při nezvladatelných přírodních jevech, při zajištění národní bezpečnosti a obrany atd.

¹⁴⁶ Těmito opatřeními jsou poskytovány informace příslušným orgánům, učinění preventivních kroků či učinění všech možných kroků k zabránění další škody, pokud ke škodě již došlo, ty může příslušný orgán schválit či je nařídít.

¹⁴⁷ STEJSKAL, Vojtěch. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*. Praha: Linde Praha, a.s., 2006. Evropské komunitární právo, s. 353 - 363, STEJSKAL, Vojtěch. *Prosazování právní odpovědnosti v ochraně biodiverzity*. Beroun: Eva Rozkotová – IFEC, 2006. Prosazování právní odpovědnosti v ochraně biodiverzity v evropském komunitárním a unijním právu, s.

planě rostoucích rostlin a stanovišť. Těmito jednáními, které musí státy promítnout do své právní úpravy, je usmrcování, ničení, držení nebo odchyt jedinců chráněných druhů volně žijících živočichů nebo planě rostoucích rostlin, kromě případů, kdy se toto jednání týká zanedbatelného množství jedinců těchto druhů a má zanedbatelný dopad na stav daných druhů z hlediska ochrany. Dále je to obchodování s jedinci chráněných druhů volně žijících živočichů nebo planě rostoucích rostlin nebo s jejich částmi nebo odvozeninami, kromě případů, kdy se toto jednání týká zanedbatelného množství jedinců těchto druhů a má zanedbatelný dopad na stav daných druhů z hlediska ochrany. Trestný čin má také představovat každé jednání, které způsobí významné poškození stanoviště v chráněné lokalitě. Nutno dodat, že jako trestný čin má být trestána i pomoc a návod k úmyslným trestným činům.

Trestní odpovědnost nesou podle této směrnice kromě fyzických osob i osoby právnické, za jednání mají být odpovědny osoby ve vedoucím postavení.¹⁴⁸

3.6. Rozhodovací činnost Soudního dvora Evropské unie na úseku ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin

Soudní dvůr Evropské unie často rozhoduje v otázkách ochrany životního prostředí a na úseku ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin nejčastěji ve věcech transpozice směrnice o ptácích a směrnice o stanovištích.

Evropská komise, pokud obdrží stížnost, vyzve dotčené státy k podání vysvětlení, při zjištění nedostatků dává těmto státům dodatečnou lhůtu k zajištění nápravy. Pokud k odstranění nedostatků nedojde, je věc předána Evropskému soudnímu dvoru. V případě, kdy dotčený stát rozsudku ESD nevyhoví, může Komise zahájit nové řízení, soud může také v takovém případě uložit dotčenému státu finanční sankci, což ale nebývá časté. ESD (respektive Soudní dvůr a v několika případech i Tribunál) rozhoduje v řízení pro porušení smlouvy (tzv. *infringement*), pro nesplnění rozhodnutí ESD a i v tzv. řízení o předběžné otázce. O předběžné otázce rozhodoval Evropský soudní dvůr v posledních 5 letech v několika případech, a to např. ve věci režimu ochrany území před zařazením na seznam EVL (C-244/05), v případě C-344/08 ohledně legálního nabytí jedinců nebo C-

102 - 116-124

¹⁴⁸ DAMOHORSKÝ, Milan, et al. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2010. Zvláštní část práva životního prostředí, s. 76-77.

219/07 ohledně zákazu držení druhů, dále např. ve věci C-226/08 (Papenburg proti Spolkové republice Německo) týkající se rozhodnutí členského státu udělit svůj souhlas s návrhem seznamu lokalit významných pro Společenství vypracovaným Komisí.¹⁴⁹

Nejčastějšími důvody stížností bývá již zmiňovaná nedostatečná transpozice a implementace směrnice o ptácích a směrnice o stanovištích, případně porušení povinností podle nařízení týkající se regulace obchodování s ohroženými druhy podle CITES.¹⁵⁰

Co se týče špatné transpozice a implementace dvou zmiňovaných směrnic na ochranu biodiverzity, pak státy často nedostatečně či neúplně zakotví ve svém právním řádu rámcovou úpravu územní ochrany,¹⁵¹ špatně či nedostatečně konkrétní chráněné území vymezí, vůbec jej nevyhlásí¹⁵² nebo jej protiprávně zmenšují¹⁵³, schvalují umístění investičních celků do těchto území¹⁵⁴ či nezajistí dostatečnou ochranu tohoto území.¹⁵⁵

¹⁴⁹ STEJSKAL, Vojtěch. *Prosazování právní odpovědnosti v ochraně biodiverzity*. Beroun: Eva Rozkotová - IFEC, 2006. Prosazování právní odpovědnosti v ochraně biodiverzity v evropském komunitárním a unijním právu, s. 97-102, jednotlivé rozsudky dostupné na <http://eur-lex.europa.eu>.

¹⁵⁰ Například rozsudek C-100/08 proti Belgii týkající se držení a uvádění na trh ptáků narozených a odchovaných v zajetí. V této oblasti řešil ESD i předběžnou otázku, a to v rozsudku C-219/07 (Komise proti Belgii).

¹⁵¹ Této oblasti se týká rozsudek C-537/08 nebo např. C-491/08 z roku 2010 (Komise proti Itálii). V obou těchto případech Soudní dvůr rozhodoval o chybném legislativním zakotvení jednotlivých článků směrnice o ptácích a směrnice o stanovištích.

¹⁵² Ve věci špatného vymezení nebo nedostatečné vyhlášení či nevyhlášení konkrétního chráněného území rozhodoval ESD například v případě C-355/90 Komise vs. Španělsko, v případě C-3/96 Komise vs. Nizozemí nebo v případě C-44/95 Royal Society for the Protection of Birds „Lappel Blank“ a C-371/98: First Corporate Shipping. V těchto případech šlo o konflikt ekonomických a ekologických zájmů, kdy jednotlivé státy nedostatečně vyhlásily, nevyhlásily nebo špatně vymezily chráněná území podle směrnice o ptácích a o stanovištích. Státy se vyhýbaly správnému vyhlášení kvůli převažujícím ekonomickým zájmům v jednotlivých lokalitách. Jmenujme ještě několik rozsudků týkajících žalob pohledně rozšiřování seznamu lokalit významných pro Společenství, např. C-362/06 nebo rozsudky Tribunálu T-150/05, T-137/04 či T-136/04. Nedostatečného vyhlášení se týká i rozsudek C-235/04 Komise proti Španělsku)

¹⁵³ Ve věcech protiprávního zmenšování chráněného území ESD rozhodoval v rozsudku C-57/89 Komise vs. Německo („Leybucht“) a v rozsudku C-44/95 Lappel Blank o otázce střetu jiného veřejného zájmu a veřejného zájmu ochrany přírody. Jiný veřejný zájem může převážit nad veřejným zájmem ochrany přírody, ale tímto jiným veřejným zájmem je ochrana lidského zdraví a života. Tento výklad poskytl ESD ve v případě Leybucht a aplikoval jej i v případě Lappel Blank. Z novějších jmenujme ještě například rozsudek C-191/05 (Komise proti Portugalsku) týkající se změny chráněných oblastí bez vědeckého základu.

¹⁵⁴ Ve věcech umístění investičního celku do chráněného území rozhodl ESD v rozsudku C-209/02 případu Komise vs. Rakousko, že v případě neexistence alternativního řešení a převažujícího veřejného zájmu nad zájmy ochrany přírody může být plán nebo projekt v chráněném území realizován. V rozsudku C-127/02 či C-117/03 ESD rozhodoval o nutnosti hodnocení plánů nebo projektů, které budou mít pravděpodobně na chráněná území významný vliv, přestože s touto lokalitou nebo její správou přímo nesouvisí. Dalšími rozsudky týkající se posouzení následků činností a projektů jsou C-179/06 či C-304/05 (Komise proti Itálii) nebo C 241/08 (Komise proti Francii).

¹⁵⁵ Jmenujme například rozsudek C-308/08 z roku 2010 (Komise proti Španělsku) ohledně režimu ochrany předcházející zařazení na seznam lokalit významných pro Společenství, C-535/07 (Komise

Dalším důvodem pro předložení věci ESD je protiprávní nakládání s chráněnými druhy živočichů. Často se zabývá nezákonným lovem ptáků, a to především z důvodu udělování výjimek pro lov ze strany některých států a překročení jejich pravomocí.¹⁵⁶

Zeměmi, vůči kterým nejčastěji směřují rozsudky ESD, jsou typicky spolkové země (Rakousko, Belgie, Francie, Německo) země, ale i Španělsko, Velká Británie nebo Řecko.¹⁵⁷

proti Rakousku) týkající se kromě nedostatečné právní ochrana zvláště chráněných oblastí i nesprávného vyhlášení či C-293/07 (Komise proti Řecku) nebo C-503/06 (Komise proti Itálii).

¹⁵⁶ Například v případě Liga na ochranu ptactva vs. Francie (C-182/02), v případě řízení proti Španělskému království (C-79/03 či C-135/04), ohledně „jarního lovu“ na Maltě (C-76/08) nebo ohledně zákazu lovu a odchytu ptáků (C-259/08 proti Řecku). Lovu a ochrany ostatních druhů se týká např. rozsudek C-518/04 (Komise proti Řecku) ohledně ochrany zmije druhu *Vipera schweizeri*, rozsudek C-221/04 týkající se lovu lišek do oka se záklopkou (Komise proti Španělsku) nebo rozsudek C-342/05 (Komise proti Finsku) ohledně lovu vlků.

¹⁵⁷ STEJSKAL, Vojtěch. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*. Praha: Linde Praha, a.s., 2006. Evropské komunitární právo, s. 353-363, STEJSKAL, Vojtěch. *Prosazování právní odpovědnosti v ochraně biodiverzity*. Beroun: Eva Rozkotová - IFEC, 2006. Prosazování právní odpovědnosti v ochraně biodiverzity v evropském komunitárním a unijním právu, s. 102 - 116, Eur-lex.europa.eu [online]. [cit. 2011-01-10]. Výsledky vyhledávání. Dostupné z WWW: <http://eur-lex.europa.eu/Result.do?idRoot=1&RechType=RECH_typact&typact=JUR_V100&typihm=Veškerá judikatura>.

4. Právní úprava ochrany planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů v České republice

4.1. Úvodem

4.1.1. Naše země a druhová bohatost

Česká republika byla dlouho i přes svou relativně malou rozlohu považována za druhově velmi bohatou (bylo zaznamenáno asi 80 tisíc druhů). Naše země se stejně jako většina států po celém světě potýká se zvyšováním urbanizace, znečišťováním, neefektivním využíváním zemědělských ploch, zvyšováním výskytu invazních druhů a mnoha dalšími negativními vlivy na životní prostředí, tj. i na jednotlivé druhy a jejich stanoviště, a které mají ve svém souhrnu za následek snižování jejich počtu.¹⁵⁸ Třetina druhů vyskytujících se v České republice je buď vyhynutím ohrožena, nebo z našeho území zmizela úplně.¹⁵⁹ Závěry Zprávy o stavu přírody a krajiny České republiky 2009 týkající se stavu rostlinstva a živočišstva v České republice mimo jiné zdůrazňují, že vymírají již nejen druhy specializované, ale i některé druhy v našich podmínkách dříve běžné. Stejně tak i tato zpráva upozorňuje na ohrožení původních druhů druhy invazními.¹⁶⁰

4.1.2. Invazní nepůvodní druhy v České republice

Invazní druhy představují pro naši zemi velké riziko. Nejznámějšími rostlinnými „vetřelci“ jsou bolševník velkolepý, netýkavka žláznatá a křídlatky, nejznámějšími

¹⁵⁸ STEJSKAL, Vojtěch. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*. Praha: Linde Praha, a.s., 2006. České právo, s. 421.

¹⁵⁹ viz. příloha č. 5.

¹⁶⁰ Miko Ladislav & Hošek Michael [eds.]: *Příroda a krajina České republiky : Zpráva o stavu 2009* [online]. 1.vydání. Praha : Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, 2009 [cit. 2010-10-29]. Druhy, s. . Dostupné z WWW: <[http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/news_091130_zpravaostavu/\\$FILE/zprava%20o%20stavu2009.pdf](http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/news_091130_zpravaostavu/$FILE/zprava%20o%20stavu2009.pdf)>. ISBN 978-80-87051-70-2. s. 60-61.

živočišnými invazními druhy pak norek americký, rak pruhovaný či plzák španělský.¹⁶¹

Invazní druhy se na naše území dostaly nejrůznějšími způsoby, a to jak záměrným vysazováním a rozšiřováním, tak i náhodně ve spojitosti s rozmachem cestovního ruchu, mezinárodního obchodu a globalizací jako takovou. Vhodná prevence výskytu a rozšíření těchto druhů, monitoring a předávání informací v této oblasti, jakož i účinná nápravná a sankční opatření jsou možným řešením současné situace. Státní politika životního prostředí na léta 2004-2010 se zabývá problematikou invazních druhů a počítá s vypracováním souboru opatření proti jejich zavlečení a rozšiřování, stejně tak se jí věnuje i Národní strategie biologické rozmanitosti ČR.¹⁶²

4.1.3. Právní úprava ochrany planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů v ČR

Česká právní úprava je v zásadě v souladu se závazky vyplývajícími z mezinárodních úmluv, ke kterým Česká republika přistoupila, proběhla také vzhledem členství České republiky v Evropské unii transpozice unijních norem z oblasti ochrany životního prostředí. Z norem unijního práva týkajících se ochrany rostlin a živočichů to byla především Směrnice o ptácích a Směrnice o stanovištích. Tyto transpozice českou právní úpravu doplňují, státům je ponechávána možnost přísnější úpravy v dílčích otázkách, zohledňujícíe přitom specifické podmínky a situaci v každém členském státě, v České republice tuto „nadstandardní“ úpravu reprezentuje zákon č. 115/2000 Sb., o poskytování náhrad škod způsobených vybranými zvláště chráněnými živočichy a související vyhláška.¹⁶³

4.2. Prameny právní úpravy ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin

¹⁶¹ Miko Ladislav & Hošek Michael [eds.]: Příroda a krajina České republiky : Zpráva o stavu 2009 [online]. 1.vydání. Praha : Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, 2009 [cit. 2010-10-29]. Druhy, s. . Dostupné z WWW: <[http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/news_091130_zpravaostavu/\\$FILE/zprava%20o%20stavu2009.pdf](http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/news_091130_zpravaostavu/$FILE/zprava%20o%20stavu2009.pdf)>. ISBN 978-80-87051-70-2. s. 92.

¹⁶² STEJSKAL, Vojtěch. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*. Praha: Linde Praha, a.s., 2006. České právo, s. 438-439.

¹⁶³ STEJSKAL, Vojtěch. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*. Praha: Linde Praha, a.s., 2006. České právo, s. 398, Stejskal, V.: Prosazování právní odpovědnosti v ochraně biodiverzity, Nakladatelství Eva Rozkotová - IFEC, Beroun 2006, str. 98.

V České republice se nachází právní úprava ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin ve více právních předpisech, které lze rozdělit do několika skupin.

První skupinou právních předpisů jsou předpisy upravující obecnou ochranu rostlin a živočichů. Základním zákonem v této oblasti je **Zákon č.114/ 1992 sb.o ochraně přírody a krajiny**. Tento zákon nahradil v roce zákon č. 40/1956 Sb., o státní ochraně přírody. Současný zákon byl v době svého vzniku velmi moderním dílem, vytvořen byl se znalostí mezinárodních smluv a byl založen na ekosystémovém přístupu ochrany a vychází také ze stejných principů jako evropské směrnice v této oblasti. Zákon byl několikrát novelizován, především vzhledem k harmonizaci českého práva s právem unijním.¹⁶⁴ V tomto zákoně je upravena obecná ochrana rostlinstva a živočišstva, tak obecná ochrana všech druhů volně žijících ptáků a dřevin rostoucích mimo les.

Druhá skupina je tvořena předpisy, jenž poskytují zvláštní ochranu vzácným a ohroženým druhům. Těmito předpisy je opět **zákon č.114/ 1992 Sb.o ochraně přírody a krajiny**, dále **zákon č. 115/2000 Sb., o poskytování náhrad škod způsobených vybranými zvláště chráněnými živočichy** a **zákon č. 100/2004 Sb., o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů a o změně některých zákonů** (zákon o obchodování s ohroženými druhy).

Třetí skupinu tvoří předpisy, které se věnují ochraně druhů před negativními vnějšími vlivy, a to **zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání**, **zákon č. 166/ 1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů** a **zákon č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči a o změně některých souvisejících zákonů**, které upravují otázky ochrany živočichů a rostlin proti nemocem i invazním organismům.

Ve čtvrté skupině nalezneme předpisy upravující hospodářské využití rostlin a živočichů. Jsou jimi především **zákon č. 449/ 2001 Sb., o myslivosti** a **zákon č. 99/ 2004 Sb., o rybníkářství, výkonu rybářského práva, rybářské strážní, ochraně mořských rybolovných zdrojů a o změně některých zákonů**. Zvláštní postavení má pak **zákon č. 276/2003 Sb.,o Antarktidě**.¹⁶⁵

Českou právní úpravu týkající se nepůvodních invazních druhů bychom našli v

¹⁶⁴ PRCHALOVÁ, Jana . *Zákon o ochraně přírody a krajiny a Natura 2000*. 2.vydání. Praha : Linde Praha, a.s., 2010.Úvod, s. 9.

¹⁶⁵ DAMOHORSKÝ, Milan, et al. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2010.

zákoně č.114/1992 Sb.o ochraně přírody a krajiny, v zákoně č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči, v zákoně č. 449/ 2001 Sb., o myslivosti a zákoně č. 99/ 2004 Sb., o rybníkářství, výkonu rybářského práva, rybářské strážní, ochraně mořských rybolovných zdrojů a o změně některých zákonů.

4.3. Hlavní a dílčí směry právní úpravy na úseku ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin

4.3.1. Obecná ochrana volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin

Právní úpravu obecné ochrany volně rostlin a živočichů bychom našli v § 5 **zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny**. Všechny druhy jsou podle tohoto zákona chráněny před zničením, poškozováním, sběrem či odchytém, který vede nebo by mohl vést k ohrožení těchto druhů na bytí nebo k jejich degeneraci, narušení jejich rozmnožovacích schopností, zániku populace nebo zničení ekosystému, jehož jsou součástí.

Jedná se o základní a zásadní ustanovení, které poskytuje ochranu všem rostlinným a živočišným druhům na území České republiky. Činnost, která by mohla mít negativní dopad na druhy, může být omezena nebo zakázána orgánem ochrany přírody¹⁶⁶ a všechny subjekty provádějící činnosti, které by mohly mít tento vliv, musí postupovat v souladu se zásadou prevence.¹⁶⁷ Dále je v §5 upravena otázka rozšiřování nepůvodních druhů rostlin a živočichů nebo kříženců včetně podmínek pro toto rozšiřování a pravomoci orgánů ochrany přírody v této oblasti. V této části zákona je upravena i otázka záchranných stanic a případy ujetí se zraněného nebo nemocného živočicha.

4.3.2. Zvláštní ochrana volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin

Zvláštní druhovou ochranou rozumíme ochranu se zpřísněným režimem poskytovanou vybraným zvláště chráněným druhům rostlin a živočichů. Zvláště

Zvláštní část práva životního prostředí, s. 405-406.

¹⁶⁶ Orgánem ochrany přírody je v tomto případě obecní úřad obce s rozšířenou působností.

¹⁶⁷ Negativní vliv může mít i rozšiřování tzv. invazních druhů, proto je jejich rozšiřování vázáno (až na výjimky) na souhlas orgánu ochrany přírody. V případě potřeby je možné provést odlov nepůvodních druhů. Na souhlas je také vázáno rozšiřování kříženců, stejně jako vývoz a dovoz ohrožených rostlin a živočichů chráněných mezinárodními úmluvami, kterými je Česká republika vázána.

chráněné druhy jsou rozděleny do tří skupin, a to na kriticky ohrožené, silně ohrožené a ohrožené. Jejich seznam podle stupně ohrožení obsahuje **vyhláška č. 395/1992 Sb.**, a to v Příloze I a Příloze II. Pro druhy v jednotlivých kategoriích jsou stanoveny povinnosti rozdílné intenzity k jejich ochraně, u jednotlivých kategorií jsou stanoveny i odlišné podmínky pro vznik a rozsah právní odpovědnosti. Důležitým podkladem pro tento typ ochrany představují tzv. červené seznamy, které jsou seznamy odbornými, nikoli právně závaznými, tyto seznamy jsou v České republice vydávány Agenturou ochrany přírody a krajiny, a to na základě kategorií IUCN. Základem právní ochrany těchto druhů je všeobecný zákaz zasahovat do jejich přirozeného vývoje, tj. do všech stádií, zároveň jsou chráněna i jejich sídla a biotopy. Chráněn je jak živý jedinec, tak i jedinec mrtvý, stejně jako jeho část či výrobek z něho vyrobený, u něhož je patrné, že pochází z části zvláště chráněného živočicha nebo rostliny.¹⁶⁸

Právní úpravu týkající se ohrožených druhů živočichů a rostlin bychom našli především v páté části **Zákona o ochraně přírody a krajiny**. V ní jsou vymezeny základní pojmy, především pojem zvláště chráněného živočicha nebo druhu,¹⁶⁹ dále jsou v něm vymezeny zvláštní úrovně jejich ochrany, stejně jako způsob hodnocení jejich stavu. V § 49 a § 50 ZOPŘK jsou vymezeny základní podmínky ochrany zvláště chráněných rostlin a živočichů, ve kterých jsou vymezeny jednotlivé zakázané činnosti, jakož i výjimky z těchto zákazů. § 52 zavádí specifický nástroj ochrany zvláště chráněných živočichů, a to záchranné programy, které mají za cíl posílit populace jednotlivých druhů a snížit tak stupeň jejich ohrožení. Tyto programy jsou realizovány pomocí zvláštních režimů řízeného vývoje, tj. záchrannými chovy, introdukcí a reintrodukcí, záchrannými přenosy, ale i jinými vhodnými metodami.

V § 53 je upravena otázka vývozu zvláště chráněných druhů, ale to jen odkazem na zákon CITES. Jedním z nejdůležitějších nástrojů druhové ochrany je institut prokázání původu podle § 54. Povinnost prokázat zákonný původ zvláště chráněného živočicha nebo rostliny vzniká, pokud je příslušná osoba drží, chová, pěstuje, dopravuje, prodává, vyměňuje, nabízí za účelem prodeje nebo výměny nebo je zpracovává. V odst. 3 až

¹⁶⁸ DAMOHORSKÝ, Milan, et al. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2010. Zvláštní část práva životního prostředí, s. 382-384.

¹⁶⁹ Zákon jím rozumí druhy rostlin nebo živočichů, které jsou ohrožené nebo vzácné, vědecky či kulturně velmi významné. Stejně jako chráněný živočich nebo rostlinu je chráněn i mrtvý jedinec tohoto druhu, jeho část nebo výrobek, je-li podle označení evidentní, že z tohoto druhu pochází, viz. § 48 ZOPŘK.

odst. 11 příslušného paragrafu jsou upraveny otázky týkající se zvláště chráněných živočichů odchovaných v lidské péči.

V hlavě druhé páté části je pak ještě upraven způsob vyhledávání jednotlivých druhů rostlin a živočichů za zvláště chráněné, v § 56 jsou pak stanoveny výjimky ze zákazů u těchto druhů, důvodem pro udělení těchto výjimek, stejně jako postavení orgánu ochrany přírody v tomto případě.

Ochranu rostlinám a živočichům v rámci zvláštní ochrany poskytuje také **zákon č. 100/ 2004 Sb., o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů a o změně některých zákonů** (byl k němu vydána prováděcí vyhláška č. 210/2010 Sb.).¹⁷⁰¹⁷¹ Zákon upravuje podmínky dovozu, vývozu, zpětného vývozu a přemísťování exemplářů. Dále stanoví pravidla registrace obchodníků a vědeckých institucí a některé odchylky pro vývoz, zvláštní pravidla obchodu pro některé druhy (které nejsou exempláři CITES) a výrobky z tuleňů a další.¹⁷² Zákon dále upravuje, které orgány jsou kompetentní v záležitostech upravených ustanoveními zákona a rozsah jejich kompetencí.

Dalším zákonem týkající se této oblasti je **zákon č. 115/ 2000 Sb., o poskytování náhrad škod způsobených vybranými zvláště chráněnými živočichy**, kterému se věnují v samostatné části v rámci náhrady škod způsobených vybranými druhy volně žijících živočichů.

4.3.3. Ochrana volně žijících ptáků

Znění §5a, §5b, §45e a dalších **zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny** je projevem transpozice směrnice o ptácích. Ochrana ptákům je poskytována i v rámci obecné ochrany.¹⁷³

Podstatou ustanovení týkajících se ochrany volně žijících ptáků je ochrana volně

¹⁷⁰ Tento zákon vstoupil v účinnost 1. května 2004 a nahradil dosavadní úpravu v této oblasti, a to z důvodu harmonizace s unijním právem, a to s nařízením Rady č. 338/97, 348/91, 3254/91, a nařízením Komise č. 865/ 2006/ ES, je tedy národním prováděcím předpisem k těmto nařízením.

¹⁷¹ DAMOHORSKÝ, Milan, et al. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2010. Zvláštní část práva životního prostředí, s. 407-408, Stejskal, V., Vilímková, V.: Zákon o obchodování s ohroženými druhy a předpisy související, komentář, Nakladatelství Linde Praha, a.s., Praha 2005, str. 11, 12.

¹⁷² DAMOHORSKÝ, Milan, et al. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2010. Zvláštní část práva životního prostředí, s. 408.

¹⁷³ PRCHALOVÁ, Jana . *Zákon o ochraně přírody a krajiny a Natura 2000*. 2.vydání. Praha :

žijících ptáků před určitými pro ptáky negativními vlivy a spočívá v zákazu úmyslného usmrcování, odchyty, poškozování, odstraňování nebo ničení hnízd, zákazu sběru vajec, vyrušování, které by bylo významné z hlediska cílů směrnice, a dále držení druhů ptáků, jejichž lov a odchyt jsou zakázány. Stejně tak jsou zakázány činnosti související s komerčním využitím jednotlivých druhů ptáků, a to živých i mrtvých, tak i částí a výrobků z nich.¹⁷⁴¹⁷⁵

Úpravu v §5a a §5b považujeme za úpravu obecnou, vedle toho bychom v zákoně našli i ochranu zvláštní (§48), ta se vztahuje na všechny druhy zvláště chráněných živočichů¹⁷⁶ a nejen ptáků. Je zde především provedena kategorizace druhů podle stupně jejich ohrožení na druhy kriticky ohrožené, silně ohrožené a ohrožené. Tyto druhy pak požívají zvláštní ochrany podle podmínek uvedených v §50, v §52 je pak upravena otázka záchranných programů (viz. úprava ohledně zvláštní druhové ochrany).

Zákon o ochraně přírody a krajiny ale není jediným zákonem, kde je upravena otázka ochrany volně žijících ptáků. Nalezli bychom ji i v zákoně na ochranu zvířat proti týrání, zákoně o myslivosti a zákoně o veterinární péči a jejich prováděcích předpisech a dále také v jednotlivých vyhláškách, např. 152/ 2006 Sb.nebo 294/2006 Sb..¹⁷⁷

4.3.4. Ochrana volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin v rámci územní ochrany - NATURA 2000

Novelou zákona č.218/2004 Sb. byla do českého právního řádu transponována směrnice o ptácích a směrnice o stanovištích a tím byly vytvořeny podmínky pro vznik soustavy Natura 2000.¹⁷⁸ Soustavou Natura 2000 je podle znění §3 odst.1 písm. r

Linde Praha, a.s., 2010. Komentář, s. 49.

¹⁷⁴ Tyto zákazy se však nevztahují na druhy figurující na seznamech druhů, které mohou být loveny, usmrcovány nebo odchytávány, nebo které lze držet a využívat ke komerčním účelům. Tyto seznamy bychom našli například ve směrnici, zákoně o myslivosti nebo vyhláškách Ministerstva zemědělství, viz. § 5a ZOPK, § 5b upravuje další výjimky, a to v zájmu veřejného zdraví nebo bezpečnosti, v zájmu bezpečnosti leteckého provozu, při prevenci závažných škod na úrodě, domácích zvířatech, lesích, rybářství a vodním hospodářství nebo za účelem ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin. Také může být tento postup stanoven pro účely výzkumu a výuky, opětovného osídlení určitého území apod. Pro tento postup je ale nutné rozhodnutí orgánu přírody.

¹⁷⁵ PRCHALOVÁ, Jana . *Zákon o ochraně přírody a krajiny a Natura 2000*. 2.vydání. Praha : Linde Praha, a.s., 2010. Komentář, s. 50.

¹⁷⁶ Za zvláště chráněného živočicha může být podle § 48 odst. 1 ZOPK prohlášen druh ohrožený nebo vzácný, vědecky či kulturně velmi významný.

¹⁷⁷ Tyto dvě vyhlášky upravují odchylný postup při značení ptáků a usmrcování špačka na vinohradech.

¹⁷⁸ PRCHALOVÁ, Jana . *Zákon o ochraně přírody a krajiny a Natura 2000*. 2.vydání. Praha :

zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny celistvá evropská soustava území se stanoveným stupněm ochrany, který umožňuje zachovat typy evropských stanovišť a stanoviště evropsky významných druhů v jejich přirozeném areálu rozšíření ve stavu příznivém z hlediska ochrany nebo popřípadě umožní tento stav obnovit. Na území České republiky je Natura 2000 tvořena vymezenými ptačími oblastmi a vyhlášenými evropsky významnými lokalitami.

Evropsky významnými lokalitami (EVL), jejichž hranice jsou stanoveny vládním nařízením, jsou lokality, „které v biogeografické oblasti nebo oblastech, k nimž náleží, významně přispívají k udržení nebo obnově příznivého stavu alespoň jednoho typu evropských stanovišť nebo alespoň jednoho evropsky významného druhu z hlediska jejich ochrany, nebo k udržení biologické rozmanitosti biogeografické oblasti“ (§ 45a odst. 1 ZOPK).¹⁷⁹ Je vytvářen seznam těchto lokalit, u každé z těchto lokalit jsou uvedeny kromě názvu a polohy, rozlohy a mapy i jednotlivé evropsky významné druhy a stanoviště, které se zde vyskytují, stejně jako jednotlivá kategorie zvláště chráněných území, pokud nenastoupí ochrana smluvní podle § 39 nebo ochrana podle § 45c odst.2.. Takto vypracovaný seznam lokalit je spolu s dalšími informacemi předán Komisi. Zařazení na seznam umožňuje čerpání finančních prostředků jak ze státního rozpočtu, tak i z unijních fondů.¹⁸⁰

Evropsky významným lokalitám je poskytována ochrana (§ 45c ZOPŘK), a to i předběžná před samotným zařazením na seznam (§ 45b ZOPŘK). Jednotlivé EVL jsou podle § 45c chráněny před poškozováním a ničením, jejich využívání nesmí vést k závažnému či nevratnému poškození či zničení stanovišť jednotlivých druhů. K zásahům, které by mohly mít tuto povahu, je třeba souhlasu orgánu přírody. Pro jednotlivé lokality jsou za účelem zachování nebo zlepšení jejich stavu zpracovávány souhrny doporučených opatření. V této části zákona je rovněž upravena možnost vyhlášení těchto území za zvláště chráněná území nebo jejich zřízení smluvní cestou podle § 39 zákona, a to k zajištění udržení příznivého stavu jednotlivých stanovišť, které jsou předmětem ochrany EVL.

Linde Praha, a.s., 2010. Komentář, s. 125.

¹⁷⁹ Národní seznam EVL byl schválen na konci roku 2004 nařízením vlády č. 132/2005 Sb. a vymezil seznam 863 EVL. Poslední novela tohoto seznamu byla provedena nařízením vlády č. 371/2009 Sb. a do konce roku 2010 bylo vymezeno v České republice 1082 EVL, které zabírají přibližně 10% území. Dne 10. 1. 2011 bylo přibližně 200 lokalit přijato na seznam EVL.

¹⁸⁰ PRCHALOVÁ, Jana . *Zákon o ochraně přírody a krajiny a Natura 2000*. 2.vydání. Praha : Linde Praha, a.s., 2010. Komentář, s.125 - 128

Důležitou součástí právní úpravy ochrany ptáků je územní ochrana vyhlášením **ptačích oblastí** (*Special Protection Areas - SPA*), které spoluvytváří soustavu Natura 2000. Ptačími oblastmi jsou podle znění § 45e odst. 1 „území nejvhodnější pro ochranu z hlediska výskytu, stavu a početnosti populací těch druhů ptáků vyskytujících se na území České republiky a stanovených právními předpisy Evropských společenství, které stanoví vláda nařízením.“. Jedná se o území výskytu ptačích druhů figurujících na seznamu v příloze I směrnice o ptácích, ale i o území výskytu jiných pravidelně se vyskytujících stěhovavých druhů, směrnice neobsahuje kritéria pro výběr vhodných lokalit, ty jsou vybírány především na základě platných ornitologických kritérií.¹⁸¹ Jednotlivé ptačí oblasti vymezuje vláda nařízením.

Tyto oblasti jsou vyhlášovány s cílem přežití těchto druhů ptáků a jejich rozmnožování. Z tohoto důvodu může být pro provádění některých činností v těchto oblastech, které by mohly mít na ptačí populace vliv, zapotřebí souhlas orgánu ochrany přírody (§ 45e odst. 1 ZOPŘK).

Zákon vytváří také v § 45c odst.5 možnost zajistit ochranu evropských významných lokalit uzavřením smlouvy s vlastníkem dotčených pozemků. Orgán ochrany přírody má povinnost do 30 dnů od oznámení zařazení lokality do evropského seznamu upozornit vlastníky pozemků na tuto možnost. Vlastník pak musí v případě zájmu o uzavření smlouvy do 60 dnů od doručení upozornění o této možnosti učinit písemný úkon za účelem uzavření smlouvy. Pokud tak neučiní nebo nedojde do dvou let k uzavření smlouvy, je tato lokalita vyhlášena jako příslušné zvláště chráněné území. V praxi však možnost smluvního zajištění ochrany není příliš aplikovaná a hlavně snadná.¹⁸²

Ministerstvo životního prostředí může vypracovat souhrn doporučených opatření k zachování příznivého stavu populací ptačích druhů z hlediska ochrany, je-li to potřebné.

Stav evropsky významných lokalit i ptačích oblastí je sledován a jsou o něm

¹⁸¹ V České republice probíhalo v letech 2000-2002 za spolupráce mnoha subjektů zabývajících se ochranou přírody a ptactva shromažďování informací o jednotlivých lokalitách a výsledkem byl seznam jednačtyřiceti území, který byl předán Ministerstvu životního prostředí. Během roku 2003 probíhala příprava podkladů pro vyhlášení ptačích území a v roce 2004 byly ptačí oblasti stanoveny jako nové kategorie chráněného území. V současnosti je tedy vyhlášeno 41 ptačích oblastí, které zabírají celkově asi 9 % rozlohy našeho území.

¹⁸² Viz. např. KOMÍNKOVÁ, Pavlína Problémy smluvního zajištění ochrany přírody a krajiny . In Právo v ochraně přírody [online]. Ochrana přírody, 2009 [cit. 2010-11-30]. Dostupné z WWW: <<http://www.casopis.ochranaprirody.cz/Pravo-v-ochrane-prirody/problemy-smluvniho-zajisteni-ochrany-prirody-a-krajiny.html>>.

pravidelně podávány zprávy jak Komisi, tak veřejnosti (§ 45f ZOPŘK). Zároveň dochází k hodnocení důsledků koncepcí a záměrů, které by mohly ovlivnit stav nebo celistvost ptáčích oblastí (§ 45h ZOPŘK), přičemž tyto koncepce nebo záměry se nemusí týkat přímo těchto lokalit, stačí, že by na ně mohly mít vliv (§45i ZOPŘK).¹⁸³

4.3.5. Ochrana volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin v rámci rybářské a myslivecké činnosti

Platnou právní úpravu týkající se ochrany volně žijících živočichů v rámci rybářské činnosti bychom našli v **zákoně č.99/2004 Sb., o rybníkářství, výkonu rybářského práva, rybářské stráž, ochraně mořských rybolovných zdrojů a o změně některých zákonů**, v prováděcí vyhlášce č.197/ 2004 Sb., dále také v **zákoně č.254/2001 Sb., o vodách**, stejně tak i v **zákoně č.114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny**, v **zákoně č.115/2000 Sb., o náhradě škod způsobených vybranými zvláště chráněnými živočichy** a v **zákoně č.246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání**.

V rybářském zákoně bychom našli jak ochranu prostředí, kde se ryby vyskytují, tak ochranu před nepůvodními invazními druhy a ochranu při výkonu rybářské a rybníkářské činnosti. Chráněny jsou i jednotlivé toky, rybníky a jezera, a to podle zákona o ochraně přírody a krajiny, jelikož se jedná o významné krajinné prvky a pro realizaci staveb nebo jiné činnosti, které by na ně mohly mít vliv, je třeba povolení.

Při výkonu rybníkářství zákon vymezuje subjekty, které ji mohou provozovat a další podmínky jejího výkonu. Zároveň jsou v zákoně vymezeny důležité pojmy z této oblasti.¹⁸⁴ Lov ryb je postaven na povinnosti získání příslušného povolení, samotný lov pak lze provádět jen způsobem stanoveným v zákoně, některé způsoby lovu zákon výslovně zakazuje.

Ochrana druhů v rámci rybářské činnosti upravuje ale i zmíněný zákon o ochraně přírody a krajiny, a to jak v rámci obecné druhové ochrany, tak i v rámci zvláštní druhové ochrany některých živočichů, jejichž seznam je uveden v příloze k zákonu.¹⁸⁵

¹⁸³ STEJSKAL, Vojtěch. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*. Praha: Linde Praha, a.s., 2006. České právo, s. 497 - 510, PRCHALOVÁ, Jana. *Zákon o ochraně přírody a krajiny a Natura 2000*. 2.vydání. Praha : Linde Praha, a.s., 2010. Komentář, s. 125 - 128, Nature.cz [online].[cit. 2010-12-13]. Natura 2000. Dostupné z WWW: <<http://www.nature.cz/natura2000-design3/hp.php>>.

¹⁸⁴ Pro ochranu živočichů bude stěžejní vymezení pojmu chráněná rybí oblast, ve které je výkon rybářského práva omezen či úplně vyloučen s ohledem na výskyt některých druhů organismů.

¹⁸⁵ STEJSKAL, Vojtěch. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*. Praha: Linde Praha, a.s., 2006. České právo, s. 451- 452.

V rámci myslivosti bychom našli prvky ochrany zejména v zákoně č. 449/ 2001 Sb., o myslivosti, a dvou vyhláškách k tomuto zákonu, a to **vyhlášky č.244/2002 Sb.**, která je prováděcí vyhláškou k tomuto zákonu, a vyhlášky **č.245/2002 Sb.**, ve které jsou stanoveny bližší podmínky lovu a doby lovu. Zákon o myslivosti upravuje například otázky chovu a zachování druhů zvěře volně žijících na území České republiky, tvorbu a využití honiteb, ochranu myslivosti, užívání honebních pozemků a zlepšování životních podmínek zvěře, regulaci stavů zvěře, provádění lovu zvěře a živočichů, kteří nejsou zvěří, náhradu škody způsobené zvěří a při provozování myslivosti, jakož i náhradu škody způsobené na zvěři a na mysliveckých zařízeních, výkon státní správy myslivosti, dozoru a sankce za neplnění nebo porušení povinností. Zákon zároveň vymezuje základní pojmy v oblasti myslivosti, jako například samotnou myslivost, zvěř nebo honební a nehonební pozemky.

V zákoně bychom našli § 2 písm.c seznam druhů zvěře, které nelze lovit, a to podle mezinárodních smluv vyhlášených ve Sbírce zákonů nebo Mezinárodních smluv, kterými je Česká republika vázána. Nebo se jedná o druhy zvláště chráněné, pokud nebyl jejich lov povolen na základě udělení výjimky. Upravena jsou i otázky užívání honitby,¹⁸⁶ a to omezení jejího užívání, podmínky dovozu a vývozu zvěře včetně nepůvodních druhů. Prvky ochrany živočišných druhů bychom pak v zákoně našli ve vymezení ochrany myslivosti, které obsahuje jednotlivé povinnosti, omezení a zákazy. Z těch nejvýznamnějších je to obecná preventivní povinnost počínat si tak, aby nedošlo k ohrožení nebo poškození zvěře a jejich životních podmínek. Zákon zakazuje i plašení a rušení zvěře či poškození či ničení mysliveckých zařízení.

Lov zvěře musí probíhat v době, místě, množství, způsobem a na druzích, které zákon a vyhlášky dovolují.¹⁸⁷

4.3.6. Právní úprava obchodování s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin

¹⁸⁶ Honitbou je soubor pozemků, v nichž lze provádět právo myslivosti.

¹⁸⁷ Problematická je otázka způsobu lovu, zákon sice ukládá provádění lovu jen v souladu s mysliveckými zásadami, lovu, zákon sice ukládá provádění lovu jen v souladu s mysliveckými zásadami, zásadami ochrany přírody a ochrany zvířat proti týrání a posléze vyjmenovává zakázané způsoby lovu. Avšak získání výjimky ze zakázaných způsobů lovu, například je možné získat povolení k lovu v noci některým ze zakázaných způsobů uvedených v §45 odst.1 písm.g, který obsahuje zákaz lovit zvěř s pomocí elektrických zařízení schopných zabít nebo omráčit, zdrojů umělého osvětlení, zrcadel, zařízení pro osvětlení terče, hledí pro střelbu v noci s elektronickým zvětšením obrazu nebo pro převracení

Vzhledem ke vstupu České republiky do Evropské unie došlo k přijetí nového zákona týkajícího se obchodování s volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami, zákona č. 100/2004 Sb., o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů a o změně některých zákonů (byla k němu přijata prováděcí vyhláška č. 227/2004).

Proběhla adaptace unijních nařízení, které platí na našem území bezprostředně a tudíž základní materie v této oblasti je v těchto nařízeních, náš zákon jen zabezpečuje jejich realizovatelnost.¹⁸⁸ Jedná se o Nařízení rady č. 338/97/ES o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi, toto nařízení je v současné době změněno Nařízením Komise č. 709/2010 a Nařízením Evropského parlamentu a Rady č. 398/2009. Dalším nařízením je Nařízení Komise č. 997/2010 o pozastavení dovozu exemplářů některých druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, Nařízení Komise č. 359/2009 o pozastavení dovozu exemplářů určitých druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin do Společenství, Nařízení Evropského parlamentu a Rady č.1007/2009 o obchodování s produkty z tuleňů a nařízení stanovující prováděcí pravidla k tomuto nařízení.

Dne 1.ledna 2010 vstoupila v platnost významná novela zákona č. 100/2004 Sb., a to zákonem č.346/2009 Sb., v současné době je zákon č. 100/2004 Sb. platný ve znění zákona č. 441/2009 Sb. Platnou vyhláškou k tomuto zákonu je vyhláška č. 210/2010 Sb., která nahradila vyhlášku z roku 2004.¹⁸⁹

Zákon stanovuje náležitosti žádostí o povolení k dovozu, vývozu, zpětnému a přemisťování exemplářů (hlava II zákona). Exemplářem je nejen živý živočich nebo rostlina, ale i mrtvý, jeho část nebo výrobek z něj, pokud je podle dokumentace zřetelné, že jde o druh CITES (čl. 8 nařízení k CITES). Zároveň jsou stanovena pravidla pro obchodování s druhy, které nejsou exempláři CITES a pro obchodování s výrobky z tuleňů a některé způsoby lovu.

Povolení k dovozu nebo vývozu exemplářů do třetích zemí vydává v České republice Ministerstvo životního prostředí po vydání stanoviska Agentury ochrany přírody a

obrazu, reprodukční soustavy s hlasy zvěře, výbušnin.

¹⁸⁸ STEJSKAL, Vojtěch. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*. Praha: Linde Praha, a.s., 2006. České právo, s. 467-469.

¹⁸⁹ STEJSKAL, Vojtěch; VILÍMKOVÁ, Veronika. Zákon o obchodování s ohroženými druhy : s komentářem a prováděcími a souvisejícími předpisy. Praha : Linde Praha, a.s., 2005. 418 s. ISBN 80-7201-512-5. Mzp.cz [online]. 2010 [cit. 2010-12-01]. CITES - legislativní zajištění úmluvy v ČR a EU. Dostupné z WWW: <http://www.mzp.cz/cz/cites_legislativni_zajisteni_umluvy>.

krajiny ČR. V případě vnitrounitního obchodu vydávají v některých případech povolení krajské úřady. Dalšími orgány kompetentními v této oblasti je Státní veterinární správa, Státní rostlinolékařská správa. Česká inspekce životního prostředí a celní orgány jsou orgány kontrolními. Rozsáhlá novela tohoto zákona se dotkla kromě jiného vymezení některých pojmů, obchodu s primáty, dovozu živých exemplářů, výjimek ze zákazu obchodních činností s exempláři druhů přílohy A, registrace některých exemplářů a mnoha dalších.¹⁹⁰

Nutno dodat, že zákon č. 100/2004 Sb. není jediným zákonem na úseku ochrany ohrožených druhů CITES regulující obchodování s těmito druhy. Některé otázky související s touto oblastí jsou upraveny i v **Zákoně o ochraně přírody a krajiny**, a to konkrétně ustanovení § 54 týkající se prokazování původu, stejně tak se některých otázek ochrany druhů dotýkají i ustanovení **zákona na ochranu zvířat proti týrání**, a to ohledně přepravních podmínek zvířat, a **zákona o veterinární a rostlinolékařské péči**.¹⁹¹

4.3.7. Náhrada škod způsobených vybranými zvláště chráněnými živočichy

V České republice je tato otázka upravena **zákonem č.115/2000 Sb., o poskytování náhrad škod způsobených vybranými zvláště chráněnými živočichy**, a vyhláškou č. **360/2000 Sb., o stanovení způsobu výpočtu výše náhrady škody způsobené vybranými zvláště chráněnými živočichy na vymezených domestikovaných zvířatech, psech sloužících k jejich hlídání, rybách, včelstvech, včelařském zařízení, nesklizených polních plodinách a na lesních porostech**.

Živočišnými druhy, na něž se tento zákon vztahuje, je bobr evropský, vydra říční, kormorán velký, los evropský, medvěd hnědý, rys ostrovid a vlk. Jedná se o druhy, jejichž populace jsou nízké, a proto je žádoucí vytvořit těmto zvířatům podmínky, které by mohly přispět ke zvýšení jejich počtu.¹⁹²

Předmětem náhrady škody je podle znění § 4 zákona škoda na zdraví nebo životě

¹⁹⁰ Mzp.cz [online]. 2010 [cit. 2010-12-01]. CITES - legislativní zajištění úmluvy v ČR a EU. Dostupné z WWW: <http://www.mzp.cz/cz/cites_legislativni_zajisteni_umluvy>.

¹⁹¹ DAMOHORSKÝ, Milan, et al. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2010. Zvláštní část práva životního prostředí, s. 407-408, STEJSKAL, Vojtěch. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*. Praha: Linde Praha, a.s., 2006. České právo, s. 470-473.

¹⁹² DAMOHORSKÝ, Milan, et al. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2010. Zvláštní část práva životního prostředí, s. 420.

fyzické osoby, vymezených domestikovaných zvířatech a psech sloužících k jejich hlídání, rybách, včelstvech a včelařském zařízení, nesklizených lesních plodinách, trvalých porostech, uzavřených objektech nebo movitých věcech, které se v nich nachází.

V druhé části zákona jsou vymezeny podmínky nároku na náhradu škody, stejně jako stejně jako její rozsah a způsob jejího uplatnění. Nehradí se škoda způsobená živočichem chovaným v zajetí nebo z tohoto zajetí uprchlým, škoda v rámci pracovněprávních vztahů dotyčné osoby nebo v při lovu daného živočicha, pokud si lovec tuto škodu způsobil sám. V §6 jsou vymezeny jednotlivé podmínky pro náhradu škody, jedná se o podmínky časové i místní, zároveň zákon vyžaduje přijetí příslušných preventivních opatření.¹⁹³

Rozsah náhrady škody je upraven v § 7, konkrétně co se týče škody na životě a zdraví fyzické osoby, způsob výpočtu náhrady škody na dalších objektech uvedených v zákoně je stanoven výše zmiňovanou vyhláškou.

Vzniklou škodu je osoba povinna ohlásit do 48 hodin příslušnému orgánu ochrany přírody, o poskytnutí náhrady škody zažádá příslušný krajský úřad (případně Magistrát Hlavního města Prahy), k této žádosti připojuje doklady a podklady potřebné pro posouzení jeho nároku, příslušný orgán může žadatele v případě potřeby k obstarání odborného či znaleckého posudku.¹⁹⁴ Pro předložení žádosti o náhradu škody zákon stanoví prekluzivní lhůty. Místně příslušný orgán ochrany přírody poté provede šetření, sepíše protokol, zajistí důkazy a tyto podklady předá příslušnému orgánu. Náhradu za vzniklé škody při jejím prokázání a splnění podmínek daných zákonem vyplácí jménem státu krajské úřady (případně Magistrát Hlavního města Prahy) způsobem, který upravuje vyhláška přijatá k tomuto zákonu. V zákoně je také upravena možnost přiznání náhrady škody soudem, a to pokud příslušný orgán nezaplatí náhradu škody v zákonem stanovené lhůtě a za podmínek v zákoně uvedených.¹⁹⁵

4.3.8. Ochrana před nepůvodními invazními druhy

Úvodem této části považuji za vhodné zmínit, že výraz „invazní“ druh český právní řád dosud nezná, v jednotlivých právních předpisech se hovoří o nepůvodních druzích či

¹⁹³ Může to být konstrukce zařízení určených k ochraně majetku, pořízení hlídacího psa atd..

¹⁹⁴ Náležitosti žádosti o poskytnutí náhrady škody, jakož i příslušné doklady a podklady, jsou upraveny v příloze k tomuto zákonu.

škodlivých organismech. Ne každý nepůvodní druh je druhem invazním, pro ty je typické, že jsou schopny ohrozit původní druhy vyskytující se v areálu rozšíření těchto invazních druhů. Česká právní úprava ohledně nepůvodních druhů je roztržštěná a nalezli bychom ji v několika jednotlivých zákonech, samostatný zákon v této oblasti dosud nevznikl.

Zákon o ochraně přírody a krajiny se v §5 odst. 4 a odst. 6 vymezující obecnou ochranu rostlin a živočichů zabývá otázkou rozšiřování geograficky nepůvodních druhů a prevence tohoto rozšiřování, a to podmíněním záměrného rozšíření těchto druhů do krajiny jen s povolením orgánu ochrany přírody.¹⁹⁶ Těmi budou buď obecní úřady obcí s rozšířenou působností nebo příslušné správy chráněných krajinných celků. Zákon za nepůvodní druhy považuje druhy, které nejsou součástí přirozených společenstev určitého regionu a orgán ochrany přírody může rozhodnout o odlovu nepůvodních druhů živočichů. V zákoně nejsou však upraveny sankce za zavlékání či vysazování nepůvodních organismů, neobsahuje ani jejich seznam, navíc není upravena otázka nepůvodních druhů, které se již na našem území vyskytují.¹⁹⁷

Zákon o myslivosti, zákon o rybářství a zákon o rostlinolékařské péči obsahuje ustanovení týkající se nepůvodních druhů.

V **zákoně o rybářství** bychom především nalezli vymezení pojmu nepůvodní ryba a nepůvodní organismus.¹⁹⁸ V rámci ochrany rybníkářství a výkonu rybářského práva je podle znění § 12 odst. 6 podmíněno vypouštění nepůvodních druhů ryb a vodních organismů povolením, jehož vydání se řídí ustanoveními ZOPK.

Zákon o myslivosti podmiňuje podle znění § 4 odst. 2 dovoz a vypoštění geograficky nepůvodních zvířete¹⁹⁹ předchozím souhlasem orgánu ochrany přírody, orgánu státní správy myslivosti a dodržěním veterinárních předpisů. Po jejím vypuštění je pak považován za zvíř v smyslu tohoto zákona. Myslivecká stráž²⁰⁰ je podle znění §14

¹⁹⁵ Viz. příloha č.6.

¹⁹⁶ Neplatí to však v případě hospodaření podle schváleného lesnického plánu nebo hospodářských osnov (§ 5 odst. 4 ZOPŘK).

¹⁹⁷ STEJSKAL, Vojtěch. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*. Praha: Linde Praha, a.s., 2006. České právo, s. 438 – 442.

¹⁹⁸ Jsou jimi podle znění §2 písm.s geograficky nepůvodní nebo geneticky nevhodná anebo neprověřená populace ryb a vodních organismů, vyskytující se na území jednotlivého rybářského revíru v České republice méně než 3 po sobě následující generační populace.

¹⁹⁹ Seznam Mezinárodní myslivecké organizace – CIC.

²⁰⁰ Problémem je, že tyto druhy může podle současného znění zákona usmrcovat jen myslivecká stráž.

odst.f usmrcovat mývala severního, psíka mývalovitého, norka amerického, nutrii říční a další vyhláškou stanovené druhy, tato vyhláška však doposud nevznikla.

V zákoně **o rostlinolékařské péči** je otázka invazních druhů upravena v §7- 11, který se zabývá opatřeními proti zavlékání a rozšiřování škodlivých organismů. V zákoně je především vymezen pojem invazní škodlivý organismus.²⁰¹ Zakázáno je až na výjimky zavlékání a rozšiřování škodlivých organismů stanovených v prováděcím předpise. Upravena je i otázka povolení k jejich dovozu, přemísťování a použití pro pokusné a šlechtitelské účely. Rostlinolékařská správa provádí monitoring a průzkum výskytu těchto organismů, v případě výskytu škodlivých organismů stanovených předpisem, výskytu těchto organismů na místech, kde jejich výskyt nebyl dosud znám nebo při jeho podezření, je povinna to písemně oznámit komisi a ostatním členským státům evropské Unie a stanovit a oznámit opatření k zamezení jejich šíření.

4.4. Prostředky uplatňování odpovědnosti v ochraně volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin

4.4.1. Odpovědnost za přestupky a jiné správní delikty podle jednotlivých zákonů

Odpovědnost podle zákona o ochraně přírody a krajiny

Zákon o ochraně přírody a krajiny upravuje v § 86 institut odstranění následků neoprávněných zásahů. Správním rozhodnutím, ve kterém se prokáže protiprávnost a odpovědnost konkrétní osoby, může být za poškození předmětu ochrany podle tohoto zákona uloženo nápravné opatření. Nejprve se přistupuje k navrácení do původního stavu, ale to vždy nemusí být možné a účelné, proto může být uloženo plnění náhradní, které je sto kompenzovat vzniklou škodu. V § 87 jsou vymezeny jednotlivé přestupky v této oblasti, sankcemi jsou v těchto případech pokuty, orgán ochrany přírody může také odebrat nedovoleně drženého jedince zvláště chráněných druhů.²⁰²

²⁰¹ Tím je škodlivý organismus v určitém území nepůvodní, který je po zavlečení a usídlení schopen v tomto území nepříznivě ovlivňovat rostliny nebo životní prostředí včetně jeho biologické různorodosti.

²⁰² Orgán ochrany přírody tak může odebrat nedovoleně drženého jedince zvláště chráněných druhů rostlin, živočichů a ptáků, pokud jeho držitel neprokáže jeho zákonný původ. Pro zabavení exemplářů, kteří jsou uvedeni na seznamu druhů k zákonu CITES se však použije úprava v tomto zákoně.

Odpovědnost podle dalších zákonů na úseku ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin

Přestupky a jiné správní delikty jsou v těchto zákonech sankcionovány především pokutami v různých výších. Podle zákona o myslivosti může být uložen i zákaz činnosti či propadnutí věci, zákaz činnosti může být například uložen i podle zákona na ochranu zvířat proti týrání. V zákoně o obchodování s ohroženými druhy bychom našli především finanční sankce, stejně jako sankce ve formě zabavení exempláře. Vesměs tedy dochází k ukládání finančních sankcí, ale častá jsou i ochranná či nápravná opatření, jako například zmíněné zabavení exempláře, v zákoně na ochranu zvířat proti týrání může být správním rozhodnutím například nařízeno umístění týraného zvířete do náhradní péče.²⁰³

4.4.2. Trestněprávní odpovědnost

V novém **trestním zákoně č. 40/2009 Sb.**, který je účinný od 1.1.2010 je otázka odpovědnosti za protiprávní jednání na úseku životního prostředí zařazena do části druhé hlavy osmé s názvem „Trestné činy proti životnímu prostředí“. V této části jsou upraveny skutkové podstaty jednotlivých trestných činů. Pro ochranu volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin je důležité zakotvení skutkových podstat trestného činu poškození a ohrožení životního prostředí (§ 293 , §294), neoprávněné nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami (§ 299, §300), oba tyto trestné činy lze spáchat jak úmyslně, tak i z nedbalosti. Dále zákon zakotvuje skutkovou podstatu trestného činu odnímání nebo ničení živočichů a rostlin (§301), týrání zvířat (§302), pytláctví (§304) a šíření nakažlivé nemoci zvířat (§306). Zákon upravuje i skutkovou podstatu dalších trestných činů souvisejících s ochranou rostlin a živočichů, a to poškození lesa (§295), neoprávněného vypuštění znečišťujících látek (§297), neoprávněného nakládání s odpady (§298).

Sankcemi za tato jednání je buď peněžitý trest, trest odnětí svobody, zákaz činnosti nebo propadnutí věci a jiné majetkové hodnoty.

4.4.3. Odpovědnost za ekologickou újmu

²⁰³ DAMOHORSKÝ, Milan, et al. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2010.

Dne 17. 8. 2008 se stal účinným **zákon č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmy a o její nápravě a o změně některých zákonů**. Zákon je projevem transpozice unijní směrnice 2004/34/ES o odpovědnosti za škody na životním prostředí.²⁰⁴ Tento zákon je založen na principu prevence, zásadě „znečišťovatel platí“, principu naturální restituce. Vznik povinnosti prevence nebo nápravy ekologické újmy je pak založen na principu objektivní odpovědnosti.²⁰⁵

Ekologickou újmou zákon podle znění § 2 rozumí nepříznivou měřitelnou změnu přírodního zdroje nebo měřitelné zhoršení jeho funkcí, která se může projevit přímo nebo nepřímo na chráněných druzích volně žijících živočichů, planě rostoucích rostlin, podzemních nebo povrchových vodách nebo půdě jejím znečištěním. Provozovatel má v případě bezprostředně hrozící ekologické újmy povinnost provést preventivní opatření (a informovat příslušný orgán o všech důležitých okolnostech bezprostřední hrozby ekologické újmy).

V případě vzniku nebo zjištění ekologické újmy je provozovatel povinen neprodleně provést veškerá proveditelná nápravná opatření s cílem omezení této újmy a informovat příslušný orgán. Příslušný orgán zahájí z moci úřední řízení o uložení preventivních opatření nebo nápravných opatření, jakmile se dozví o skutečnosti, která nasvědčuje tomu, že mohlo dojít k ekologické újmě nebo pokud bezprostředně hrozí její vznik.

Při vzniku ekologické újmy na chráněných druzích volně žijících živočichů či planě rostoucích rostlinách, přírodních stanovištích a na vodách uloží příslušný orgán nápravná opatření podle IV. přílohy zákona. V případě vzniku újmy na chráněných druzích a planě rostoucích rostlinách je u některých osob preventivní i nápravná povinnost založena na subjektivní odpovědnosti.

Vzhledem k zásadě „znečišťovatel platí“ provozovatel, který způsobil ekologickou újmu, je povinen nést náklady o jejichž náhradě rozhodne příslušný úřad, pokud neexistuje některý z liberačních důvodů.²⁰⁶

Zvláštní část práva životního prostředí, s. 422.

²⁰⁴ Pojem ekologická újma je vymezen v § 10 zákona o životním prostředí a je jí ztráta nebo oslabení přirozených funkcí ekosystému, která vzniká v důsledku lidské činnosti, a to poškozením jednotlivých složek ekosystémů či narušením vnitřních vazeb a procesů.

²⁰⁵ DAMOHORSKÝ, Milan, et al. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2010. Zvláštní část práva životního prostředí, s. 86-88.

²⁰⁶ Liberačním důvodem podle tohoto zákona může být například škoda způsobená vojenským konfliktem nebo přírodním jevem.

4.5. Organizace veřejné správy v ochraně volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin

Zákon o ochraně přírody a krajiny se v první hlavě sedmé části věnuje jednotlivým orgánům ochrany přírody, které vykonávají státní správu podle tohoto zákona. Jsou jimi obecní úřady, pověřené obecní úřady, obecní úřady obcí s rozšířenou působností, krajské úřady, správy národních parků a chráněných krajinných oblastí, Česká inspekce životního prostředí, Ministerstvo životního prostředí, újezdní úřady a Ministerstvo obrany. Zákonem č. 349/2009 Sb. a č.381/2009 Sb. došlo k rozsáhlé novele působnosti těchto orgánů, a to hlavně co se týče působnosti ohledně zvláště chráněných území.²⁰⁷

Ústředním orgánem státní správy a vrchního dozoru ve věcech životního prostředí je **Ministerstvo životního prostředí**, které vzniklo k 1.lednu 1990 a tvoří jej ministr, jednotlivé sekce (sekce ochrany přírody a krajiny), odbory a oddělení. Působnost ministerstva podle zákona o ochraně přírody a krajiny je stanovena v §79 zákona a jsou jimi především zpracovávání prognóz a koncepcí v oblasti ochrany přírody, koordinace vědecké a výzkumné činnosti, spolupráce s jinými ministerstvy za účelem ekologické výchovy, zabezpečování mezinárodní spolupráce a informování Evropské komise v oblasti ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin jejich stanovišť, dále například vydávání prováděcích předpisů k jednotlivým zákonům, zajišťování záchranných programů kriticky a silně ohrožených druhů rostlin a živočichů. Zároveň je také odvolacím orgánem proti rozhodnutím vydaným orgánem kraje a přenesené působnosti či správou a ústředním orgánem ve věcech národních parků a jiných chráněných území.

Organizační složkou státu zřízenou Ministerstvem životního prostředí (na základě opatření č. 2/09) je **Agentura ochrany přírody a krajiny**. Účel vzniku a předmět činnosti této agentury je vymezen v bodě 2 a 2.1 opatření Ministerstva životního prostředí. Agentura zajišťuje odbornou činnost v ochraně přírody a krajiny, provádí tedy

²⁰⁷ PRCHALOVÁ, Jana . *Zákon o ochraně přírody a krajiny a Natura 2000*. 2.vydání. Praha :

různá sledování, šetření, dokumentaci, poskytuje informace, zpracovává stanoviska a posudky v tomto oboru i v oblasti regulace obchodu s ohroženými druhy. Zajišťuje zpracování, koordinaci, realizaci a vyhodnocení záchranných programů pro zvláště chráněné druhy. Dále například koordinuje tvorbu soustavy Natura 2000 a zajišťuje sledování jejího stavu, stejně tak koordinuje a zajišťuje sledování stavu evropsky významných druhů a typů přírodních stanovišť, stejnou činnost spolu s inventarizací provádí i co se týče druhů. Dále je národním vědeckým orgánem úmluvy CITES a národním koordinátorem informačního systému Úmluvy o biologické rozmanitosti. Plní i mnoho dalších funkcí, které jsou uvedeny v opatření, především týkající se správy CHKO. Agentura vede Ústřední seznam ochrany přírody.²⁰⁸

Dalšími orgány jsou krajské úřady (v Praze Magistrát hlavního města Prahy) a obecní úřady (obecní úřad, pověřený obecní úřad, obecní úřad obce s rozšířenou působností, respektive úřady městských částí hlavního města Prahy). **Obecní úřady a pověřené obecní úřady** mají jen omezené kompetence.²⁰⁹ Působnost **obecních úřadů obcí s rozšířenou působností** je širší, netýká se ale chráněných území nebo jejich ochranných pásem. Je jim především svěřena obecná druhová i územní ochrana, ochrana ptáků a dřevin. Tyto úřady jsou také oprávněny požadovat prokázání původu u chráněných živočichů a rostlin a totožnost jejich držitele, dále vydávají osvědčení podle §54 odst.4, ukládají pokuty a nápravná opatření. Navíc v případě, že není příslušný jiný orgán ochrany přírody, vykonává státní správu v ochraně přírody a krajiny on (§ 77 odst.3).

Působnost **Krajů a krajských úřadů** podle zákona o ochraně přírody krajiny bychom našli v §77a. Kraje především zpracovávají různé koncepce a strategie ochrany přírody (mimo území NP, CHKO, národních přírodních rezervací nebo památek a ochranných pásem a vojenských újezdů), a to ve spolupráci s Ministerstvem životního prostředí. Při výkonu státní správy vystupují jako orgán ochrany přírody a jako takový mají nejružnější kompetence jako například vydávání souhlasů a povolení k určitým činnostem (v rámci druhové ochrany), vydávání výjimek, odebírání nelegálně držených jedinců zvláště chráněných druhů nebo ptáků, zajišťování zpracování plánů, záměrů

Linde Praha, a.s., 2010. Komentář, s. 218-219.

²⁰⁸ Ochranaprirody.cz [online]. 2345 [cit. 2011-01-12]. Agentura ochrany přírody a krajiny.

Dostupné z WWW: <<http://www.ochranaprirody.cz/index.php?cmd=page&id=70>>.

²⁰⁹ Mohou rozhodovat o některých záležitostech souvisejících s kácením dřevin mimo území národních parků, pověřené obecní úřady vykonávají státní správu v některých oblastech ochrany přírody a krajiny, ovšem s výjimkou NP, CHKO, NPR, PR, NPP, PP a jejich ochranných pásem.

týkající se územní ochrany. Zajišťují péči, dozor ve své oblasti působnosti. Zároveň vydávají opatření obecné povahy, stejně jako různá závazná stanoviska. Zároveň jsou odvolacími orgány ve vztahu k obecním úřadům.

Orgánem veřejné správy na úseku ochrany přírody je ale i **Ministerstvo obrany a újezdni úřady**, a to na území vojenských újezdů. Ministerstvo zpracovává různé strategie či koncepce ve spolupráci s Ministerstvem životního prostředí.

Správy národních parků a správy chráněných krajinných oblastí jsou ve svých oblastech²¹⁰ orgánem veřejné správy, pokud není příslušné Ministerstvo životního prostředí nebo obecní úřad. Správy vydávají souhlasy k různým činnostem ovlivňující tato území, stejně jako omezení či zákazy, případně povolují výjimky.²¹¹ Zároveň plní roli odborných organizací ochrany přírody, navrhují plány péče, jsou pověřeny výkonem státní správy na úseku rybářství, ochrany zemědělského půdního fondu, na úseku myslivosti a správy lesů, jsou zároveň správci vodních toků, všechna tato pověření se vztahují na území národního parku.

Důležitým speciálním orgánem státní správy, který působí na úseku ochrany přírody a krajiny, je **Česká inspekce životního prostředí**. Byla zřízena zákonem č. 282/1991 Sb., o České inspekci životního prostředí a její působnosti v ochraně lesa. Její organizační strukturu tvoří podle věcné působnosti jednotlivé odborné složky a sekretariát, podle územní působnosti ředitelství a oblastní inspektoráty, jednotlivé úkoly inspekce plní inspektoři, kteří se prokazují služebním průkazem.

Je kontrolním orgánem v oblasti ochrany životního prostředí, dozoruje tedy nad dodržováním zákonných norem, stejně tak i rozhodnutí správních orgánů.²¹² Úkolem Inspekce zjišťování a evidování případů ohrožení a poškození přírody a krajiny, hledání příčin a osob zodpovědných za tyto dopady. Dále může vyžadovat prokázání původu a totožnosti, případně odebírat jedince nedovoleně držené. Důležitým oprávněním je možnost ukládat opatření (nařídít omezení, zastavení činnosti), aby nedošlo ke škodě na životním prostředí, případně i ukládání pokut za porušení povinností, k zahájení řízení o uložení pokuty dojde jen tehdy, nezhájil-li ho již jiný orgán ochrany přírody.

Postavení **fyzických osob** jako speciálních institucí na úseku ochrany přírody

²¹⁰ Případně i mimo ně - u ptačích oblastí ležící částečně na jejich území.

²¹¹ Novelou zákona je jim svěřena pravomoc rozhodovat o povolování výjimek v rámci druhové ochrany zvláště chráněných druhů (§ 78 odst. 2).

²¹² Vzhledem k harmonizaci české právní úpravy s právem unijním, dohlíží i v oblasti kontrol podmíněnosti v souladu s předpisy ES.

upravuje zákon v §81 - 82. Tuto činnost vykonává stráž přírody. Má funkci převážně kontrolní, a to v terénu, je oprávněna zjišťovat totožnost osob nebo je i zadržet, poruší-li předpisy na úseku ochrany přírody a krajiny, může ukládat blokové pokuty. Stejně tak plní stráž i funkci vzdělávací, případně informační.²¹³ Podle znění § 127 odst. 1 písm. i) nového trestního zákona č. 41/2009 Sb. je stráž přírody považována za úřední osobu a z tohoto titulu požívá zvýšené ochrany.²¹⁴

²¹³ STEJSKAL, Vojtěch. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*. Praha: Linde Praha, a.s., 2006. České právo, s. 538-543, PRCHALOVÁ, Jana . *Zákon o ochraně přírody a krajiny a Natura 2000*. 2.vydání. Praha : Linde Praha, a.s., 2010. Komentář, s. 218-253.

²¹⁴ PRCHALOVÁ, Jana . *Zákon o ochraně přírody a krajiny a Natura 2000*. 2.vydání. Praha : Linde Praha, a.s., 2010. Komentář, s. 251.

5. Právní úprava ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin ve francouzském právu, komparace s českou právní úpravou

5.1. Úvodem

5.1.1. Druhová rozmanitost na francouzském území a její ochrana

Francie má vzhledem ke své poloze na rozhraní čtyř biogeografických oblastí²¹⁵ jedno z největších přírodních bohatství ze všech evropských zemí. Například jen množství druhů savců a obojživelníků vyskytujících se na jejím území je jedno z nejvyšších v Evropské unii. Nelze přitom opomíjet fakt, že součástí Francouzské republiky jsou i zámořské departementy a zámořská území, které jsou druhově velmi bohaté a vyskytuje se zde i velký počet endemických druhů.

Značné množství rostlinných a živočišných druhů nacházejících se na francouzském území je ohroženo vyhynutím, v metropolitní Francii²¹⁶ je například z necelých 5000 známých druhů vyšších rostlin kriticky ohroženo 6% všech druhů. Na celostátní úrovni je chráněno zhruba 7% všech cévnatých druhů rostlin a 27 % na úrovni regionální nebo úrovni jednotlivých departementů. Kriticky ohrožených druhů obratlovců bylo dosud v metropolitní části území identifikováno 144, chráněna je různým způsobem víc než polovina všech dosud známých druhů obratlovců, a to téměř všechny druhy plazů a ptáků. Přibližně 5 % druhů tvoří druhy nepůvodní, které byly různým způsobem introdukovány na francouzské území.²¹⁷

5.2. Nejvýznamnější prameny francouzského právní úpravy v oblasti ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin

²¹⁵ Francie leží na rozhraní kontinentální, středomořské, atlantické a alpské biogeografické oblasti.

²¹⁶ Jedná se evropskou část Francie kromě Korsiky, ve francouzštině se pro ni používá výraz „France metropolitaine“

²¹⁷ Inpn.mnhn.fr [online]. 2000 [cit. 2010-12-28]. Quelle biodiversité en France ?. Dostupné z WWW: <<http://inpn.mnhn.fr/isb/infos/fr/biodivFrance.jsp>>.

Hlavním pramenem právní úpravy v oblasti ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin je ve Francii **Zákoník životního prostředí** (*Le Code de l'environnement*), který nahradil jednotlivé předpisy z oblasti ochrany životního prostředí přijaté do roku 2000.²¹⁸ Jeho návrh se objevil již v roce 1976, ale k realizaci tohoto návrhu nedošlo. O více než dvacet let později byl jiný (již několikátý) návrh předložen Národnímu shromáždění a v roce 2000 byl schválen jeho vznik. Tento zákoník se skládá ze sedmi knih, přičemž jednotlivé knihy byly přijaty v roce 2005 a 2007. V první knize se nachází ustanovení společná, v knize čtvrté pak ustanovení týkající se rostlin a živočichů. V knize šesté bychom našli právní úpravu týkající se některých zámořských území a v knize sedmé ustanovení týkající se ochrany Antarktidy.²¹⁹

V knize čtvrté (*Livre IV*) jsou ve třech hlavách upraveny otázky ochrany rostlin a živočichů, lovu a sladkovodního rybolovu. První hlava této knihy je tvořena ustanoveními týkajícími se ochrany a dohledu nad přírodním dědictvím, činností podléhající povolení, zařízení určených k držení volně žijících druhů zvířat, zachování stanovišť a ustanoveními sankční povahy. Druhá hlava obsahuje ustanovení týkající se organizace lovu, výkonu lovecké činnosti, povolení k lovu, správy, náhrady škod způsobených zvěří, usmrcování škodlivých druhů zvířat, trestních opatření a speciálních podmínek pro některá území. Třetí hlava pak upravuje jednotlivé oblasti v rámci sladkovodního rybolovu a chovu ryb, a to především ochranu rybí populace a vodního prostředí, správu a organizaci, podmínky lovu a trestní odpovědnost.

Celý projekt Zákoníku životního prostředí bývá předmětem kritiky, protože přes jeho nesporné výhody neupravuje celou materii kompletně. Nelze tedy říci, že právem

²¹⁸ Přirozeně nelze, pokud mluvíme o francouzských pramenech právní úpravy v oblasti ochrany životního prostředí, opomíjet existenci jejího ústavního zakotvení. Stalo se tak přijetím ústavního zákona č. 2005-205, kterým došlo k doplnění preambule Ústavy páté republiky. Francouzský lid se v ní podle nového znění hlásí k právům a povinnostem definovaných v **Chartě životního prostředí**. Tato Charta z roku 2004 ve svých deseti člancích stanovuje jednotlivá práva a povinnosti občanů v oblasti životního prostředí, jako například povinnost chránit a zlepšovat životní prostředí či povinnost předcházet škodám na životním prostředí a v případě vzniku tyto škody napravit. Viz. VAN LANG, Agathe. *Droit de l'environnement*. 2.vydání. Paris : Presses Universitaires de France, 2007. *Épistémologie d'un droit en voie de consolidation*, s.33, Legifrance.org [online]. 2010 [cit. 2010-12-20]. Constitution- La Constitution du 4 Octobre 1958. Dostupné z WWW:

<<http://www.legifrance.org/html/constitution/constitution2.htm#preambule>>.

²¹⁹ Jednotlivé články jsou označeny buď písmenem L nebo R, články pod písmenem L představují legislativní část, články pod písmenem R pak prováděcí část.

životního prostředí by byl Zákoník životního prostředí.²²⁰

Pramenem práva v oblasti ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin je i „**Zákoník zemědělství a mořského rybolovu**“ (*Code rural et de la pêche maritime*). V tomto zákoníku nalezneme ustanovení týkající se veterinární a rostlinolékařské péče, ale i ustanovení ohledně ochrany mořských organismů při výkonu rybářské činnosti (Kniha IX).²²¹

Významným pramenem práva v oblasti ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin jsou **výnosy** (*arrêtés*) vydávané Ministerstvem životního prostředí nebo Ministerstvem životního prostředí ve spolupráci s jinými ministerstvy. Ve formě ministerských výnosů jsou vydávány seznamy jednotlivých chráněných druhů rostlin a živočichů. Většina těchto seznamů vznikla na konci sedmdesátých let po přijetí Zákona o ochraně přírody (Loi de 1.juillet 1976), mnohé z nich byly ale zrušeny a nahrazeny seznamy novými, případně doplňovány.²²²

Mezi významné prameny patří **dekrety** Státní rady. Ve formě dekretu byly přijaty jednotlivé knihy Zákoníku životního prostředí. Dále uvedme například dekret č. 2009-235 týkající se organizace a úkolů „Regionálních ředitelství pro životní prostředí, územní plánování a bydlení“ (*Directions régionales de l'environnement, de l'aménagement et du logement - DREAL*).

Jelikož se v této části práce nevěnuji vývoji právní úpravy na francouzském území, považuji za vhodné zmínit v této kapitole existenci „**Le Grenelle Environnement**“. Její činnost je totiž významná pro tvorbu pramenů práva v oblasti životního prostředí. Jedná se o politickou iniciativu v oblasti ochrany životního prostředí a udržitelného rozvoje vzniklou v roce 2007 s cílem přijetí zákonných norem. Co se procesu vzniku a jejího fungování týče, byly ještě v roce 2007 definovány základní otázky k diskusi a bylo vytvořeno 6 pracovních skupin a 2 podskupiny zaměřené na jednotlivé oblasti životního prostředí. Po tomto vymezení začala probíhat veřejná diskuse k daným tématům, a to

²²⁰ VAN LANG, Agathe. Droit de l'environnement. 2.vydání. Paris : Presses Universitaires de France, 2007. Épistémologie d'un droit en voie de consolidation, s. 33,144 – 146.

²²¹ Dle mého osobního názoru skutečnost, že sladkovodní rybolov je upraven v Zákoníku životního prostředí, kdežto mořský rybolov v Zákoníku zemědělském a mořského rybolovu rozhodně nenapomáhá k lepší orientaci v jednotlivých normách z oblasti ochrany přírody.

²²² ROMI, Raphaël. Droit de l'environnement. 7.vydání. Paris : Montchrestien - Lextenso éditions, 2010. Le régime juridique de la faune et de la flore, s. 335 - 336.

jak prostřednictvím setkání občanů, tak i prostřednictvím diskuse na internetu.. Poté proběhla diskuse „u kulatého stolu“ mezi představiteli státu, místní samosprávou, organizacemi zaměřenými na ochranu přírody, ale i zaměstnavateli a odbory. Výsledkem této iniciativy byly dva návrhy zákonů v oblasti životního prostředí, a to „Grenelle I“ a „Grenelle II“. K přijetí těchto zákonů došlo v roce 2009 a 2010. Zákon „Grenelle I“ je souborem závazků vzešlých z iniciativy Grenelle Environnement a vymezuje cíle státu v jednotlivých oblastech životního prostředí, mimo jiné i v oblasti biodiverzity. Zákon „Grenelle II“ je již normativním aktem, je zaměřen na šest oblastí (i na biologickou rozmanitost) a tímto zákonem byly modifikovány mnohé články jak Zákoníku životního prostředí, tak i Zákoníku zemědělství a mořského rybolovu.²²³

5.3. Vybrané směry právní úpravy ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin a nástroje ochrany

5.3.1. Ochrana fauny a flóry podle I. hlavy IV.knihy Zákoníku životního prostředí

V čl. L 110-1 **Zákoníku životního prostředí** jsou vymezeny základní principy ochrany životního prostředí. Podle znění odst.I a odst. II tvoří rostlinné a živočišné druhy součást společného dědictví národa a jejich ochrana, zachování i zlepšování jejich stavu jsou veřejným zájmem. V odst. III jsou vymezeny jednotlivé cíle udržitelného rozvoje v oblasti životního prostředí a mezi nimi je i ochrana biodiverzity, prostředí a přírodních zdrojů.

Základem zvláštní druhové ochrany je úprava obsažená v I. hlavě IV. knihy Zákoníku životního prostředí. Podle čl. L 411-1 jsou z důvodu zvláštního vědeckého zájmu či z důvodu zachování biologického dědictví zakázány zásahy do jedinců rostlinných a živočišných druhů a jejich stanovišť. Zakázáno je mezi jinými ničení nebo sběr vajec nebo hnízd, poškozování, ničení, odchyt, záměrné vyrušování, ochočování, transport, držení, nabízení k prodeji, prodej nebo koupě volně žijících živočichů, a to

²²³ ROMI, Raphaël. *Droit de l'environnement*. 7.vydání. Paris : Montchrestien - Lextenso éditions, 2010. La prise en compte de l'environnement par le droit, s. 88-91, SRBOVÁ, Alena. *Grenelle environnement ve Francii: ekologická revoluce v evropských normách?. České právo životního prostředí*. 2010, 27, s. 117-122., Legrenelle-environnement.fr [online]. 1.10.2010 [cit. 2010-10-30]. Présentation du Grenelle Environnement. Dostupné z WWW: <<http://www.legrenelle-environnement.fr/-Qu-est-ce-que-le-Grenelle-.html>>.

živých i mrtvých. Stejný článek zakazuje i ničení, poškozování nebo změnu stanovišť těchto druhů. Toto ustanovení se týká druhů uvedených na pravidelně revidovaných seznamech vydávaných ve formě výnosů (*arrêtés*) ministerstvy.²²⁴ Stejně tak jsou v těchto výnosech upraveny i další podmínky ochrany těchto druhů, podmínky provozování zařízení k jejich chovu, udělování výjimek pro jednotlivé činnosti apod..

U rostlinných druhů vyskytujících se ve volné přírodě je podle znění článku L 411-1 odst. 3 zakázáno mimo jiné ničení, vytrhávání, sekání, stříhání poškozování, sběr, přeprava a činnosti související s jejich komerčním využitím - stejně jako u druhů volně žijících živočichů. Výnos stanovuje seznam jednotlivých chráněných druhů na celostátní úrovni, je na něm více než 400 druhů rostlin. Vzhledem k velikosti francouzského území byly vytvořeny seznamy chráněných druhů rostlin i na úrovni jednotlivých regionů, a to jak evropských, tak i zámořských.²²⁵

V čl. L 411-2 jsou v odst. 4 upraveny podmínky, za kterých (pokud neexistuje jiné uspokojivé řešení nebo nedojde k ohrožení příznivého stavu druhu v přirozeném areálu jeho výskytu) je možné udělit výjimku ze zákazů výše uvedených. Tyto výjimky lze udělit z důvodu ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin a jejich stanovišť, předcházení škodám, z důvodu převahy některých veřejných zájmů, pro vzdělávací účely, za účelem reintrodukce druhů apod.

V článku 411-5 je upraven postup při vytváření inventářů přírodního dědictví (*inventaire du patrimoine naturel*), který je tvořen seznamy přírodního bohatství, a to i rostlinného a živočišného. Zodpovědnou institucí za vedení těchto inventářů je Národní muzeum historie přírody, v každém regionu pak působí vědecká rada pro přírodní dědictví.

V čl. L 412-1 jsou upraveny činnosti, které podléhají autorizaci, a to v případě, že se týkají jedinců druhů uvedených na seznamech. Podmínky pro autorizace těchto činností

²²⁴ V roce 1979 byl vyhlášen seznam chráněných druhů měkkýšů, stejného roku (ale v následujícím roce upravený) byl vyhlášen seznam chráněných druhů obojživelníků a plazů, taktéž v roce 1979 byl vyhlášen první seznam chráněných druhů savců. Seznam chráněných druhů savců byl několikrát zrušen a znovu vyhlášen, poslední seznam byl vyhlášen 23. dubna 2007 a je na něm uvedeno 50 druhů chráněných savců. V dalších vyhlášených seznamech jsou uvedeny chráněné druhy hmyzu, ptáků, mořských savců, hlemýžďů, některých druhů ryb či mořské fauny. Všechny tyto seznamy prochází pravidelně drobnými úpravami a jsou aktualizovány. Lze je nalézt například na stránkách www.legifrance.org.

²²⁵ ROMI, Raphaël. *Droit de l'environnement*. 7. vydání. Paris : Montchrestien - Lextenso éditions, 2010. Le régime juridique de la faune et de la flore, s. 337 - 338, STEJSKAL, Vojtěch. *Prosazování právní odpovědnosti v ochraně biodiverzity*. Beroun: Eva Rozkotová - IFEC, 2006. Prosazování právní odpovědnosti v ochraně biodiverzity ve vybraných státech, s. 214.

jsou upraveny dekretem Státní rady. Těmito činnostmi jsou například produkce, držení, transport, používání, přeprava, dovoz a vývoz či zpětný vývoz jednotlivých druhů. Toto ustanovení je projevem transpozice nařízení Rady č. 338/ 97/ES k úmluvě CITES.²²⁶

V čl. 413-1 a násl. jsou upraveny podmínky pro provozování zařízení, ve kterých jsou drženi jedinci druhů volně žijících živočichů. Pro tento provoz je nutný certifikát provozovatele (osvědčení o tom, že je schopen o tyto jedince pečovat), dále povolení k provozu v zákoně uvedených zařízeních a náležitosti jejich kontroly.

Ustanovení týkající se zachování stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin nalezneme ve IV. Kapitole této hlavy. Jedná se o ustanovení ohledně soustavy Natura 2000 (viz. níže), ohledně „regionální orientace pro řízení a zachování volně žijících živočichů a jejich stanovišť“ (*orientations régionales de gestion et de conservation de la faune sauvage et de ses habitats*), ohledně národních akčních plánů (*plans nationaux d'action*), které jsou vytvářeny pro některé druhy s cílem zachování či obnovy jejich stavů. Dále bychom v této části našli ustanovení týkající se *Conservatoires botaniques nationaux*, což jsou právnické osoby, které vykonávají činnost spojenou s ochranou rostlin nebo stanovišť a *Conservatoires régionaux d'espaces naturels*, které na regionální úrovni přispívají k ochraně přírody.

5.3.2. Ochrana volně žijících druhů ptáků

Na francouzském území je i přes snahu, kterou země vyvíjí k ochraně ptačích druhů, velké množství ptačích druhů ohroženo vyhubením. Podle nedávné zprávy Světového svazu ochrany přírody a Ligy na ochranu ptactva se Francie nachází na devátém místě celosvětového žebříčku zemí, kde se nachází nejvíce druhů ohrožených vyhubením.²²⁷ Z tohoto důvodu je nezbytná dostatečná právní úprava ochrany těchto druhů.

Základ ochrany těchto druhů tvoří nejen ustanovení obsažená v **Zákoníku životního prostředí** týkající se ochrany přírodního dědictví, ale také **výnos z 29.října 2009 týkající se ochrany ptáků** a zpracovávající příslušná ustanovení směrnice o ptácích i nařízení Rady o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi. Důležitou součástí tohoto výnosu jsou seznamy druhů

²²⁶ STEJSKAL, Vojtěch. *Prosazování právní odpovědnosti v ochraně biodiverzity*. Beroun: Eva Rozkotová - IFEC, 2006. Prosazování právní odpovědnosti v ochraně biodiverzity ve vybraných státech, s. 215.

²²⁷ PATHÉ, Lise Les oiseaux menacés en France. In Oiseaux [online]. 23.11.2010 [cit. 2010-12-29]. Dostupné z WWW: <<http://www.suite101.fr/content/les-oiseaux-menaces-en-france-a21254>>.

požívajících ochrany.²²⁸ V čl. 3 a čl. 4 jsou uvedeny jednotlivé chráněné ptačí druhy, rozdělené do osmi kategorií a jsou jimi jak druhy vyskytující se v metropolitní části Francie, tak i druhy vyskytující se nebo pozorované v některém členském státě Evropské unie.

Podle čl. 3 jsou pro druhy v něm uvedené zakázány některé činnosti, jako záměrné ničení hnízd nebo sběr vajec či hnízd, zabíjení, odchyt nebo poškozování jedinců v jejich přirozeném prostředí a jejich záměrné vyrušování. Stejně tak jsou zakázány i činnosti mající negativní vliv na místa, kde se tyto ptáci rozmnožují nebo slouží k jejich odpočinku. Zakázány jsou i činnosti související s komerčním využitím těchto druhů (exemplářů).²²⁹

Pro druhy uvedené v čl. 4 jsou až na výjimky zakázány stejné činnosti jako pro druhy uvedené na seznamu v čl.3.

V čl. 5 až 9 jsou upraveny podmínky pro získání povolení k činnostem zakázaným podle znění čl. 3 a čl. 4 za podmínek uvedených v Zákoníku životního prostředí.²³⁰

Ochraně ptačích druhů v rámci lovu se věnují v samostatné kapitole zaměřené na právní úpravu ochrany volně žijících živočichů v rámci provádění lovecké a rybářské činnosti.

Pro ochranu volně žijících ptáků je velmi významné vytváření oblastí zvláštní ochrany v rámci soustavy Natura 2000 (viz.níž).

Důležitým subjektem na poli ochrany ptáků je ve Francii Liga na ochranu ptactva (*Ligue pour la Protection des Oiseaux*), což je francouzská podoba Birdlife International. Liga vyvíjí rozsáhlou činnost za účelem ochrany ptactva ve Francii a využívá i možnosti řešit dané problémy s ochranou ptactva ve Francii soudní cestou. ESD rozhodoval v roce 2003 v případě Liga na ochranu ptactva vs. Francie kvůli rozporu francouzské legislativy se směrnicí o ptácích. V tomto případě šlo o vydání předběžného rozhodnutí ESD ve věci stanovení podmínek pro odchylky ohledně doby

²²⁸ První výnos v této oblasti bylo vydáno 24.dubna 1979, stanovil seznam chráněných ptačích druhů a způsob jejich ochrany. tento výnos byl o dva roky později zrušen a byl přijat výnos nový, ten byl dále upravován a modifikován. V současné době je v platnosti výše zmiňovaný výnos Ministerstva životního prostředí a Ministerstva zemědělství z 29.října 2009, kterým byl stanoven nový seznam chráněných ptačích druhů a bližší podmínky jejich ochrany (*Arrêté du 29 octobre 2009 fixant la liste des oiseaux protégés sur l'ensemble du territoire et les modalités de leur protection*).

²²⁹ Zákaz komerčního využití některých exemplářů se netýká 11 relativně běžných ptačích druhů, a to například kachny divoké, holuba hřivnáče, havrana polního, vrány obecné nebo některých druhů koroptví.

²³⁰ ROMI, Raphaël. *Droit de l'environnement*. 7.vydání. Paris : Montchrestien - Lextenso éditions,

lovu.²³¹

5.3.3. *Soustava NATURA 2000 ve Francii*

Stejně jako ve všech členských zemích Evropské unie, i ve Francii je územní ochrana volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin zabezpečena vytvářením ekologické sítě NATURA 2000. Její právní úpravu nalezneme v čl. L 414-1 až 414-7 knihy IV.

Zákoníku životního prostředí.

Tato soustava je tvořena „zvláštními oblastmi pro zachování“ (*Zones Spéciales de Conservation - ZSC*) a „oblastmi zvláštní ochrany“ (*Zones de Protection Spéciale - ZPS*).²³² ZSC jsou mořské i vnitrozemské oblasti, které slouží k ochraně přírodních stanovišť ohrožených zničením, u nichž došlo k výraznému zmenšení jejich rozlohy nebo mají mimořádné charakteristiky, stanoviště vzácných nebo ohrožených druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, dále slouží k ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, kterým je věnována zvláštní pozornost vzhledem k výjimečnosti jejich stanovišť nebo vlivu exploatace na jejich zachování.

Oblasti zvláštní ochrany jsou mořské nebo pevninské oblasti, které jsou vhodné pro přežití a rozmnožování druhů volně žijících ptáků, které jsou uvedeny na seznamu, jenž byl vytvořen podle kritérií dekretu Státní rady, nebo mořské a pevninské oblasti, které slouží k rozmnožování, pelichání, přezimování nebo přestávkám na cestách stěhovavých druhů, které nejsou na seznamu uvedeny (čl. L 414-1).

Proces vzniku jednotlivých ZCS a ZPS je odlišný. V případě ZSC dochází ke složitému procesu navrhování jednotlivých oblastí a schvalování Evropskou komisí, kdežto ZPS jsou navrhovány prefekty, dokumentace týkající se navrhovaných lokalit je podrobena expertíze a poté jsou ZPS vyhlášeny ministerským výnosem a oznámeny Komisi.²³³

Jednotlivé oblasti soustavy NATURA 2000 jsou předmětem opatření, která mají pomoci zachovat nebo obnovit stav, který je příznivý pro dlouhodobou stabilitu přírodních stanovišť a planě rostoucích rostlin nebo volně žijících živočichů. Oblasti

2010. Le régime juridique de la faune et de la flore, s. 336 – 337.

²³¹ STEJSKAL, Vojtěch. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*. Praha: Linde Praha, a.s., 2006. Evropské komunitární právo, s. 391-393, bližší informace o Lize na ochranu ptactva na www.lpo.fr.

²³² Tyto termíny odpovídají českým termínům evropsky významné lokality a ptačí oblasti. Mapa území tvořící soustavu Natura 2000, viz. přílohy.

²³³ [Natura2000.fr](http://www.natura2000.fr) [online]. [cit. 2010-12-06]. Les procédures de désignation d'un site Natura. Dostupné z WWW: <<http://www.natura2000.fr/spip.php?article57>>.

soustavy NATURA 2000 jsou také předmětem vhodných preventivních opatření k zamezení zhoršení stavu těchto stanovišť nebo k zamezení rušivých činností, které mohou mít významný vliv na jednotlivé druhy. Tato opatření jsou pak přijímána ve spolupráci s místními orgány, zástupci vlastníků dotčených pozemků či provozovateli činností na dotčených pozemcích a jsou při tom brány v úvahu hospodářské, sociální a kulturní požadavky, jakož i regionální a místní specifika.

Lidská činnost v jednotlivých oblastech, pokud nemá významný vliv na zachování nebo obnovu příznivého stavu jednotlivých stanovišť a druhů, nemá být zakazována.

Pro každou oblast soustavy Natura 2000 je vypracován speciální dokument (*document d'objectifs*) definující způsob správy, jednotlivá opatření a způsob jejich provádění, jakož i finanční otázky. Jeho plnění je kontrolováno.

Pro účely provádění tohoto dokumentu mohou být uzavírány mezi nositeli příslušných práv (*titulaires des droits réels ou personnels*) na územích tvořících součást soustavy Natura 2000 (tj. vlastníků pozemků, nájemců atd.) a příslušným správním orgánem „Smlouvy Natura 2000“. Tyto smlouvy jsou souborem závazků týkajících se ochrany druhů a stanovišť či jejich obnovy, za kterou náleží příslušné osobě při splnění daných podmínek finanční podpora. Plnění závazků vzešlých z těchto smluv podléhá kontrole.

Kromě smluv Natura 2000 je vytvořen ještě jeden instrument pro naplňování úkolů či cílů stanovených v *document d'objectifs* jednotlivých lokalit, a to „Charta Natura 2000“. Jedná se stejně jako v případě smlouvy o soubor závazků, v tomto případě však nenáleží příslušné osobě finanční podpora, má však v některých případech nárok na daňová osvobození, stejně tak může získat veřejný příspěvek. Signatářem Charty nemusí být nutně zároveň signatář smlouvy Natura 2000 a naopak.²³⁴

V čl. 414-4 až 414-7 je upravena povinnost posuzování vlivu některých činností, zásahů, plánů nebo projektů na soustavu Natura 2000, stejně jako postup při realizaci těchto projektů či činností bez předchozího povolení či posouzení jejich vlivu.

5.3.4. Ochrana v rámci výkonu lovecké činnosti a rybolovu

Velká pozornost je ve francouzském právu tradičně věnována lovu a rybářství, právní úprava v této oblasti se nachází v **Zákoníku životního prostředí**, a to v II. a III. hlavě IV.knihy, právní úpravu mořského rybolovu bychom našli v IX. knize **Zákoníku**

²³⁴ Natura2000.fr [online]. [cit. 2010-12-11]. Les contrats Natura 2000. Dostupné z WWW:

zemědělství a mořského rybolovu.

Ochrana živočišných druhů v rámci výkonu lovecké činnosti je upravena ve II. hlavě, a to v čl. L 420-1 až L 420-4. Podle znění čl. L 424-2 nemohou být ptáci loveni v době hnízdění nebo rozmnožování. Stěhovavé druhy ptáků nemohou být loveny v době návratu do svých hnízdišť. V čl. L 424-4 až L 424-7 upraveny metody lovu a místa, ve kterých je lov možné provádět. Tato ustanovení jsou projevem harmonizace s unijním právem, tato harmonizace ale nebyla ve Francii nikdy jednoduchá. Pokud bychom se jen zaměřili na tradiční způsoby lovu ve Francii, pak francouzská právní úprava dlouho dovolovala použití Směrnicí o ptácích zakázaných způsobů lovu, jako například lovu na lep.²³⁵

Za zmínku jistě stojí i podmínky, za kterých je možno provádět lov za tmy. Článek L 424-4 Zákoníku životního prostředí dovoluje lov dvě hodiny po západu slunce a dvě hodiny před východem slunce. Vzhledem k faktu, že neselektivní lov je zakázaný, stejně jako lov některých chráněných druhů živočichů, není vyloučeno, že při takovémto lovu za tmy dojde k poranění či usmrcení chráněného živočicha. Navíc zákon umožňuje v 21 departamentech v době lovecké sezóny i celonoční lov divokých kachen, a to ze stabilních zařízení k lovu vzniklých do 1.ledna 2000. Pro změnu nebo přemístění takového zařízení je pak nutné získat povolení.²³⁶

Právní úprava týkající se možnosti střílení škodlivých druhů zvířat nalezneme v člancích L 427-8 nebo L 427-9.²³⁷

Právní úpravu sladkovodního rybolovu bychom našli ve III. hlavě, a to v čl. L 430-1 až L 438-2. Ochrana živočichů a jejich prostředí je upravena v několika člancích této části zákoníku. Především v čl. L 432-1 je stanovena obecná povinnost každé osoby oprávněné k výkonu rybářské činnosti chránit tento přírodní zdroj a vodní prostředí a v případě potřeby provádět činnosti za účelem udržení jeho příznivého stavu. Jakékoli mechanické zásahy do tohoto prostředí, které by mohly poškodit či zničit místa významná pro život vodních organismů (pro jejich rozmnožování, výživu apod.),

<<http://www.natura2000.fr/spip.php?article60>, <http://www.natura2000.fr/spip.php?article61>>.

²³⁵ ROMI, Raphaël. *Droit de l'environnement*. 7.vydání. Paris : Montchrestien - Lextenso éditions, 2010. Le régime juridique de la faune et de la flore, s. 371.

²³⁶ ROMI, Raphaël. *Droit de l'environnement*. 7.vydání. Paris : Montchrestien - Lextenso éditions, 2010. Le régime juridique de la faune et de la flore, s. 371.

²³⁷ Příslušný orgán je kompetentní vymezit jednotlivé druhy škodlivých živočichů, které může vlastník, nájemce či farmář během celého roku usmrcovat a zároveň podmínky, za kterých může tuto činnost provádět. Každý majitel nebo farmář může za pomoci střelné zbraně usmrtit divoká zvířata, která

podléhají povolení příslušného orgánu.²³⁸

Ustanovení článků L 432-10 až L 432-12 se týkají introdukce či přepravy rybích druhů, které by mohly v prostředí způsobit biologickou nerovnováhu. Všechny tyto činnosti podléhají povolení, zároveň je vytvářen seznam druhů, kterých se zákaz introdukce či přepravy týká.

Právní úprava mořského rybolovu se nachází v Zákoníku zemědělství a mořského rybolovu, a to v knize IX. V této části jsou vymezeny činnosti, jejichž provádění podléhá povolení, a to v čl. L 912-1 až L 912-5. Čl. L 921-10 odkazuje na příslušná ustanovení Zákoníku životního prostředí, co se týče ochrany fauny a flóry a ohrožených stanovišť, stejně jako ohledně rybaření v oblastech podléhající zvláštnímu režimu ochrany. Součástí této knihy zákoníku jsou i trestní ustanovení.

5.3.5. Náhrada škod způsobených chráněnými druhy živočichů

Z důvodu efektivní ochrany chráněných druhů je vhodná existence zvláštní úpravy týkající se náhrady za jimi způsobené škody. Ve Francii je však tato otázka velmi problematická. Především trvalo velmi dlouho (a existuje rozsáhlá judikatura v této oblasti), než Státní rada ve Francii vůbec uznala odpovědnost státu v případě vzniku škod způsobených těmito druhy.²³⁹ Základem pro uznání této odpovědnosti bylo znění zákona z 10. července 1976, který považuje ochranu chráněných druhů za veřejný zájem. To však neznamená, že byla otázka náhrady škody způsobené konkrétně chráněnými živočichy nějakým způsobem vtělena do ustanovení **Zákoníku životního prostředí**.

Zákoník upravuje možnost získání náhrady škody způsobené zvěří (*gibier* - jedná se o teplokrevné volně žijící živočichy, a to jak savce, tak ptáky), a to soudní cestou, v člancích L 426-7 až L 426-8 a příslušných člancích prováděcí části.²⁴⁰ Žaloba o náhradu škody musí být podána do šesti měsíců od vzniku škody, o náhradě rozhoduje místně

způsobují škodu na jejich majetku, ale to s výjimkou divokých prasat.

²³⁸ Stejně tak i při realizaci staveb či zařízení, které by mohly mít vliv na možnost rozmnožování druhů, jejich pohybu či migraci, musí být zabezpečeno, že k tomuto negativnímu působení nedojde.

²³⁹ Stalo se tak v roce 1998.

²⁴⁰ V člancích L 426-1 až L 426-6 a příslušných člancích prováděcí části je upravena otázka náhrady škod způsobených „velkou zvěří“ (*grand gibier* - za tu je považován např. muflon, kamzík, jelen, daněk, prase divoké či sika) na plodinách a úrodě. Náhradu této škody může poškozená osoba požadovat po příslušném loveckém spolku (*la fédération départementale* či *interdépartementale des chasseurs*). Při splnění zákonem daných podmínek je tato náhrada poškozené osobě škoda přiznána. Jedná o mimosoudní způsob získání náhrady škody.

příslušný soud, tato příslušnost se řídí místem vzniku škody. Rozhodnutí soudu o výši náhrady je vydáno na základě příslušného posudku.

Specifické podmínky a postupy (nikoli soudní cestou) existují pro náhradu škod způsobených vlkem, medvědem a rysem. Tyto tři chráněné druhy způsobují především v horských oblastech Francie značné škody na hospodářských zvířatech. Výši náhrady určuje zvláštní sazebník (*le barème d'indemnisation*). Pro náhradu těchto škod existuje speciální podpůrný systém financovaný ministerstvem. Podmínky pro náhradu škod způsobených vlkem, jednotlivé postupy a výši náhrady upravují 2 **ministerské oběžníky** z roku 2009 a 2010. Je v nich specifikován postup při vzniku škody způsobené vlkem, tj. příslušný orgán, který je kontaktován v případě vzniku škody, provede posouzení jednotlivého případu vzniku škody a při splnění daných podmínek je osobě, které vznikla škoda, tato škoda nahrazena podle tarifů stanovených v oběžníku. Například v roce 2009 bylo na náhradách za škody způsobené vlkem vyplacen víc než 1 000 000 eur. Opět bychom však úpravu náhrady škod způsobených těmito druhy hledali v Zákoníku životního prostředí marně.²⁴¹

5.3.6. Francouzská právní úprava ohledně invazních nepůvodních druhů

Introdukce jak nepůvodních druhů, tak i pokusy o reintrodukci druhů, které z území zmizely, mohou mít negativní následky na jednotlivé ekosystémy a proto musí být tyto činnosti reglementovány.²⁴² Nejznámějšími invazními druhy vyskytujícími se na francouzském území jsou norek americký, křídlatka japonská, bolševník velkolepý,

²⁴¹ POSAK, Eric. La responsabilité en cas de dommages causés par les animaux.. Le blog de Maitre Eric Posak [online]. 8.8.2007, [cit. 2010-12-11]. Dostupný z WWW: <http://avocats.fr/space/eric.posak/content/la-responsabilite-en-cas-de-dommages-causes-par-les-%20%20%20%20%20%20%20%20%20animaux-_1DFFAA48-3DCA-425A-898F-67EA0B4254B6>. Loup.developpement-durable.gouv.fr [online]. 2010 [cit. 2010-12-11]. Le loup en France. Dostupné z WWW: <<http://www.loup.developpement-durable.gouv.fr/>>. Pastoralepyreneenne.fr [online]. 2010 [cit. 2010-12-11]. Schéma de la procédure d'indemnisation des dommages. Dostupné z WWW: <http://www.pastoralepyreneenne.fr/v2/documents/dommage/Procedure_indemnisation.pdf>. France. Circulaire DEB/PEM du 9 juillet 2009 relative à l'information sur la révision du barème d'indemnisation des dégâts dus au loup. In Ministère de l'écologie, de l'énergie, du développement durable et de la mer, en. 2009, 21, s. 48-51. Dostupný také z WWW: <http://www2.equipement.gouv.fr/bulletinofficiel/fiches/Bo200921/met_20090021_0100_0019.pdf>. Ours.ecologie.gouv.fr [online]. [cit. 2010-12-14]. Indemnisation des dommages. Dostupné z WWW: <<http://www.ours.ecologie.gouv.fr/web/63-indemnisation-des-dommages.php>>., VAN LANG, Agathe. Droit de l'environnement. 2.vydání. Paris : Presses Universitaires de France, 2007. Gestion et protection de l'environnement, s.300., ROMI, Raphaël. *Droit de l'environnement*. 7.vydání. Paris : Montchrestien - Lextenso éditions, 2010. Le régime juridique de la faune et de la flore, s. 338 – 341.

²⁴² VAN LANG, Agathe. Droit de l'environnement. 2.vydání. Paris : Presses Universitaires de France, 2007. Gestion et protection de l'environnement, s.300 – 301.

ambrózie, rak červený či želva nádherná.

Ve francouzském právním systému je otázka invazních druhů upravena v knize IV. **Zákoníku životního prostředí** věnované přírodnímu dědictví v článcích L 411-3 a L 411-4. Z důvodu předejití škod na životním prostředí, je vnášení nepůvodních druhů, a to jak úmyslné, tak i z nedbalosti či neopatrnosti, zakázáno v případech uvedených v zákoně. Je zakázáno vnášení nepůvodních druhů rostlin a živočichů, které jsou uvedeny na seznamu vytvořeném ministry na ochranu přírody, zemědělství a v případě mořských druhů ministrem pro mořský rybolov. Stejně tak je zakázáno vnášení druhů určených správním orgánem. Vnášení těchto druhů však může být z důvodu veřejného zájmu nebo pro zemědělské, lesnické či rybářské účely povoleno. Možné následky takového jednání však musí být předem posouzeny.

V případě, kdy dojde ke zjištění výskytu nepůvodního druhu, může správní orgán nařídit odchyt, odlov, odstranění či zničení takovýchto druhů. V zákoníku se také upravena odpovědnost osob za porušení ustanovení o zákazu introdukce nepůvodních druhů a soud může v takovýchto případech nařídit jednotlivým zodpovědným osobám úhradu nákladů na odchyt, odstranění či zničení nepůvodních druhů.

Možnost vysazování nepůvodních druhů ryb do vodního prostředí je upraveno například v ustanoveních týkající se sladkovodního rybolovu (viz. výš).

Další prameny právní úpravy na tomto úseku tvoří **ministerské (meziministerské) výnosy**, a to výnos z 2. května 2007 zakazující komerční využití, používání či vysazování 2 druhů zakulacelek, a to *grandiflora* a *peplodes*. Výnos z 30. července 2010 (měnící výnos z roku 2004) upravuje podmínky pro vydání povolení k držení nepůvodních druhů v zařízeních určených například k jejich chovu, prodeji či vystavování. Výnos z 10. srpna 2004 vymezuje pravidla fungování zařízení určených k chovu nepůvodních druhů.

Výnosem z 30. května 2010 byl stanoven seznam obratlovců, jejichž vypouštění či vysazování do volné přírody je zakázáno. V brzké době se očekává výnos stanovující seznam bezobratlých a seznam rybích druhů. Seznam rostlinných druhů je ve fázi příprav.

Nutno dodat, že důležitou roli v této oblasti sehrává Ministerstvo životního prostředí, které vytvořilo národní strategii boje proti exotickým invazním druhům. Základními body této strategie je plnění závazků vzešlých z iniciativy Grenelle Environnement

(promítnutých do čl. 23 zákona Grenelle I), vytvoření monitorovací sítě, doplnění Zákoníku životního prostředí, činnost příslušných úřadů na ochranu přírody, zintenzivnění činností v boji proti těmto druhům či zvýšení povědomí veřejnosti. V této oblasti jsou pak pověřena řadou úkolů jednotlivá generální ředitelství (DREAL – viz. následující kapitola týkající se správy).²⁴³

5.4. Správa v oblasti ochrany životního prostředí a ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin a její subjekty

Pro oblast francouzské správy na úseku ochrany životního prostředí je typická velmi silná pozice státu na úkor místní správy. Pro státní správu je pak zase typická dekoncentrace. **Ministerstvo ekologie, udržitelného rozvoje, dopravy a bydlení**²⁴⁴ je vrcholným orgánem státní správy na centrální úrovni. Toto ministerstvo vzniklo (pod odlišným názvem) v roce 1971 a je mimo jiné kompetentním orgánem pro otázky ochrany přírody a krajiny, lovu a rybolovu a ochrany životního prostředí a zdraví.

Jednotlivé úkoly tohoto ministerstva plní na úrovni regionů **Regionální ředitelství pro životní prostředí** (*Les directions régionales de l'environnement, de l'aménagement et du logement - DREAL*) Tato ředitelství jsou vytvářena v každém regionu (kromě Île de France) a jejich úkolem je realizovat státní politiku v oblasti životního prostředí, a to i v oblasti ochrany biodiverzity či ochrany přírody a krajiny.²⁴⁵ Jednotlivá ředitelství jsou v každém regionu podřízeny příslušnému prefektovi regionu.²⁴⁶

Právě **prefekti** jsou nadáni významnými pravomocemi v oblasti ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, hlavně co se týče vytváření lokalit se zvláštní ochranou, povolování činností spojených s výkonem rybářství a lovu.²⁴⁷ V

²⁴³ Champagne-ardenne.developpement-durable.gouv.fr [online]. 2011 [cit. 2011-01-05]. Espèces exotiques envahissantes ou espèces invasives. Dostupné z WWW: <http://www.champagne-ardenne.developpement-durable.gouv.fr/article.php3?id_article=2506>.

²⁴⁴ Francouzský název ministerstva je v současnosti *Ministère de l'écologie, du développement durable, des transports et du logement*.

²⁴⁵ Vznikla v roce 2009, a to spojením tří jiných druhů regionálních ředitelství. V dekretu č. 2009-235 je upravena organizace a úkoly těchto ředitelství.

²⁴⁶ ROMI, Raphaël. *Droit de l'environnement*. 7.vydání. Paris : Montchrestien - Lextenso éditions, 2010. L'administration de l'environnement, s. 217-220.

²⁴⁷ Co se lovu týče, pak prefekt může zakázat nebo omezit lov zvěře v některých dnech či hodinách, a to z důvodu ochrany jednotlivých druhů, stejně tak může udělovat výjimky ze zákazu lovu v některých obdobích. Plní i funkci konzultativní, a to například při vytváření plánů lovu.

oblasti ochrany vodních živočišných zdrojů vydávají například povolení k činnostem či realizaci projektů, které by mohly mít na živočišné druhy negativní vliv. Stejně tak vydávají například povolení k vypouštění nepůvodních druhů a mnoha dalším.²⁴⁸

Současně nelze opomíjet existenci řady poradních orgánů v oblasti ochrany rostlin a živočichů významných při výkonu státní správy, mezi nimi stojí za zmínku například Národní rada ochrany přírody nebo Národní rada lovu a divoké přírody.

Co se týče místní správy v oblasti ochrany rostlin a živočichů, pak jsou kompetence rozděleny mezi jednotlivé regiony, departementy a obce. Na úrovni obcí je nadán některými pravomocemi v oblasti ochrany rostlin a živočichů starosta obce, jmenujme například pravomoc zakázat ve formě obecního výnosu vjezd vozidel do některých částí obce za účelem ochrany druhů a jejich stanovišť. Nicméně pravomoci starostů se týkají více péče o blaho obce než péče o rostlinné a živočišné druhy.²⁴⁹ Jednotlivé departementy mají jen málo pravomocí v této oblasti, z těch nejvýznamnějších jsou to pravomoci spojené s ochranou zranitelných území, a to včetně přírodních stanovišť. Kompetence jednotlivých regionů v oblasti rostlin a živočichů jsou také velmi limitovány. Nutno dodat, že zámořská území a Korsika jsou v tomto ohledu nadány většími pravomocemi než regiony v metropolitní Francii, například Korsika má pravomoc sama vytvářet inventáře přírodního dědictví chráněných druhů fauny a flóry, nadána je i širšími pravomocemi v oblasti územní ochrany.²⁵⁰

5.5. Odpovědnost za porušení norem na ochranu volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin

Součástí právní úpravy jednotlivých hlav IV.knihy **Zákoníku životního prostředí** je i

²⁴⁸ ROMI, Raphaël. *Droit de l'environnement*. 7.vydání. Paris : Montchrestien - Lextenso éditions, 2010. L'administration de l'environnement, s. 221-225.

²⁴⁹ V otázkách týkajících se volně žijících živočichů jsou přijímána v první řadě opatření na ochranu samotné obce a jejich občanů před potenciálními negativními vlivy těchto druhů, dokladem toho je například úsměvný výnos jedné obce, který zakazoval medvědům pronikat na její území.

²⁵⁰ VAN LANG, Agathe. *Droit de l'environnement*. 2.vydání. Paris : Presses Universitaires de France, 2007. *Épistémologie d'un droit en voie de consolidation*, s. 214-234. ROMI, Raphaël. *Droit de l'environnement*. 7.vydání. Paris : Montchrestien - Lextenso éditions, 2010. L'administration de l'environnement, s.279, [Stats.environnement.developpement-durable.gouv.fr](http://www.stats.environnement.developpement-durable.gouv.fr) [online]. [cit. 2010-12-05]. L'administration et l'environnement. Dostupné z WWW: <<http://www.stats.environnement.developpement-durable.gouv.fr/fileadmin/publications/cahiers/centre/annexe.pdf>>.

vymezení jednotlivých protizákonných jednání a s nimi spojených sankcí.

V VI. hlavě I. knihy upravující obecná ustanovení, bychom našli jednotlivá ustanovení týkající se prevence a nápravy škod na životním prostředí. Tato ustanovení se týkají mimo jiné i škod mající vliv na druhy uvedené ve směrnici č. 147/2009/ES a v příloze II a IV směrnice č. 92/ 43/EHS, škod na stanovištích druhů podle těchto směrnic, míst určených k rozmnožování či odpočinku druhů uvedených v příloze IV směrnice o stanovištích. Tato ustanovení jsou projevem transpozice směrnice 2004/35/ES.

V. kapitola I. hlavy (čl. L 415-1 a násl.) knihy věnované ochraně přírodního dědictví obsahuje ustanovení týkající se deliktní odpovědnosti.

Porušení zákazů uvedených v čl. L 411-1 a L 411-2, a to ohrožení zachování druhů volně žijících živočichů (kromě záměrného rušení) a planě rostoucích rostlin a přírodních stanovišť, stejně jako ničení, změna nebo poškození geologicky významných míst a jejich částí, může být potrestáno pokutou až do výše 15 000 eur či odnětím svobody. Stejně tak je u těchto jednání trestán i pokus.

Porušení ustanovení čl. L 411-3 a jeho prováděcích předpisů týkajících se introdukce nepůvodních druhů a jejich přepravy je trestáno pokutou či odnětím svobody, stejně jako porušení ustanovení čl. L 412-1 a prováděcích předpisů týkajících se výroby, držení, prodeje, používání, přepravy, dovozu, introdukce, exportu nebo re-exportu jednotlivců rostlinných a živočišných druhů nebo jejich částí.

Sankcionován je i prodej či vystavování exemplářů živočišných druhů bez příslušné certifikace nebo porušení ustanovení zákona při zakládání či provozu zařízení k těmto činnostem určených.²⁵¹ V článku L 415-1 jsou pak vyjmenovány subjekty, které mají oprávnění konstatovat porušení těchto ustanovení a jejich oprávnění.

Ustanovení o sankcích za porušení jednotlivých ustanovení obsahují i jednotlivé články hlavy třetí (lov) a čtvrté (sladkovodní rybaření a management rybích zdrojů) IV. knihy Zákoníku životního prostředí. V kapitole osmé hlavy třetí nalezneme ustanovení týkající se sankcí například za provádění lovu zakázaným způsobem, v zakázanou dobu nebo na zakázaných místech, a za tato jednání je možné ukládat pokuty, a to při v

²⁵¹ V některých případech může navíc dojít ke zdvojnásobení pokuty, a to pokud dojde k jednání v rozporu se zákonem v rámci území národního parku či přírodní rezervace. V případě výše uvedených jednání může také příslušný orgán zabavit nástroje či dopravní prostředky, který byl k tomuto jednání použitý a v případě odsouzení za tyto jednání může dojít k jejich konfiskaci.

některých případech až do výše 60 000 eur, v některých případech je možné uložit trest odnětí svobody, a to až na dobu 4 let. Dále je možné uložit konfiskaci nástrojů použitých k lovu, odejmout nebo pozastavit povolení k lovu, v některých případech i je možné uložit i odejmout řidičské oprávnění, a to až na dobu 3 let, pokud k jednání došlo za použití motorového vozidla.

V oblasti rybářství bychom v druhé části kapitoly věnované ochraně rybích populací a jejich prostředí našli vymezení jednotlivých protiprávních jednání a sankce s nimi spojené. Podle znění čl. L 432-2 a čl. L 432-3 jsou trestána pokutami nebo v případě naplnění skutkové podstaty podle čl. L 432-2 i trestem odnětí svobody až na dva roky. Jedná se v tomto případě o jednání spojená s vypouštěním látek do vodního prostředí, které ryby usmrtí nebo například poškodí možnost jejich vyživování či rozmnožování. Podle čl. L 432-3 jsou trestná jednání mající podstatu v poškozování nebo ničení míst důležitých pro rybí populace (například jejich tření, růst či krmení) bez příslušného povolení nebo při porušení příslušných podmínek. V obou případech může soud nařít i opatření spojená s navrácením poškozeného prostředí do původního stavu či opatření jinak kompenzující poškození tohoto prostředí. Jednotlivá ustanovení týkající se vzniku deliktů odpovědnosti obsahuje i **Zákoník zemědělství a mořského rybolovu**.

Deliktů odpovědnost mohou mít jak osoby fyzické, tak za určitých podmínek i osoby právnické. Úpravu trestní odpovědnosti právnických osob a její podmínky bychom našli v čl. 121-4 **Trestního zákoníku**.

Nutno dodat, že v Trestním zákoníku se nenachází jednotlivé skutkové podstaty trestných činů týkajících se volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, jsou v něm formulovány jen základy trestní odpovědnosti.²⁵²

5.6. Komparace francouzské právní úpravy s českou právní úpravou

Dle mého názoru je velmi zajímavé mít možnost porovnat francouzský právní úpravu v oblasti ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin s úpravou českou. Přestože jsou obě země členy Evropské unie a v obou zemích dochází k transpozici unijních směrnic a nařízení, při bližším pohledu na oba systémy jsou patrné jisté odlišnosti.

²⁵² STEJSKAL, Vojtěch. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*.

Co se pramenů práva týče, pak nemůžeme přehlédnout rozdíl v systematizaci norem vztahujících se na ochranu volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin. Ve Francii došlo vzhledem k tradici přijímání kodexů pro jednotlivé oblasti i ke vzniku Zákoníku životního prostředí a z mého pohledu se jedná o velmi ambiciózní a zajímavý projekt. V České republice je úprava obsažena v několika jednotlivých zákonech a vyhláškách. Není snadné posoudit, která cesta je lepší, zda vytvoření kompilace jednotlivých zákonů jako ve Francii nebo náš způsob úpravy této oblasti. Každý tento způsob má svá pro i proti, já osobně se domnívám, že český systém je, přestože nemáme žádný „kodex životního prostředí“, i tak přehlednější, protože francouzský kodex není rozhodně jediným pramenem práva v této oblasti.

Pokud bychom se zaměřili na srovnání české a francouzské právní úpravy na některých jednotlivých výše zmíněných úsecích, pak bychom i přes patrnou harmonizaci našli jisté rozdíly v právní úpravě. Například jen samotná úprava ochrany rostlin a živočichů podle čl. 411-1n se týká jen ochrany zvláštní, za obecnou ochranu bychom mohli považovat úpravu obsaženou v čl. L 110-1 Zákoníku životního prostředí, kde jsou vymezeny základní principy ochrany životního prostředí. Podle znění odst. I a odst. II tvoří rostlinné a živočišné druhy součást společného dědictví národa a jejich ochrana, zachování i zlepšování jejich stavu jsou veřejným zájmem. Tato úprava je dle mého názoru značně vágní. V českém právním řádu je v §5 Zákona o ochraně přírody a krajiny upravena obecná ochrana všech druhů rostlin a živočichů, a to mnohem konkrétněji, chráněny jsou všechny druhy rostlin a živočichů před zničením, poškozováním, sběrem či odchytem, který by mohl mít negativní dopady různého typu na tyto druhy. Ochrana volně žijících druhů ptáků je ve Francii i v České republice projevem transpozice ptačí směrnice. Ale ve Francii na rozdíl od České republiky, kde je tato oblast upravena v § 5a ZOPK, bychom našli hlavní prvky této úpravy v ministerském výnosu. Nutno také připomenout, že tato transpozice je ve Francii velmi problematická.

Za zmínku rozhodně stojí i některé nedostatky jak v české, tak ve francouzské právní úpravě, co se týče lovu zvířat. V České republice je dle mého názoru minimálně diskutovatelná možnost získání výjimky ze zákazu lovu určitými technikami (§ 45 zákona o myslivosti), ve Francii vidím zase nedostatky týkající se například doby lovu

jednotlivých druhů, protože platné právní normy nemohou zaručit, že při lovu nedojde ke zranění chráněného živočicha. Stejně tak způsoby lovu byly ve francouzském právu v rozporu s ptačí směrnicí, francouzské právo dovolovalo použití některých směrnicí zakázaných technik lovu, jako např. lovu na lep. V několika případech rozhodoval ESD.

V otázce náhrady za škody způsobené volně žijícími živočichy jsou také patrné rozdíly. Především francouzská úprava v jednotlivých ustanoveních hlavy věnované lovu, a to konkrétně v VI. kapitole (*Indemnisation des dégâts de gibiers*), upravuje možnost a postup náhrady škody způsobené „velkou zvěří“ či zvěří, otázku škod způsobených konkrétně chráněnými druhy živočichů však neřeší. Zvýšená pozornost je ve Francii věnována třem druhům živočichů, a to medvědu, vlku a rysu. V České republice se otázkou náhrad škod způsobených chráněnými živočichy zabývá speciální zákon, a to zákon č.115/2000 Sb., o poskytování náhrad škod způsobených vybranými zvláště chráněnými živočichy, který upravuje podmínky pro poskytování náhrad škod vybranými zvláště chráněnými živočichy, a to bobrem evropským, vydrou říční, kormoránem velkým, losem evropským, medvědem hnědým, rysem ostrovidem a vlkem. Ve Francii nedošlo k vydání speciálního zákona v této oblasti či výnosu, pro náhradu škod způsobených třemi posledními druhy chráněných živočichů však existuje zvláštní postup (viz. výš).

Právní úprava týkající se invazních rostlin a živočichů je ve Francii dle mého názoru mnohem propracovanější než v České republice. Především existuje seznam těchto druhů (a to obratlovců, další se očekávají) a poměrně rozsáhlá úprava v Zákoníku životního prostředí a jednotlivých výnosech, navíc je vytvořen systém sankcí za jednotlivá protiprávní jednání v této oblasti. To je krok napřed před úpravou českou, kde nebyl žádný seznam doposud vytvořen, neexistují sankce za jednání spojená přímo s vnášením invazních druhů, navíc jednotlivé normy v této oblasti obsahuje několik zákonů, a to například Zákon o ochraně přírody a krajiny (§ 5 odst. 4 a odst. 6) či Rybářský zákon.

Zajímavý rozdíl mezi českou a francouzskou právní úpravou ohledně odpovědnosti při porušení norem na ochranu volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin. V jednotlivých českých zákonech v této oblasti bychom našli ustanovení týkající se přestupků a jiných správních deliktů, skutkové podstaty jednotlivých trestných činů jsou vymezeny v Trestním zákoně. Francie vtělila do svého Zákoníku životního prostředí i

„trestní právo životního prostředí“, Trestní zákoník jednotlivé skutkové podstaty těchto trestných činů neobsahuje. Proto jsou v jednotlivých hlavách či kapitolách vymezeny jednotlivé delikty a s nimi spojené sankce, a to i sankce spojené s odnětím svobody, což v našich zákonech zaměřených na ochranu přírody rozhodně nenajdeme. Výše sankcí za jednotlivá jednání je v zásadě srovnatelná v obou zemích. Navíc připomeňme, že v některých případech jsou trestně odpovědné i právnické osoby, v České republice zatím trestní odpovědnost právnických osob upravena nebyla.

Co se týče způsobu naplňování cílů dokumentů vytvářených pro jednotlivé součásti soustavy Natura 2000, je ve Francii preferován a velmi rozšířen smluvní nebo dobrovolný způsob. ZOPK v § 39 a §45c (odst. 4 a odst.5) předvídá možnost smluvní ochrany pro EVL, ale tento způsob není v českém prostředí tak jednoduše aplikovatelný a také rozšířený.²⁵³

Vzhledem k transpozici norem unijního práva mají oba dva systémy velmi podobný rozsah a způsob ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, ale i tak tu rozdíly v kvalitě úpravy jednotlivých oblastí jsou. V každém se totiž dle mého názoru nachází oblasti, které je upraveny na velmi dobré úrovni i oblasti, které by mohly být upraveny lépe, a to konkrétně například otázka odpovědnosti za škody způsobené chráněnými druhy živočichů ve Francii a otázka ochrany před invazními druhy v České republice.

²⁵³ KOMÍNKOVÁ, Pavlína Problémy smluvního zajištění ochrany přírody a krajiny . In Právo v ochraně přírody [online]. 20.2.2009 [cit. 2011-01-03]. Dostupné z WWW: <<http://www.casopis.ochranaprirody.cz/Pravo-v-ochrane-prirody/problemy-smluvniho-zajisteni-ochrany-prirody-a-krajiny.html>>.

6. Závěry

Cílem této diplomové práce bylo pomocí vytvoření obrazu o podobě právní úpravy ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin zhodnotit, jakým způsobem a na jaké úrovni je zabezpečena jejich ochrana v právu mezinárodním, právu unijním, právu českém a právu francouzském, a to s přihlédnutím k právní úpravě ochrany před nepůvodními invazními druhy.

V části zaměřené na právní úpravu v mezinárodním právu životního prostředí jsem se v jednotlivých kapitolách věnovala pramenům práva, hlavním směrům právní úpravy, nástrojům vytvářeným v mezinárodním právu životního, otázce odpovědnosti a jednotlivým subjektům působícím na poli ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin.

Právní úprava vytvářená na mezinárodní úrovni má bezpochyby vzhledem k šíři okruhu otázek, na které se zaměřuje, velký význam pro ochranu volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, jelikož úbytek druhové rozmanitosti není problémem jen jednotlivých států nebo regionů, ale problémem celé planety. Na mezinárodní úrovni vzniklo od sedmdesátých let velké množství právně závazných i nezávazných právních aktů dotýkajících se téměř všech citlivých oblastí v ochraně volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin.

Jako velký problém ovlivňující do budoucna možnost nalezení řešení úbytku počtu druhů a biodiverzity na planetě však vidím možnost nalezení shody mezi jednotlivými státy v přijetí nových závazných právních aktů a ochotě přistoupit k závazkům z nich vyplývajících. Ve srovnání s velkým rozmachem tvorby pramenů typu *hard law* v předchozích desetiletích jsou právní akty vznikající v dnešní době čím dál tím více akty nezávaznými. Přesto musím s ohledem na nedávný vývoj pozitivně zhodnotit výsledek konference k Úmluvě o biodiverzitě v Nagoji a budoucí přínos dokumentů, které byly na konferenci přijaty. Pokud bychom se ale zaměřili na podstatu a dle mého názoru skutečný účel těchto dokumentů, tak vidím jako důvod nalezení shody mezi státy spíše ochranu ekonomických zájmů než ochranu rostlinstva a živočišstva. Není to dle mého názoru překvapivé, ale ani uspokojivé. Možná jsem jen v tomto ohledu příliš

skeptická a podceňuji dobrou vůli jednotlivých států, ale ty stále preferují své ekonomické zájmy nad zájmy přírody, ale překvapivou shodu často nalézají v okamžiku, kdy je z ekonomického hlediska výhodnější přírodu chránit. Ale ať už jsou jejich důvody jakékoli, považuji za velmi přínosné, že vznikají nové prameny práva na mezinárodní úrovni, jelikož problém úbytku druhů lze nejlépe řešit společným přístupem a spoluprací.

Co se týče vzniku jednotlivých pramenů a dohlížení nad závazky vzešlými z jednotlivých úmluv, musím vyzdvihnout roli jak vládních, tak i nevládních organizací, které jsou v dnešní době hlavními iniciátory přijímání nových pramenů práva, stejně jako garanty ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin.

Na úrovni mezinárodního práva však vidím ještě problém při neplnění závazků z úmluv ze strany jednotlivých států, neexistuje dosti efektivní způsob, jak státy dohnat k odpovědnosti za tato jednání, Mezinárodní soudní dvůr až na výjimky nerozhoduje v případech týkajících se ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin. Pokud však Mezinárodní soudní dvůr v případě žaloby proti Japonsku kvůli lovu velryb rozhodne ve prospěch těchto savců a celé přírody, dostane tato oblast dle mého názoru nový rozměr a do budoucna by mohl Mezinárodní soudní dvůr mnohem lépe přispívat k ochraně druhů na globální úrovni.

V části věnované právní úpravě v evropském unijním právu jsem se věnovala z obecného hlediska problému ohrožení jednotlivých druhů na evropském území a území Evropské unie, nejvýznamnějším pramenům unijního práva v této oblasti, hlavním směrům právní úpravy, stejně jako subjektům významným z hlediska ochrany rostlinných a živočišných druhů, nástrojům vytvářených v unijním právu na ochranu těchto druhů, otázce odpovědnosti a rozhodovací činnosti soudů. Na území Evropské unie se vyskytuje velké množství ohrožených druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, evropské unijní právo je však dle mého názoru vhodným prostředkem k ochraně a záchraně jednotlivých druhů.

Evropská unie přistoupila k mnoha mezinárodním úmluvám v oblasti ochrany fauny a flóry a množství závazků z těchto úmluv promítla do své legislativy. Jednotlivé akty sekundárního práva, a to především nařízení a směrnice, upravují jednotlivé otázky v oblasti ochrany rostlin a živočichů a reflektují potřebu vzniku nástrojů pro zajištění efektivní ochrany druhů. Dle mého názoru je činnost Evropské unie v této oblasti velmi

přínosná a při správné harmonizaci právních řádů jednotlivých členských států je možné vytvořit systém efektivní ochrany jednotlivých druhů.

Vyskytují se však problémy s transpozicí významných směrnic, a to především směrnice o ptácích a směrnice o stanovištích. Způsob transpozice těchto směrnic bývá ponechána na jednotlivých státech a ty také často s ohledem na ekonomické zájmy tuto transpozici neprovedou dostatečně. Narozdíl od mezinárodní úrovně je však na evropské unijní úrovni vytvořen účinnější systém kontroly a především účinnější systém, jak donutit členské státy k plnění závazků vyplývajících z předpisů unijního práva. Evropský soudní dvůr poměrně často rozhoduje v otázkách týkajících se ochrany druhů. Vzhledem ke skutečnosti, že na této úrovni dochází neustále ke vzniku nových pramenů práva nebo změně stávající legislativy a úpravě nových oblastí s cílem harmonizace právní úpravy ve všech členských státech, vidím v činnosti Evropské unie v oblasti ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin velký potenciál a považuji ji za velmi přínosnou a efektivní, stejně tak jako velmi pozitivně hodnotím vytváření soustavy Natura 2000 na území členských států.

V části věnované právní úpravě volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin v České republice jsem se kromě obecného nastínění situace v naší zemi zaměřila na jednotlivé prameny právní úpravy, hlavní směry právní úpravy, otázku odpovědnosti a veřejné správy. Vzhledem k členství České republiky v Evropské unii došlo k transpozici unijních směrnic a nařízení, jako „nadstandard“ ve srovnání s unijním právem navíc upravuje i odpovědnost za škody způsobené vybranými druhy chráněných živočichů. Stejně tak naše právní úprava vzhledem k přistoupení země k mnoha mezinárodním úmlouvám v oblasti ochrany rostlin a živočichů, promítá i závazky vzešlé z těchto úmluv.

Dle mého názoru představuje česká právní úprava na úseku ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin dostatečně pevný základ pro ochranu těchto druhů. Proč ale i nadále dochází ke snižování jejich počtu? I přes moderní právní úpravu nebyla naše země, bohužel stejně jako jiné země, úspěšná v boji s úbytkem druhové rozmanitosti. Úspěšně se podařilo na naše území vrátit některé druhy rostlin a živočichů, mnoho z nich také bylo schopno přizpůsobit se novým podmínkám.²⁵⁴

²⁵⁴ Miko Ladislav & Hošek Michael [eds.]: Příroda a krajina České republiky : Zpráva o stavu 2009 [online]. 1.vydání. Praha : Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, 2009 [cit. 2010-10-29]. Druhy, s. . Dostupné z WWW:

Zároveň právní úprava v novém trestním zákoně vymezením nových skutkových podstat trestných činů proti životnímu prostředí posílila ochranu volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin. Pozitivní přínos má i existence zákona upravující náhrady škod způsobených některými druhy zvláště chráněných živočichů, který je ve srovnání s komunitární úpravou nadstandardní. Stejně tak přispívá významně k ochraně druhů a jejich stanovišť i vytváření sítě Natura 2000 v České republice.

Dle mého názoru je největším problémem v naší zemi ne dosti efektivní kontrola a postih chování, které má negativní dopad na jednotlivé druhy, ať již je způsobeno poškozováním prostředí, kde se druhy vyskytují, přístupem obyvatelstva k péči o krajinu a jednotlivým druhům nebo jinými faktory.²⁵⁵

Ve Francii je také vzhledem k členství této země v Evropské unii harmonizována právní úprava v této oblasti s unijní právem, přesto zde existují problémy především co se týče transpozice směrnice o ptácích a směrnice o stanovištích, dokládá to jen samotná skutečnost, že rozhodnutí Evropského soudního dvora často směřují i proti Francii. Nejde v tomto případě jen o otázku preferování ekonomických zájmů nad zájmy ochrany druhů, ale i o vliv tradic na ochotu transponovat důkladně směrnici o ptácích., a to v otázkách způsobu lovu ptactva. Také právní úprava týkající se odpovědnosti za škody způsobené volně žijícími živočichy není na úrovni srovnatelné s okolními státy (i České republiky). Bylo by dle mého názoru žádoucí vytvořit, doplnit, zpřehlednit legislativní zakotvení této odpovědnosti, a to především co se týče škod způsobených chráněnými druhy živočichů. Stejně tak by bylo dle mého názoru příhodné přenést za dostatečně přesně vymezených podmínek více kompetencí v oblasti ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin na úroveň orgánů místní správy, jelikož v současné době má v těchto otázkách rozhodující slovo stát a státní správa.

Vyzdvihnout bych ale chtěla účast občanské společnosti na vzniku právních norem v oblasti ochrany celého životního prostředí, a to existenci *Grenelle Environnement*, podobný model je totiž dle mého názoru velmi přínosný, přestože si myslím, že v našich podmínkách je například těžko aplikovatelný.

Jako velmi pozitivní prvek ve francouzské právní úpravě, který by mohl nalézt své větší uplatnění i v České republice, je smluvní zajištění ochrany lokalit soustavy Natura

<[http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/news_091130_zpravaostavu/\\$FILE/zprava%20o%20stavu2009.pdf](http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/news_091130_zpravaostavu/$FILE/zprava%20o%20stavu2009.pdf)>. ISBN 978-80-87051-70-2. s. 81, 89.

²⁵⁵ Například neexistence trestněprávní odpovědnosti právnických osob.

2000. Tuto možnost náš zákon také předvídá, smluvní ochrana však z mnoha důvodů není ve srovnatelné míře aplikovaná na našem území, což je dle mého názoru velká škoda.

Pokud bychom se nyní zaměřili na problematiku ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin před nepůvodními invazními druhy, tak je třeba konstatovat, že právní úprava v této oblasti není zatím na takové úrovni, aby byla schopna bojovat se šířením těchto druhů. Vzhledem k velikosti hrozby, kterou tyto druhy pro volně žijící živočichy a planě rostoucí rostliny představují, a ekonomickým ztrátám, které každoročně po celém světě způsobují, je zarážející, jak pomalu a obtížně vznikají jednotlivé prameny práva v této oblasti, přestože invazní nepůvodní druhy jsou jedním z hlavních důvodů úbytku biologické rozmanitosti na planetě.

Na úrovni mezinárodního práva existují snahy o boj s invazními druhy, dokladem toho je revize Strategického plánu k Úmluvě o biologické rozmanitosti přijaté v roce 2010 na Nagojské konferenci. Otázkou ale zůstává, zda a kdy vznikne nějaký právní pramen typu *hard law*, jelikož v dnešní době vznikají ve velké míře především prameny typu *soft law*, a to vzhledem k již zmíněné skutečnosti, že není snadné najít shodu mezi státy při vzniku pramenů v oblasti ochrany přírody. Myslím si však, že v tomto ohledu je „pozitivní“, že invazní nepůvodní druhy způsobují ekonomické škody, jelikož státy často preferují své ekonomické zájmy nad zájmy přírody, v tomto případě jdou však oba tyto zájmy ruku v ruce, což by mohlo vést k větší vůli jednotlivých států upravit tuto otázku na mezinárodní úrovni v dohledné době. Současná úprava je totiž nedostatečná a velmi roztržitá.

Domnívám se, že Evropská unie má velký potenciál, co se týče možnosti vyřešit problém rostlinných a živočišných invazí na jejím území. Avšak právní úprava v této oblasti je také značně roztržitá a v některých případech i velmi obecná, a proto považuji za příhodné v co nejbližší době přijmout směrnici nebo ještě lépe nařízení, které by bylo zaměřené konkrétně na přijímání opatření proti šíření invazních druhů a na boj s druhy, které se již na území členských států vyskytují a vytvořit tak nástroj, který bude schopen na úrovni celého Společenství tento problém zdotat. Invazní druhy totiž nerespektují hranice států a proto s nimi nelze bojovat izolovaně na úrovni jednotlivých států, vzájemná spolupráce a vytvoření společného rámce právní úpravy a

společných sankčních mechanismů je mnohem účinnějším řešením. Vzhledem ke skutečnosti, že na úrovni unijního práva dochází narozdíl od mezinárodní úrovně ke rozšiřování okruhu otázek, které jsou upravovány cestou nařízení, mělo by být skutečně v dohledné době přijato nejlépe konkrétně na tuto problematiku zaměřené nařízení. V současné době již existuje nařízení upravující vysazování nepůvodních druhů v akvakultuře, ale týká se tedy jen ochrany jedné oblasti, což nepovažuji za dostačující.

Na úrovni jednotlivých států je tato otázka v jisté míře již upravena, ale vzhledem k neustálému nárůstu počtu invazních druhů ne dosti účinně. Podle mého názoru je nutné zavést účinnější systém kontroly vysazování těchto druhů do volné přírody a při jejich výskytu dostatečně rychle reagovat a přijmout opatření zamezující dalšímu šíření.

Problém invazních nepůvodních druhů není dosud v České republice vyjádřen v jednotlivých pramenech práva v takové míře a kvalitě, která by jej pomohla efektivně řešit. Stávající úprava je také roztržena do několika zákonů, neexistuje speciální zákon zabývající se touto otázkou, stejně jako seznam invazních druhů a sankční mechanismus. Problémem je dle mého názoru i nedostatečná osvěta mezi obyvatelstvem, která vede k neúmyslnému (v některých případech i úmyslnému) zavlékání některých nepůvodních druhů (především rostlin) na naše území. Navíc zákon někdy ani nedává možnost efektivnější likvidaci těchto druhů. Považuji tedy za příhodné vytvořit seznam invazních druhů a vytvořit dostatečně účinný kontrolní a sankční mechanismus, stejně jako rozšířit povědomí běžných občanů o riziku zavlékání nepůvodních druhů. Byla jsem velmi překvapená, když jsem o této otázce bavila s vysokoškolsky vzdělanými lidmi ze svého okolí, jak málo o této problematice ví. Neměli pojem ani o tom, co to jsou invazní druhy, natož proč jsou nebezpečné, což osobně považuji za selhání ze strany jednotlivých orgánů státní správy, ale i médií, která nedokážou dostatečně zprostředkovat informace o vlivu nepůvodních druhů. Setkala jsem se dokonce i s názorem, že není správné invazní druhy likvidovat či zamezovat jejich šíření, jelikož se v tomto případě jedná o výsledek evolučního vývoje a přirozeného výběru. Tento vývoj však dle mého názoru není v žádném případě přirozený, jelikož za šíření těchto druhů může v první řadě člověk a ne druhy samotné.

Ve Francii je situace příznivější než v České republice, především z důvodu, že existuje více pramenů práva v této oblasti, a to i prameny zaměřené konkrétně na nepůvodní invazní druhy. Navíc je vytvořen i seznam invazních druhů rostlin a seznamy

dalších druhů jsou již vytvářeny. Ve Francii je tedy dle mého názoru tento problém brán mnohem vážněji než v České republice a Česká republika by se mohla v tomto ohledu francouzskou právní úpravou jen inspirovat.

Co říci závěrem? Rozhodně došlo v posledních čtyřiceti letech ke zvýšení zájmu o problémy úbytku počtu druhů na planetě, vznikla právní úprava i nástroje, které na tento problém reagují, doposud se jej však nepodařilo zastavit a je velkou výzvou pro nadcházející desítky let nalézt účinné řešení pro záchranu druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin.

Člověk pozměnil svou činností prostředí nutné pro přežití těchto druhů, a to významným způsobem. Nejde ale jen o změnu tohoto prostředí, jde i o způsob, jak využívá samotné druhy, například extenzivním rybolovem. Neustálému nárůstu obyvatelstva na planetě a jejich zvyšujícím se nárokům nejsou tyto druhy schopné konkurovat, a proto je třeba jim poskytnout ochranu takovou, aby mohly být jejich populace zachovány, protože představují přírodní dědictví, které je velmi křehké.

„Jedině příroda ví, co chce... Nikdy nežertuje a nikdy nedělá chyby, ty dělá jen člověk.“

(Johann Wolfgang von Goethe)

Člověk udělal především v posledních několika desítkách let spoustu chyb. Neuvědomil si nebo prostě ignoroval, že exploatace přírodních zdrojů má své meze, stejně jako znečišťování prostředí, které je pro přežití i jeho samého nezbytné. Člověk se své chyby snaží napravit, hledá nástroje, jak odčinit to, čeho se na přírodě dopustil. Otázkou však zůstává, jak dlouho bude trvat, než se podaří zacelit rány, které člověk přírodě zasadil. Já osobně si myslím, že tento proces bude velmi dlouhý a složitý, ale vidím naději, že dostatečná právní úprava ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin je cestou k nalezení řešení současné neuspokojivé situace. Záleží však na tom, kdo bude po této cestě kráčet...

Seznam použité literatury a pramenů

1) Literatura:

DAMOHORSKÝ, Milan, et al. . *Mezinárodní právo životního prostředí : II. část (zvláštní)*. Beroun : Eva Rozkotová - IFEC, 2008. 318 s. ISBN 978-80-903409-8-9

DAMOHORSKÝ, Milan, et al. . *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2010. 607 s. ISBN 978-80-7400-338-7

PRCHALOVÁ, Jana . *Zákon o ochraně přírody a krajiny a Natura 2000*. 2.vydání. Praha : Linde Praha, a.s., 2010. 431 s. ISBN 978-80-7201-806-2

ROMI, Raphaël. *Droit de l'environnement*. 7.vydání. Paris : Montchrestien - Lextenso éditions, 2010. 640 s. ISBN 978-2-7076-1649-4

STEJSKAL, Vojtěch. *Prosazování právní odpovědnosti v ochraně biodiverzity*. Beroun: Eva Rozkotová - IFEC, 2006. 242 s. ISBN 80-903409-5-4

STEJSKAL, Vojtěch. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*. Praha: Linde Praha, a.s., 2006. 591 s. ISBN 80-7201-609-1

STEJSKAL, Vojtěch; VILÍMKOVÁ, Veronika. *Zákon o obchodování s ohroženými druhy : s komentářem a prováděcími a souvisejícími předpisy*. Praha : Linde Praha, a.s., 2005. 418 s. ISBN 80-7201-512-5.

ŠTURMA, Pavel, et al. *Mezinárodní právo životního prostředí : I. část (obecná)*. Beroun : Eva Rozkotová - IFEC, 2008. 193 s. ISBN 80-903409-2-X

VAN LANG, Agathe. *Droit de l'environnement*. 2.vydání. Paris : Presses Universitaires de France, 2007. 502 s. ISBN 978-2-13-056098-2

ŽÁKOVSKÁ, Karolina. *Ochrana mořské biodiverzity v mezinárodním právu*. Beroun: Eva Rozkotová – IFEC, 2010. ISBN 978-80-87146-35-4

SRBOVÁ, Alena. *Grenelle environnement ve Francii: ekologická revoluce v evropských normách?*. *České právo životního prostředí*. 2010, 27, s. 117-122.

2) Ostatní prameny:

Legislativní dokumenty:

a) Mezinárodní právo

Úmluva o biologické rozmanitosti

Úmluva o mokřadech mající mezinárodní význam zvláště jako biotopy vodního ptactva

Úmluva o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin

Úmluva o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů

Úmluva o ochraně evropské fauny a flóry a přírodních stanovišť

Mezinárodní úmluva k regulaci velrybářství

Úmluva o boji proti dezertifikaci v zemích postiženým velkým suchem a dezertifikací, zejména v Africe

Dohoda o tropickém dřevě

b) Unijní právo

Směrnice č.92/43/EHS, o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin

Směrnice č.147/2009/ES, o ochraně volně žijících ptáků

Nařízení Rady č. 338/97/ES, o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi

Nařízení Rady č. 708/ 2007/ES, o používání cizích a místně se nevyskytujících druhů v akvakultuře

Směrnici č. 2004/35/ES o odpovědnosti za škody na životním prostředí prostřednictvím prevence jejich vzniku a jejich nápravy

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/99/ES, o trestněprávní ochraně životního prostředí

c) České právo

Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny

Zákon č. 115/2000 Sb., o poskytování náhrad škod způsobených vybranými zvláště chráněnými živočichy

Vyhláška č. 360/2000 Sb., o stanovení způsobu výpočtu výše náhrady škody způsobené vybranými zvláště chráněnými živočichy na vymezených domestikovaných zvířatech, psech sloužících k jejich hlídání, rybách, včelstvech, včelařském zařízení, nesklizených polních plodinách a na lesních porostech.

Zákon č. 99/2004 Sb, o rybníkářství, výkonu rybářského práva, rybářské stráží, ochraně mořských rybolovných zdrojů a o změně některých zákonů

Zákon č. 449/2001 Sb., o myslivosti

Zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů

Zákon č. 166/ 1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů

Zákon č. 100/2004 Sb., o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů a o změně některých zákonů

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákon

Zákon č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmy a o její nápravě a o změně některých zákonů

d) Francouzské právo

La Constitution du 4 Octobre 1958

Le Code de l'environnement

Code rural et de la pêche maritime

Circulaire DEB/PEM du 9 juillet 2009 relative à l'information sur la révision du barème d'indemnisation des dégâts dus au loup

Internetové zdroje:

Bch.cbd.int [online]. 3578 [cit. 2010-10-25]. About the AHTEG. Dostupné z WWW: <http://bch.cbd.int/onlineconferences/about_ahteg_ra.shtml>.

Birdlife.org [online]. 2456 [cit. 2010-10-01]. Our Vision. Dostupné z WWW: <<http://www.birdlife.org/worldwide/vision/index.html>>.

Cbd.int [online]. 18.7.2010 [cit. 2010-12-01]. Revized and Updated Strategic Plan: Technical Rationale and Suggested Milestones and Indicators. Dostupné z WWW: <<http://www.cbd.int/doc/meetings/cop/cop-10/official/cop-10-09-en.pdf>>.

Champagne-ardenne.developpement-durable.gouv.fr [online]. 2011 [cit. 2011-01-05].

Espèces exotiques envahissantes ou espèces invasives. Dostupné z WWW:
<http://www.champagne-ardenne.developpement-durable.gouv.fr/article.php3?id_article=2506>.

Cizp.cz [online]. [cit. 2011-01-10]. Exempláře CITES v EU . Dostupné z WWW:
<<http://www.cizp.cz/CITES/Exemplare-CITES-v-EU>>.

Coe.int [online]. 2011 [cit. 2011-01-03]. Bern Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats . Dostupné z WWW:
<http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/nature/bern/default_en.asp>.

Digiweb.ihned.cz [online]. 17.9.2010 [cit. 2010-11-30]. V?dci vyzývají EU: zastavte invazi nepůvodních druhů flóry a fauny do Evropy. Dostupné z WWW:
<<http://digiweb.ihned.cz/c1-46481580-vedci-vyzyvaji-eu-zastavte-invazi-nepuvodnich-druhu-flory-a-fauny-do-evropy>>.

EHP. NAŘÍZENÍ EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY (EU) č. 995/2010. In Úřední věstník Evropské unie. 2010, L 295, s. 23, 24. Dostupný také z WWW:
<http://www.cizp.cz/files/=3029/995_2010_cz.pdf>.

Ekolist.cz [online]. 1.6. 2010 [cit. 2010-11-18]. Austrálie podala žalobu k mezinárodnímu soudu kvůli lovu velryb. Dostupné z WWW:
<<http://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/australie-podala-zalobu-k-mezinarodnimu-soudu-kvuli-lovu-velryb>>.

Eur-lex.europa.eu [online]. [cit. 2011-01-10]. Výsledky vyhledávání. Dostupné z WWW: <http://eur-lex.europa.eu/Result.do?idRoot=1&RechType=RECH_typact&typact=JUR_V100&typi hm=Veškerá judikatura>.

France. Circulaire DEB/PEM du 9 juillet 2009 relative à l'information sur la révision du barème d'indemnisation des dégâts dus au loup. In Ministère de l'écologie, de l'énergie, du développement durable et de la mer, en. 2009, 21, s. 48-51. Dostupný také z WWW:
<http://www2.equipement.gouv.fr/bulletinofficiel/fiches/Bo200921/met_20090021_0100_0019.pdf>. Ours.ecologie.gouv.fr [online]. [cit. 2010-12-14].

Gisp.org [online]. [cit. 2010-10-27]. The Global Invasive Species Programme. Dostupné z WWW: <<http://www.gisp.org/about/index.asp>>.

Indemnisation des dommages. Dostupné z WWW:
<<http://www.ours.ecologie.gouv.fr/web/63-indemnisation-des-dommages.php>>.

Inpn.mnhn.fr [online]. 2000 [cit. 2010-12-28]. Quelle biodiversité en France ?. Dostupné z WWW: <<http://inpn.mnhn.fr/isb/infos/fr/biodivFrance.jsp>>.

Ippc.int [online]. 2010 [cit. 2010-10-30]. Who we are. Dostupné z WWW:
<https://www.ippc.int/index.php?id=about0&no_cache=1&L=0>.

Issg.org [online]. [cit. 2010-10-29]. About Invasive Species. Dostupné z WWW: <http://www.issg.org/is_what_are_they.htm>.

Issg.org [online]. [cit. 2010-11-20]. About Invasive Species. Dostupné z WWW: <http://www.issg.org/is_what_are_their_impacts.htm>.

Issg.org [online]. [cit. 2010-11-20]. About Invasive Species. Dostupné z WWW: <http://www.issg.org/is_what_are_their_impacts.htm>.

Issg.org [online]. 2345 [cit. 2010-10-25]. IUCN SSC Invasive Species Specialist Group. Dostupné z WWW: <<http://www.issg.org/about.htm>>.

Iucn.org [online]. [cit. 2010-11-27]. Why is biodiversity in crisis?. Dostupné z WWW: <http://www.iucn.org/what/tpas/biodiversity/about/biodiversity_crisis/>.

Iucn.org [online]. 3.11.2009 [cit. 2010-11-27]. Extinction crisis continues apace. Dostupné z WWW: <http://www.iucn.org/about/work/programmes/species/red_list/?4143/Extinction-crisis-continues-apace>.

Iucn.org [online]. [cit. 2010-11-08]. About IUCN. Dostupné z WWW: <<http://www.iucn.org/about/>>.

Iucnredlist.org [online]. [cit. 2010-11-27]. Red List Overview. Dostupné z WWW: <<http://www.iucnredlist.org/about/red-list-overview>>.

KOMÍNKOVÁ, Pavlína Problémy smluvního zajištění ochrany přírody a krajiny . In Právo v ochraně přírody [online]. 20.2.2009 [cit. 2011-01-03]. Dostupné z WWW: <<http://www.casopis.ochranaprirody.cz/Pravo-v-ochrane-prirody/problemy-smluvniho-zajisteni-ochrany-prirody-a-krajiny.html>>.

KUCHYŇKOVÁ, Petra. Euroskop.cz [online]. [cit. 2010-11-22]. Životní prostředí. Dostupné z WWW: <<http://www.euroskop.cz/8926/sekce/zivotni-prostredi/>>.

Legifrance.org [online]. 2010 [cit. 2010-12-20]. Constitution- La Constitution du 4 Octobre 1958. Dostupné z WWW: <<http://www.legifrance.org/html/constitution/constitution2.htm#preamble>>.

Legrenelle-environnement.fr [online]. 1.10.2010 [cit. 2010-10-30]. Présentation du Grenelle Environnement. Dostupné z WWW: <<http://www.legrenelle-environnement.fr/-Qu-est-ce-que-le-Grenelle-.html>>.

Loup.developpement-durable.gouv.fr [online]. 2010 [cit. 2010-12-11]. Le loup en France. Dostupné z WWW: <<http://www.loup.developpement-durable.gouv.fr/>>.

Mezinárodní dohoda o tropickém dřevu z roku 2006. In Úřední věstník Evropské unie. 2007, L 262, s. 8-10. Dostupný také z WWW: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/cs/oj/2007/l_262/l_26220071009cs00080025.pdf>.

Miko Ladislav & Hošek Michael [eds.]: Příroda a krajina České republiky : Zpráva o stavu 2009 [online]. 1.vydání. Praha : Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, 2009 [cit. 2010-10-29]. Druhy, s.60-61 . Dostupné z WWW: <[http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/news_091130_zpravaostavu/\\$FILE/zprava%20o%20stavu2009.pdf](http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/news_091130_zpravaostavu/$FILE/zprava%20o%20stavu2009.pdf)>. ISBN 978-80-87051-70-2. s. 60-61.

Miko Ladislav & Hošek Michael [eds.]: Příroda a krajina České republiky : Zpráva o stavu 2009 [online]. 1.vydání. Praha : Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, 2009 [cit. 2010-10-29]. Druhy, s. 92. Dostupné z WWW: <[http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/news_091130_zpravaostavu/\\$FILE/zprava%20o%20stavu2009.pdf](http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/news_091130_zpravaostavu/$FILE/zprava%20o%20stavu2009.pdf)>. ISBN 978-80-87051-70-2. s. 92.

Miko Ladislav & Hošek Michael [eds.]: Příroda a krajina České republiky : Zpráva o stavu 2009 [online]. 1.vydání. Praha : Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, 2009 [cit. 2010-10-29]. Druhy, s. 81, 89 . Dostupné z WWW: <[http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/news_091130_zpravaostavu/\\$FILE/zprava%20o%20stavu2009.pdf](http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/news_091130_zpravaostavu/$FILE/zprava%20o%20stavu2009.pdf)>. ISBN 978-80-87051-70-2. s. 81, 89.

Mzp.cz [online]. 2010 [cit. 2010-10-28]. 2010 Mezinárodní rok biodiverzity. Dostupné z WWW: <http://www.mzp.cz/cz/mezinarodni_rok_biodiverzity>. Bližší informace např. na www.cbd.int/2010.

Mzp.cz [online]. 2010 [cit. 2010-12-01]. CITES - legislativní zajištění úmluvy v ČR a EU. Dostupné z WWW: <http://www.mzp.cz/cz/cites_legislativni_zajisteni_umluvy>.

Mzp.cz [online]. 2010 [cit. 2010-12-01]. CITES - legislativní zajištění úmluvy v ČR a EU. Dostupné z WWW: <http://www.mzp.cz/cz/cites_legislativni_zajisteni_umluvy>.

Natura2000.fr [online]. [cit. 2010-12-06]. Les procédures de désignation d'un site Natura. Dostupné z WWW: <<http://www.natura2000.fr/spip.php?article57>>.

Natura2000.fr [online]. [cit. 2010-12-11]. Les contrats Natura 2000. Dostupné z WWW: <<http://www.natura2000.fr/spip.php?article60>, <http://www.natura2000.fr/spip.php?article61>>.

Nature.cz [online]. [cit. 2010-12-13]. Natura 2000. Dostupné z WWW: <<http://www.nature.cz/natura2000-design3/hp.php>>.

Ochranaprirody.cz [online]. 2345 [cit. 2011-01-12]. Agentura ochrany přírody a krajiny. Dostupné z WWW: <<http://www.ochranaprirody.cz/index.php?cmd=page&id=70>>.

Panda.org [online]. [cit. 2010-10-03]. WWF in Brief. Dostupné z WWW: <http://wwf.panda.org/wwf_quick_facts.cfm>.

Panda.org [online]. [cit. 2010-11-26]. Mammals, birds, reptiles & fish. Dostupné z WWW: <http://wwf.panda.org/about_our_earth/species/>.

Panda.org [online]. [cit. 2010-11-27]. How many species are we losing?. Dostupné z WWW: <http://wwf.panda.org/about_our_earth/biodiversity/biodiversity/>.

Panda.org [online]. [cit. 2010-11-27]. What are the major reasons why we are losing so much biodiversity?. Dostupné z WWW: <http://wwf.panda.org/about_our_earth/biodiversity/threatsto_biodiversity/>.

Panda.org [online]. [cit. 2010-11-27]. What are the major reasons why we are losing so much biodiversity?. Dostupné z WWW: <http://wwf.panda.org/about_our_earth/biodiversity/threatsto_biodiversity/>.

Pastoralepyreneenne.fr [online]. 2010 [cit. 2010-12-11]. Schéma de la procédure d'indemnisation des dommages. Dostupné z WWW: <http://www.pastoralepyreneenne.fr/v2/documents/dommage/Procedure_indemnisation.pdf>.

PATHÉ, Lise Les oiseaux menacés en France. In Oiseaux [online]. 23.11.2010 [cit. 2010-12-29]. Dostupné z WWW: <<http://www.suite101.fr/content/les-oiseaux-menaces-en-france-a21254>>.

PLESNÍK, Jan. Invazní nepůvodní druhy versus Evropa. Informační systém Úmluvy o biologické rozmanitosti [online]. 7.8. 2007, [cit. 2010-12-14]. Dostupný z WWW: <www.chm.nature.cz>.

POSAK, Eric. La responsabilité en cas de dommages causés par les animaux.. Le blog de Maître Eric Posak [online]. 8.8.2007, [cit. 2010-12-11]. Dostupný z WWW: <http://avocats.fr/space/eric.posak/content/la-responsabilite-en-cas-de-dommages-causes-par-les-%20%20%20%20%20%20%20%20%20animaux-_1DFFAA48-3DCA-425A-898F-67EA0B4254B6>.

Ramsar.org [online]. 2009 [cit. 2010-10-21]. The Ramsar List of Wetlands of International Importance. Dostupné z WWW: <http://www.ramsar.org/cda/en/ramsar-about-sites/main/ramsar/1-36-55_4000_0__>.

Ramsar.org [online]. 2009 [cit. 2010-10-21]. The Ramsar List of Wetlands of International Importance. Dostupné z WWW: <http://www.ramsar.org/cda/en/ramsar-about-sites/main/ramsar/1-36-55_4000_0__>.

Ramsar.org [online]. 2010 [cit. 2010-10-21]. Transboundary Ramsar Sites. Dostupné z WWW: <http://www.ramsar.org/cda/en/ramsar-documents-trss-transboundary-ramsar-21073/main/ramsar/1-31-119%5E21073_4000_0__>.

Sdělení Komise Radě, Evropskému parlamentu, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů : Plán strategie EU pro invazivní druhy. In KOM (2008). 2008, 789. Dostupný také z WWW: <http://ec.europa.eu/environment/nature/invasivealien/docs/1_CS_ACT_part1_v4.pdf>.

SHINE, Clare, et al. Technical Support to EU Strategy on Invasive Alien Species (IAS)

: Recommendations on policy options to minimise the negative impacts of invasive alien species on biodiversity in Europe and the EU. Institute for European Environmental Policy [online]. 2009, [cit. 2010-11-10]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/environment/nature/invasivealien/docs/Shine2009_IAS_Final%20report.pdf>.

Silvarium.cz [online]. [cit. 2010-12-01]. Vědci vyzývají EU: zastavte invazi nepůvodních druhů flóry a fauny do Evropy (digiweb.cz). Dostupné z WWW: <<http://www.silvarium.cz/zpravy-z-oboru-myslivost/vedci-vyzyvaji-eu-zastavte-invazi-nepuvodnich-druhu-flory-a-fauny-do-evropy-digiweb-cz>>.

SINGR, Martin. Invazní rostliny - máme v boji proti nim řešení?. Ekolist.cz [online]. 7.10.2010, [cit. 2010-12-07]. Dostupný z WWW: <<http://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/invazni-rostliny-mame-v-boji-proti-nim-reseni>>.

Stats.environnement.developpement-durable.gouv.fr [online]. [cit. 2010-12-05]. L'administration et l'environnement. Dostupné z WWW: <<http://www.stats.environnement.developpement-durable.gouv.fr/fileadmin/publications/cahiers/centre/annexe.pdf>>.

STEJSKAL, Jan Dohoda o biodiverzitě: Do roku 2020 chraňme 17 procent souše a desetinu oceánů. In Zelená domácnost [online]. Praha/Nagoya : Ekolist.cz, 29.10.2010 [cit. 2010-11-20]. Dostupné z WWW: <<http://ekolist.cz/cz/zelena-domacnost/zpravy-zd/dohoda-o-biodiverzite-do-roku-2020-chranme-17-procent-souse-a-desetinu-oceanu>>.

The European Environment : State and Outlook 2010 - Biodiversity [online]. Denmark : Publications Office, 2010 [cit. 2011-01-02]. Dostupné z WWW: <<http://www.eea.europa.eu/soer/europe/biodiversity>>.

Výstupy z jednání Rady EU pro životní prostředí dne 20.12. 2010. In Tiskové zprávy [online]. 20.10.2010 [cit. 2011-01-30]. Dostupné z WWW: <http://www.mzp.cz/cz/news_101220_brusel>.

Výstupy z jednání Rady EU pro životní prostředí dne 20.12. 2010. In Tiskové zprávy [online]. 20.10.2010 [cit. 2011-01-30]. Dostupné z WWW: <http://www.mzp.cz/cz/news_101220_brusel>.

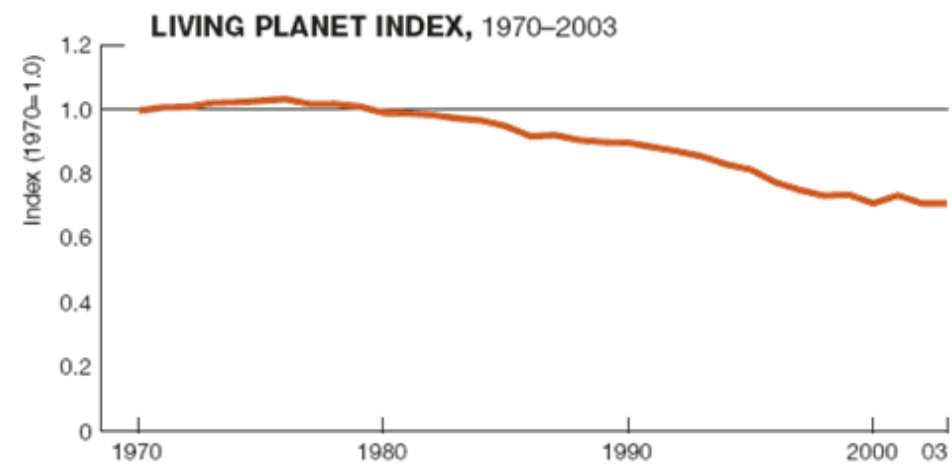
Wetlands.org [online]. 2011 [cit. 2011-01-06]. Mission and Strategy. Dostupné z WWW: <<http://www.wetlands.org/Aboutus/MissionStrategy/tabid/58/Default.aspx>>.

Seznam příloh

- Příloha I:** Snižování biologické rozmanitosti na planetě podle LPI
- Příloha II:** Graf vzrůstu počtu hodnocených druhů IUCN a počtu ohrožených druhů
- Příloha III:** Míra dopadu jednotlivých negativních vlivů na druhy, které jsou ohroženy vyhynutím a na druhy, které nejsou ohroženy v rámci EU
- Příloha IV:** Soustava Natura 2000 v Evropě
- Příloha V:** Stav druhů v ČR podle červených seznamů
- Příloha VI:** Přehled částek vyplacených za škody způsobené vybranými zvláště chráněnými druhy živočichů podle Zákona č. 115/2000 Sb., o poskytování náhrad škod způsobených vybranými zvláště chráněnými živočichy
- Příloha VII:** Soustava Natura 2000 ve Francii

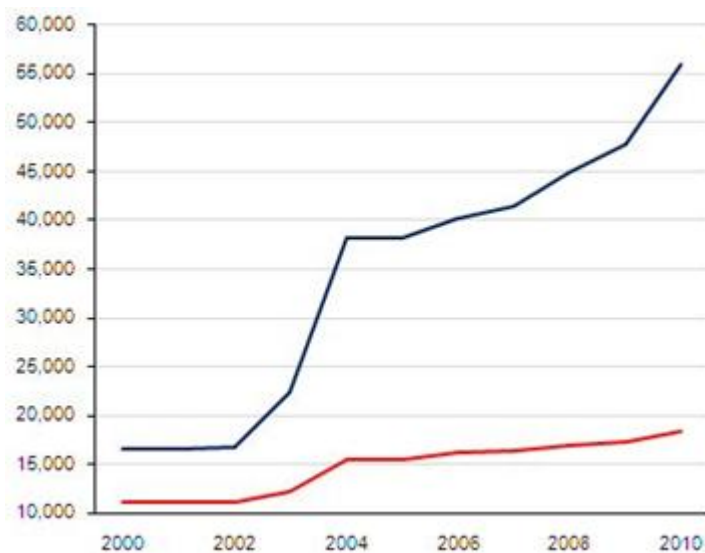
Přílohy

Příloha I: Snižování biologické rozmanitosti na planetě podle LPI²⁵⁶

²⁵⁶ Panda.org [online]. [cit. 2010-11-27]. What are the major reasons why we are losing so much biodiversity?. Dostupné z WWW: <http://wwf.panda.org/about_our_earth/biodiversity/threatsto_biodiversity/>.

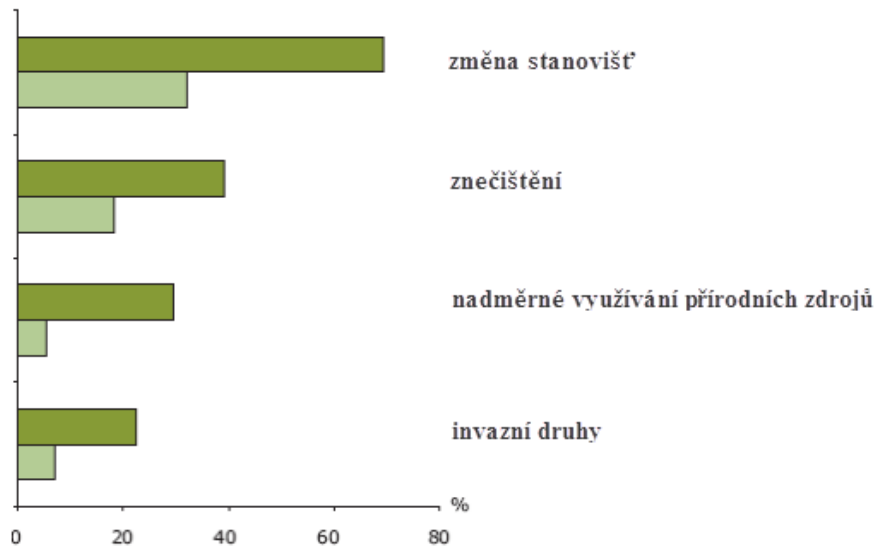
Příloha II: Graf vzrůstu počtu hodnocených druhů IUCN a počtu ohrožených druhů²⁵⁷

Pozn.: Modrá křivka vyjadřuje počet hodnocených druhů, červená křivka počet ohrožených druhů.

²⁵⁷ Iucnredlist.org [online]. 2010 [cit. 2011-01-05]. Summary Statistics. Dostupné z WWW: <http://www.iucnredlist.org/about/summary-statistics#Tables_5_6>.

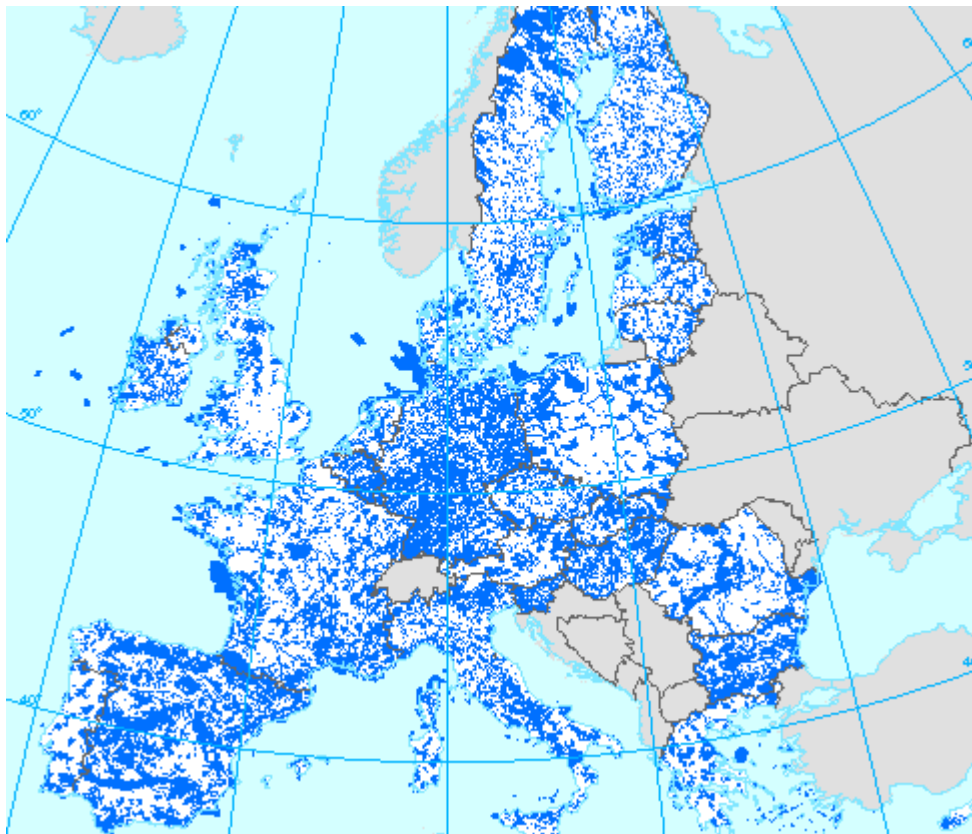
Příloha III: Míra dopadu jednotlivých negativních vlivů na druhy, které jsou ohroženy vyhynutím a na druhy, které nejsou ohroženy v rámci EU²⁵⁸

- druhy ohrožené
- druhy neohrožené

²⁵⁸ Eea.europa.eu [online]. 2010 [cit. 2010-11-30]. Main impacts on threatened and non-threatened species at EU level (%). Dostupné z WWW: <<http://www.eea.europa.eu/data-and-maps/figures/main-impacts-on-threatened-and>>.

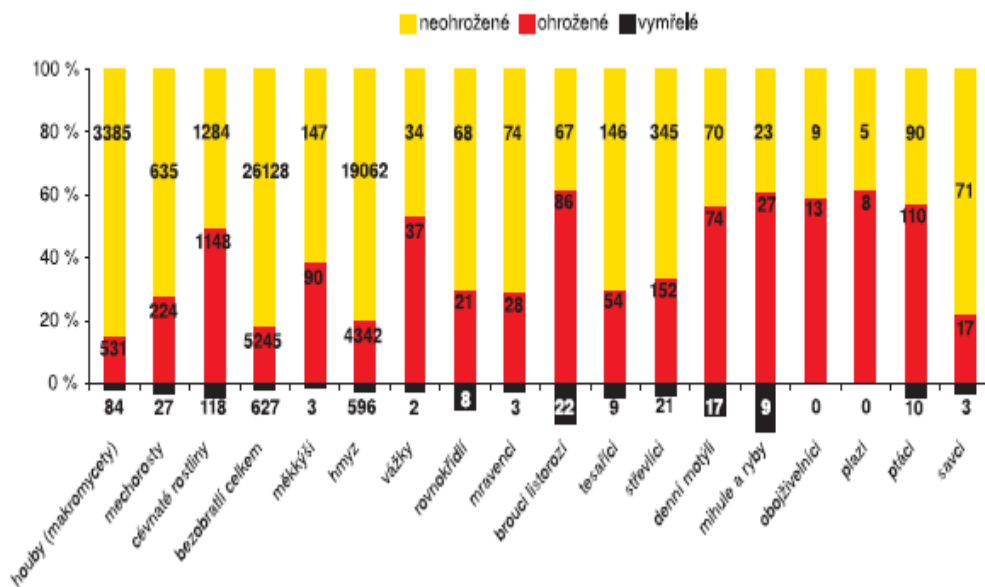
Příloha IV: Soustava Natura 2000 v Evropě (mapa nezahrnuje Kanárské ostrovy, Madeiru a Azory)²⁵⁹²⁶⁰

²⁵⁹ Jednotlivé lokality soustavy Natura 2000 pokrývají celkem 17% území Evropské unie.

²⁶⁰ Eea.europa.eu [online]. 2010 [cit. 2010-11-30]. Distribution of Natura 2000 sites across the 27 EU Member States. Dostupné z WWW: <<http://www.eea.europa.eu/data-and-maps/figures/distribution-of-natura-2000-sites-across-eu-member-states-1>>.

Příloha V: Stav druhů v ČR podle červených seznamů (čísla vyjadřují počet druhů)²⁶¹

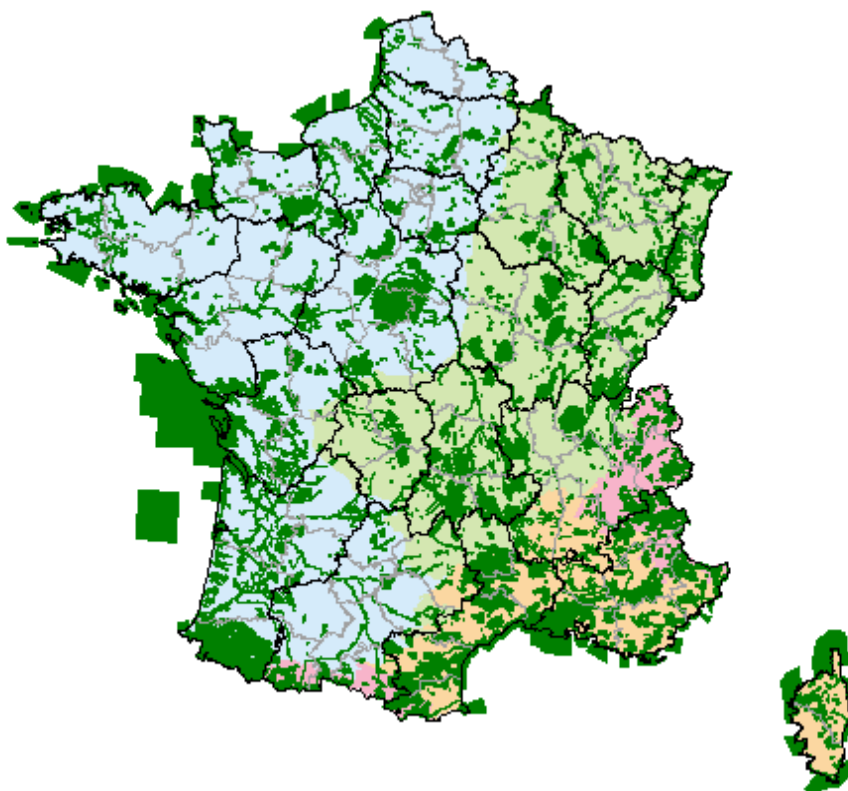
²⁶¹ Miko Ladislav & Hošek Michael [eds.]: Příroda a krajina České republiky : Zpráva o stavu 2009 [online]. 1.vydání. Praha : Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, 2009 [cit. 2010-10-29]. Druhy, s. . Dostupné z WWW: <[http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/news_091130_zpravaostavu/\\$FILE/zprava%20o%20stavu2009.pdf](http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/news_091130_zpravaostavu/$FILE/zprava%20o%20stavu2009.pdf)>. ISBN 978-80-87051-70-2. s. 61.

Příloha VI: Přehled částek vyplacených za škody způsobené vybranými zvláště chráněnými druhy živočichů podle Zákona č. 115/2000 Sb., o poskytování náhrad škod způsobených vybranými zvláště chráněnými živočichy²⁶²

<i>Rok</i>	<i>Vydra</i>	<i>Kormorán</i>	<i>Bobr</i>	<i>Los</i>	<i>Vlk</i>	<i>Medvěd</i>	<i>Rys</i>	<i>Celkem</i>
2000	0	0	0	0	0	0,193	0,005	0,198
2001	2,350	1,710	0,009	0	0	0,044	0,005	4,122
2002	3,150	3,130	0	0,016	0,009	0	0,006	6,310
2003	4,600	8,660	0	0,002	0,048	0,005	0,093	13,414
2004	7,050	23,460	2,429	0,063	0,203	0	0,049	33,255
2005	7,930	21,330	4,187	0,064	0,045	0	0,047	33,599
2006	5,810	23,630	6,865	0,006	0,015	0	0,012	36,335
2007	6,420	26,490	5,104	0,052	0,035	0	0,068	38,162
2008	8,350	35,960	6,672	0,054	0,063	0	0,023	51,123
2009*	5,750	32,190	3,775	0,011	0,013	0	0,057	41,793
Celkem	51,410	176,560	29,041	0,268	0,430	0,242	0,365	258,310

²⁶² TOMÁŠKOVÁ, Lenka Zákon č. 115/2000 Sb. : nástroj k odstraňování konfliktů mezi ochranou přírody a hospodařícími subjekty. In Ochrana přírody [online]. [cit. 2010-10-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.casopis.ochranaprirody.cz/Pece-o-prirodu-a-krajinu/zakon-c-115-2000-sb.html>>.

Příloha VII: Soustava Natura 2000 ve Francii²⁶³

Pozn. Jednotlivé oblasti soustavy Natura 2000 jsou znázorněny zelenou barvou.

²⁶³ Natura2000.environnement.gouv.fr [online]. [cit. 2010-01-02]. Recherche géographique des sites . Dostupné z WWW: <<http://natura2000.environnement.gouv.fr/regions/idxreg.html>>.

The Regulation on the Fauna and Flora Protection

Summary

The subject of my thesis is the regulation of wild fauna and flora protection. Given that the planet's biodiversity is threatened and there is a significant decline of the number of wild flora and fauna species, I consider an adequate regulation in this area the precondition for slowing down or halting this decline and restoring the wild fauna and flora populations. I chose this topic with the aim to show how the legislation provides for the protection of wild fauna and flora species on different levels, and in order to show in how far the regulations are sufficient.

Considering the significant negative impact of invasive alien fauna and flora species on native species and the whole ecosystem, I am focusing in every chapter on these invasive species with the aim of pointing out the shortcomings regarding the regulations in this area.

The question of regulation of the protection of wild fauna and flora is examined from a general perspective, the perspective of international law, the perspective of European Union law, as well as from the perspective of Czech and French law, focusing on the sources of legislation, guidelines, organizations and subjects, tools and responsibilities.

This thesis comprises six chapters. Chapter One is introductory and focuses on the loss of biodiversity and causes of this loss in general, the impact of alien invasive species, the aims of the legal regulation concerning this area, as well as the development of these regulations. Chapter two examines the regulations put forward by international law, Chapter Three focuses on the legislation of the European Union, Chapter Four focuses on Czech law and Chapter Five focuses on French law. Furthermore, Chapter Five contains a comparison of some aspects of the regulations in French and Czech law.

Chapter six concludes my thesis. The main aim of the thesis is to show in which way and in which quality the protection of wild fauna and flora is provided on different levels or areas of regulation. I've come to the conclusion that, despite the fact that on every level there are some sufficiently regulated aspects, there are areas that should be regulated better and new legislation should be enacted. My evaluation of the European

Union's law is positive and I believe that sufficient regulation within the European Union's law significantly contribute towards halting the decline of wild fauna and flora species within the territory of the Union's member states.

Regarding the regulation of the protection against the impact of invasive alien species, I have come to the conclusion that the existing regulation is inadequate, which is mainly due to its fragmentation and general character. Although my evaluation of French law in this area was positive, I consider further enactment of binding law regulating necessary.

wild fauna and flora – volně žijící živočichové a planě rostoucí rostliny

invasive alien species – invazní nepůvodní druhy